

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Faculty of Humanities
Institute of Georgian History

ნათია ფიფია
NATIA PHIPHIA

ნარკვევები არგონავტებისა და მედიას შესახებ

I

**ESSAYS ON THE ARGONAUTS AND
MEDEA**

თბილისი 2020
გამომცემლობა „მერიდიანი“

მედეა და არგონავტები მეცნიერთა მიერ საკმაოდ შესწავლილი თემაა. მიუხედავად ამისა, რიგი საკითხებისა ქართველოლოგიური მეცნიერებისთვის მაინც დღემდე უცნობი რჩებოდა, განსაკუთრებით შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში ანტიკურობის რეცეფციის, კონკრეტულად კი, არგონავტებისა და მედეას აღქმის საკითხი. წინამდებარე ნარკვევები ამ თვალსაზრისით ავტორის პირველ შრომების შეჯამებას ისახავს მიზნად.

წიგნი განკუთვნილია როგორც სპეციალისტებისათვის, ისე საქართველოს ისტორიით, ანტიკური არქეოლოგიით, ანტიკური და შუა საუკუნეების ისტორიით დაინტერესებული მკითხველთა ფართო წრისათვის.

Scholars have been studying Medea and the Argonauts for a long time. Despite this, some aspects of this topic still needs treatment, especially from Kartvelological point of view. Reception of antiquity in Medieval and Renaissance Age is an urgent topic not only for Kartvelology, but for historiography in general. The book intends to sum up the first works of the author concerning the issue.

Book is intended for the specialists, as well as for a wide spectre of scholars who are interested in History of Georgia, Ancient History and Archaeology, Medieval History and etc.

რედაქტორი: ისტორიის დოქტორი, **ემილ ავდალიანი**
Edited by: Emil Avdaliani, PhD in History

@ ნათია ფიფია, 2020

@ Natia Phiphia, 2020

@ მერიდიანი, 2020

@ Meridiani, 2020

ISBN 978-9941-25-752-0

სარჩევი

მედეას პერცეფცია ბერძნულ-რომაული ვიზუალური წყაროების მიხედვით (ლარნაკები და სარკოფაგი)	4
არგონავტები და ძველი კოლხეთი გვიანანტიკური ხანის თხზულებაში „ <i>De Excidio Trojae Historia</i> “	14
არგონავტები და მედეა შუა საუკუნეების და რენესანსის ეპოქის ინგლისურენოვან ლიტერატურაში (ჯეფრი ჩოსერი, ჯონ ლიდგეიტი)	27
მედეას ვიზუალური მეტამორფოზა შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში	44
Perception of Medea According to Greco-Roman Visual Sources (Vases and Sarcophagus)	60
The Argonauts and Ancient Colchis in "<i>De Excidio Trojae Historia</i>" from Late Antiquity	69
The Argonauts and Medea in Medieval and Renaissance Age English Literature (Geoffrey Chaucer, John Lydgate)	79
Medea's Visual Metamorphosis in Medieval Age and during Renaissance	91

მედეას პერცეფცია ბერძნულ-რომაული ვიზუალური წყაროების მიხედვით (ლარნაკები და სარკოფაგი) ¹

გრეკო-რომანული სამყარო მედეას პერცეფციას მჭიდროდ უკავშირებს ზოგადად კოლხეთისა და კოლხების აღქმას. ბერძნები და რომაელები მედეას, აიეტს და სხვა კოლხებს გამოსახავდნენ კოლხებზე თავიანთი ზოგადი წარმოდგენის მიხედვით, ან ზოგჯერ საკუთარ ინტერპრეტაციას ენდობოდნენ. ნარატიული წყაროები მიგვანიშნებენ, თუ როგორ წარმოედგინათ მათ მედეა და სხვა კოლხები ვიზუალურად, მაგრამ, რასაკვირველია, თავისთავად ვიზუალური მასალა სრულად გვიქმნის წარმოდგენას ამის შესახებ. ზოგადად, უნდა აღინიშნოს, რომ მედეასა და კოლხების იმიჯი საუკუნეების განმავლობაში მნიშვნელოვან მეტამორფოზებს განიცდიდა. ბერძნებისა და რომაელებისთვის მედეა ბარბაროსია, შვილების მკვლეელიც კი, მოგვიანებით, მაგ. ჯ. ჩოსერისთვის ის ქალია, რომელსაც ორჯერ უღალატეს. რენესანსის მეორე ფაზაში (1400-1500 წწ.) ის ისევ ემშაკი და გაიძვერა. XVI საუკუნის ბოლოს, კუდიანებზე ნადირობის ეპოქაში, რასაკვირველია, ის კუდიანია. ჩვენთვის საინტერესოა, სხვადასხვა ავტორი და მხატვარი რამდენად აძლევდა გასაქანს ინდივიდუალურ მიდგომას, როდესაც გამოსახავდნენ კოლხებსა და მედეას, ასევე საინტერესოა, რამდენად მოახდინა გავლენა ავტორების წარმოსახვამ მხატვრების წარმოდგენებსა და, შესაბამისად, მედეას იმიჯზე. კონკრეტულად ჩვენი ინტერესის საგანს წარმოადგენს გრეკო-რომანული ვიზუალური წყაროები — ბერძნული ლარნაკები და რომაული სარკოფაგი.² ყურადღებას მივაქცევთ, რა დარჩა უცვლელი ამ პერცეფციებში და

¹ ნაშრომი მოხსენების სახით წაკითხულ იქნა ახალგაზრდა მეცნიერთა მეორე საერთაშორისო სიმპოზიუმზე ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში თბილისში, 2018 წელს

² ლარნაკების ვიზუალური მასალა თავმოყრილია და ციფრულად გამოქვეყნებულია ოქსფორდის უნივერსიტეტის კლასიკური ხელოვნების კვლევის ცენტრის მიერ და ელექტრონულად ხელმისაწვდომია შემდეგ მისამართზე: <https://www.beazley.ox.ac.uk/index.htm> ბოლო ნახვა: 16.06.2020.

ცვლილებების შემთხვევაში, რა იყო მათი მიზეზი, ასევე, რამდენად ესადაგება ეს პროცესი ნარატიულ წყაროებში დადასტურებულ მეტამორფოზებს.

კოლხებისა და მედეას ვიზუალური წარმოჩენა დამოკიდებულია რამდენიმე ასპექტზე: 1) ბერძნებისა და რომაელების ცოდნაზე კოლხების შესახებ კონკრეტულ პერიოდში; 2) ეპოქაზე, რომელშიც ხელოვანი ცხოვრობდა, გამომდინარე იქიდან, რომ ლიტერატურული ტენდენციები ასევე ახდენდნენ გავლენას მათზე — კოლხებისა და მედეას ვიზუალური იმიჯი ლიტერატურულ ტენდენციებსაც ითვალისწინებს; 3) ხელოვანის პირად დამოკიდებულებაზე — რამდენად უნდოდა თავად ავტორს, შეენარჩუნებინა მის მიერ გადმოცემული ისტორიის ავთენტურობა.

ბერძნები კოლხებისა და კოლხეთის შესახებ, როგორც წესი, კარგად ინფორმირებულები არიან. ბერძნული კოლონიზაციის დასაწყისში ისინი ამ ტერიტორიას განიხილავდნენ, როგორც მათი ეკონომიკური სისტემის სავარაუდო ნაწილს მომავალში, და, შესაბამისად, აღიქვამდნენ, როგორც ევროპას. როგორც თედო დუნდუა აღნიშნავს, ანაქსიმანდრე მილეტელმა „ტერმინი ევროპა გაავრცელა ჩრდილოეთ ტერიტორიებზე, მიუხედავად იქ იდეების კატასტროფული განსხვავებისა ელინურისგან“³. საზღვარი, მათი წარმოდგენით, გადიოდა მდინარე ფაზისზე ან ტანაისზე. მოგვიანებით, სავარაუდოდ, ბერძნულ-სპარსული ომების შემდეგ, კოლხეთი, ბერძნების წარმოდგენით, აზია გახდა და სპარსელებთან ასოცირდებოდა. თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ ბერძნები ჯერ კიდევ აქტიურები არიან ამ რეგიონში, როგორც ჩანს, იმედოვნებდნენ, რომ კოლხეთს მათი ეკონომიკური სისტემის და, შესაბამისად, მათს ალქმაში, ევროპის ნაწილად აქცევდნენ. პრაქტიკულად მთელ ელინისტურ ხანაში კოლხების ალქმა ასეთია, თუმცა მათ ასევე ისიც იციან, რომ რეგიონზე სპარსული გავლენაა. შესაბამისად, კოლხებისა, და კონკრეტულად მედეას, ხილვა სპარსულ

³ ევროპის ფორმირებისა და ტერმინის მნიშვნელობის შესახებ უფრო დეტალურად იხ. Tedo Dundua, Nino Silagadze, *European industrial complexes of I cycle of Capitalism and the Georgian western affiliations*. Tbilisi. 2005. გვ.5-6

ტანსაცმელში ბერძნულ ლარნაკებზე მაინც და მაინც ბერძნების მიერ მედეას ბარბაროსად ან აზიელად აღქმას არ ნიშნავს⁴.

ადრეულ ბერძნულ ლარნაკებზე (№301685; №302037; №9029262; №9030813; №330832⁵) მედეას და პელიადებს ერთი და იმავე სტილის ტანსაცმელი აცვიათ, შესაბამისად, მედეა აღქმულია ბერძნული სამყაროს ნაწილად, ან ბერძნებს ჯერ კიდევ კოლხური ჩაცმის სტილზე საკმარისად ზუსტი ცოდნა არ გააჩნდათ. ბერძნული ლარნაკების სხვა ჯგუფი (№330526; №330527; №330528; №330529) წარმოდგენილია შავფიგურული ლეკითოსებით. მათზე მედეა გამოსახულია გველებს შორის, რითაც ხელოვანი ხაზს უსვამს მის ჯადოქრულ ბუნებას. რამდენიმე ლარნაკზე (№41091; №206694; №214742; №216032; №217946; №276089) მედეას გამოსახულება, როგორც აღვნიშნეთ, სადავოა. ეს სადავო ჯგუფი მიეკუთვნება სხვადასხვა საუკუნეს, (ქრონოლოგიური დიაპაზონია ძვ.წ. VI-IV საუკუნეები). მიუხედავად იმისა, რომ მედეა აღმოსავლურ ტანსაცმელში უკვე გამოჩნდა ბერძნულ ლარნაკებზე, მეცნიერები ამ სადავო ლარნაკებს მაინც მას უკავშირებენ⁶. ძვ.წ. V საუკუნის დასასრულს მედეა უმეტესწილად აღმოსავლურ (სპარსულ) ტანსაცმელშია გამოსახული (№20172; №44064; №215394; №217518; №217595 (?); №220497; №9036835), თუმცა ძვ. წ. 450-400 წლებით დათარიღებულ რამდენიმე ლარნაკზე ის ბერძნულ ტანსაცმელშია.

ჩვენი აზრით, თავად შინაარსი და არა – ქრონოლოგია განსაზღვრავს მედეას სტილს. ამ გამოსახულებებში ყველაზე პოპულარული თეზევსის მითთან დაკავშირებული ნაწილია. ეს არ არის მედეას ყველაზე ცნობილი ისტორია. მიუხედავად ამისა, ვიზუალური მასალის მიხედვით, ის საკმაოდ გავრცელებული მოტივია. ეს პოპულარობა მაინც ლოგიკური ჩანს, გამომდინარე იქიდან, რომ ბერძნული შავფიგურული და წითელფიგურული ლარნაკები ძირითადად

⁴ ბიზლის არქივის მიხედვით, მედეა გამოსახულია 44 ბერძნულ ლარნაკზე, თუმცა მათგან რამდენიმე გამოსახულება სადაოა. ბიზლის კოლექცია ხელმისაწვდომია: <http://www.carc.ox.ac.uk/index.htm>

⁵ ბერძნული ლარნაკების ნუმერაცია მითითებულია ბიზლის არქივის მიხედვით

⁶ ბიზლის არქივში მედეას ატრიბუცია სავარაუდოა, თუმცა თავად შემდგენლები მიიჩნევენ, რომ ეს მედეას გამოსახულებაა

ათენში ინარმოებოდა და ათენელებს, როგორც ჩანს, ერჩივნათ მითის მათ ქალაქთან დაკავშირებული მოტივი გამოესახათ ლარნაკებზე. აღსანიშნავია, რომ თეზევსთან ერთად გამოსახული მედეა აღმოსავლურ ტანსაცმელში არ არის გამოწყობილი. მითის ყველა ვერსიის თანახმად, მედეა ათენში საბერძნეთში დიდი ხნის ყოფნის შემდეგ ხვდება და, როგორც ჩანს, მისი ბერძნულ ტანსაცმელში წარმოჩენა გრეციზმია — ის აღარ არის ბარბაროსი ამ დროისათვის (№15220; №28009; №41091; №214742; №216032; №217210; №217946; №276089). შესაბამისად, ბერძნების წარმოდგენით, იგი ბერძნული მოდის მიხედვით იცვამდა. ძვ. წ. V საუკუნის დასასრულის მხოლოდ ერთ ლარნაკზეა მედეა გამოსახული თეზევსთან ერთად აღმოსავლურ ტანსაცმელში (№9016250). ეს ის პერიოდია, როცა კოლხების შესახებ ბერძნების ცოდნა განსაკუთრებით გაიზარდა (იხ. ქვემოთ) და ბერძნები ცდილობდნენ, მაქსიმალურად ზუსტად გამოესახათ მედეა.

ადრეული ლიტერატურული წყაროები მედეას ნაკლებ ბრუტალურად წარმოაჩენს, ხშირად პირიქით, გულისხმიერ ადამიანად, რომელიც უცხოელებს ეხმარება. ძვ. წ. V საუკუნეში ის ბოროტ პერსონაჟად აქციეს. სოფოკლე მას აფსირტეს სიკვდილში მიიჩნევს დამნაშავედ. ეს ცნობა აპოლონიუს როდოსელის სქოლიასტმა შემოინახა (*Schol. Apoll. Rhod. IV, 223*)⁷. იგივე დამოკიდებულება ჩანს ფერეკიდესთანაც (*History, VII. 32 (73)*)⁸, თუმცა, ეს ავტორი იქვე მის სასარგებლო უნარებსაც ახსენებს (*History, VIII, 113-74*).⁹

მედეა, როგორც შვილების მკვლელი, ჩანს ევროპიდესთან. ამ დროიდან მოყოლებული იმ ავტორებისთვის, რომლებიც მითებს რეალობად აღიქვამენ, მედეა ბოროტია. მაგალითად, აპოლოდორე (ძვ. წ. II ს.) მედეას ყველა უარყოფით საქციელს ჩამოთვლის, რომლებიც იქამდე ისედაც მიენერებოდა მას (*bibliotheca, I, IX, 23, 13; I,*

⁷ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964. გვ. 229-230

⁸ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964. გვ. 254-255

⁹ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 164. გვ. 262

IX, 26; I, IX, 28)¹⁰. ნიკოლოზ დამასკელიც (ძვ. წ. I ს.) იმავე აზრზეა (*historia, VI, 54 (55)*)¹¹. რომაულ ხანაში ამას ეთანხმება არიანე (*Arian, PPE, 6*).¹² ის ავტორები, რომლებიც ცდილობენ მითების რაციონალიზებას, როგორც წესი, მედეას ცოდნასა და უნარებსაც რაციონალურ ახსნას უძებნიან. მაგალითად, პალეოფატესთვის მედეას უნარი – ადამიანები გაეახალგაზრდავებინა – დაკავშირებულია მის გაურკვეველი მცენარებით თმის შავად შეღებვის ცოდნასთან (*peri apiston, XLIII (44)*)¹³. ძვ. წ. I საუკუნეში დიოდორე სიცილიელმა მედეას ორი სახე გააერთიანა და მისთვის ადრეული მედეა კეთილი ადამიანია, როდესაც კოლხეთში ცდილობს, უცხოელები მამამისის უსამართლო რისხვისგან დაიცვას, განსხვავებით მოგვიანო პერიოდისგან, როდესაც იგი ცდილობდა, უცხოელები ყოყმანის გარეშე გაენირა (*bibliotheca historica, 46*)¹⁴, ამასთან, მისთვის ასაკში შესული მედეა შვილების მკვლეელია. ბიზანტიურ ხანაშიც მედეას რაციონალიზებას ცდილობენ (*Eudociae, Ionia 647*)¹⁵.

მედეას რეაბილიზაცია მისი ბრალდების შემდეგ მალევე იწყება. როგორც ცნობილია, ევრიპიდემ აქცია იგი შვილების მკვლელად. იგივე აზრი ჩანს თებეს ციკლშიც, რომელიც, სავარაუდოდ, ძვ.წ. 750-500 წწ. დაიწერა, თუმცა ცალკეული ფრაგმენტები, შესაძლოა, უფრო მოგვიანო ხანას მიეკუთვნებოდეს. მედეას შესახებ ფრაგმენტი ევრიპიდეს შემდეგ არის დანერილი, რაც ჩანს იქიდან, რომ ავტორი მისი სახელის რეაბილიტაციას ცდილობს (*Schol. Ad Eur. Med. 273*)¹⁶. არისტოტელე ევრიპიდეს პირდაპირ ადანაშაულებს

¹⁰ *Bibliotheca*-ს ავტორად ტრადიციულად აპოლოდორე ათენელს მიიჩნევდნენ, თუმცა მეცნიერები ახლა მას ფსევდო-აპოლოდორედ იხსენიებენ

¹¹ თ. ყაუხჩიშვილი, ბერძენი ავტორები საქართველოს შესახებ. ტ. II. თბილისი. 1969. გვ. 104-105

¹² თ. ყაუხჩიშვილი, ბერძენი ავტორები საქართველოს შესახებ. ტ. II. თბილისი. 1969. გვ. 155

¹³ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964. გვ. 340-341

¹⁴ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964. გვ. 389-390

¹⁵ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964. გვ. 490

¹⁶ აკაკი ურუშაძე, ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964.

მედეას შვილების მკვლელად უსამართლოდ დასახელებაში (*Arist. de arte poetica, 1453b 14*)¹⁷.

წერილობით წყაროებზე დაყრდნობით, ზოგი მეცნიერი მის შესახებ წარმოდგენის ცვლილებას ძვ. წ. V საუკუნის დასასრულს უკავშირებს — მედეა ბარბაროსი, უცხოელი, გახდა უფრო მეტად. ქ. ნადარეიშვილი მიიჩნევს, რომ მედეას კულტის შეცვლამ პან-ელინური ჰერათი კორინთოში (რასაც ზოგი მეცნიერი ამტკიცებს) მთავარი როლი ითამაშა მის დასავლურ სამყაროსთან დაკავშირებაში ადრეული მხატვრული ინტერპრეტაციების მიხედვით და, შესაბამისად, გმირი ქალის სულში ბერძენი/ბარბაროსის ერთდროულად არსებობის წარმოდგენაში.¹⁸ სხვაგან, იგივე მეცნიერი ასკვნის, რომ მედეა გეოგრაფიული, პარადიგმატული უცხოელიდან კულტურულ უცხოელად იქცა საბერძნეთის ტერიტორიაზე.¹⁹ ლიტერატურულ წყაროებში მედეას პერსონაჟის მეტამორფოზას პოზიტიურიდან ნეგატიურად, ერთი შეხედვით, თან სდევს მისი ვიზუალური სახის თანდათანობითი ორიენტალიზაცია. თუმცა, თუ დაუუკვირდებით, ეს არ არის ერთადერთი მიზეზი მედეას აღმოსავლურ სტილში წარმოჩენისა.

ბერძნები კოლხეთს შემდეგნაირად აღიქვამდნენ: ძვ. წ. VI საუკუნემდე, ანუ კოლხეთში ბერძნული კოლონიზაციის დაწყებამდე, მათი ცოდნა რეგიონის შესახებ არ იყო ძალიან მდიდარი — უმეტესწილად ეყრდნობოდა ადრეულ მოგზაურთა ჩანაწერებს და ისინი საკმაოდ ცოტაა. ძვ. წ. VI საუკუნეში მიღებული ბერძნები შავ ზღვაში განსაკუთრებით გააქტიურდნენ. ისინი კოლხეთის რეალობას უკეთ იცნობდნენ²⁰, თუმცა, რაც დანამდვილებით ვიცით, ბერ-

გვ. 185-186

¹⁷ თ. ყაუხჩიშვილი, ბერძენი ავტორები საქართველოს შესახებ. ტ. II. თბილისი. 1969. გვ. 64-65

¹⁸ Ketevan Nadareishvili, *Medea in the Context of the East/West Relationships*. Phasis 13-14, 2010-2011. გვ. 330

¹⁹ Ketevan Nadareishvili, *Medea as Paradigmatic “Stranger” in the Context of Europe-Asia Opposition*. Phasis 15-16, 2012-2013. გვ. 182

²⁰ ზოგი მეცნიერი ამას უკავშირებს ელინური/ბარბაროსულის ოპოზიციის უფრო განვითარებას. იხ. Maia Danelia, *The Myth of the Argonauts in the Context of East-West Relations*. Phasis 15-16, 2012-2013. გვ. 56

ძნების ინფორმაცია განსაკუთრებით გამდიდრდა ძვ. წ. V საუკუნეში და იმხანად მათ უკვე იციან, რომ კოლხები აქემენიდებს გარკვეულ გადასახადს უზღიან, კონკრეტულად 100 ბიჭს და 100 გოგოს ხუთ წელიწადში ერთხელ (Herodotus, 3.97)²¹. პერიკლეს შავიზღვისპირეთის ექსპედიციის შედეგად გაიზარდა ათენის კონტაქტები შავ ზღვასთან და კოლხეთის მილეტური კოლონიები ათენის კავშირის ნევრი გახდა, შესაბამისად, ბერძნებს კოლხეთის შესახებ მეტი ინფორმაცია ჰქონდათ. გაზრდილი კონტაქტების დასტურია ფიჭვნარის დასახლება — ბერძნული სამაროვნის არქეოლოგიური მასალა ბერძნულ სამყაროშია წარმოებული. როგორც ჩანს, კოლონისტებს ძირითად საბერძნეთთან ინტენსიური კონტაქტი ჰქონდათ²². ასეთი აქტიური კონტაქტები შენარჩუნებულია მინიმუმ ერთი საუკუნე.

ქ. ნადარეიშვილი აღნიშნავს, რომ მედეას აღმოსავლეთთან ასოცირების მასალები გვიანდელი წყაროებიდან მომდინარეობს, კერძოდ, ძვ. წ. V საუკუნიდან და შემდგომი ხანიდან. მისი აზრით, ეს უნდა აიხსნას ევროპა/აზიის ურთიერთობაში პოლიტიკური ვექტორების ცვლილებით²³. ჩვენი აზრით, ბერძნები კოლხეთს ევროპის ნაწილად აღიქვამდნენ ელინისტურ ხანაშიც. საზღვარი ევროპასა და აზიას შორის მდინარე ფაზისზე (Dem. 60 8)²⁴ ან ტანაისზე (Plb. 34.5; Strab. 1.4.7; Plin. Nat. 4.24)²⁵ გადიოდა.

²¹ ჰეროდოტე, ისტორია. ძველი ბერძნულიდან თარგმნა თ. ყაუხჩიშვილმა. თბილისი. 1975. გვ. 227

²² ნათია ფიფია, ელინური ექსპერიმენტი დასავლეთ საქართველოში. თბილისი. 2013

²³ Ketevan Nadareishvili, Medea as Paradigmatic “Stranger” in the Context of Europe-Asia Opposition. Phasis 15-16, 2012-2013. გვ.181

²⁴ Demosthenes. Demosthenes with an English translation by Norman W. DeWitt, Ph.D., and Norman J. DeWitt, Ph.D. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1949. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0080%3Aspeech%3D60%3Asection%3D8> ბოლო ნახვა: 11.09.2019;

²⁵ Histories. Polybius. Evelyn S. Shuckburgh. translator. London, New York. Macmillan. 1889. Reprint Bloomington 1962. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0234%3Abook%3D34%3Achapter%3D5> ბოლო ნახვა: 11.09.2019; The Geography of Strabo. Literally translated, with notes, in three volumes. London. George Bell & Sons. 1903. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0239%3Abook%3D1>

ელინისტური ხანის გამოსახულებები ძვ. წ. V საუკუნის ტრადიციას მიყვება. ნითელფიგურულ ლარნაკებზე (№44064; №9022312; №9036835) ის ისევ აღმოსავლურ სამოსშია. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ბერძნების ცოდნა კოლხეთის შესახებ გაიზარდა, არათუ შემცირდა ელინისტურ ხანაში, განსაკუთრებით მის დასასრულს, შესაბამისად, ბერძნები ცდილობდნენ, მედეა რაც შეიძლება ზუსტად გამოესახათ და ეს არის მიზეზი მისი კვლავ აღმოსავლურ სტილში წარმოჩენისა.

მედეა გამოსახულია ერთ რომაულ სარკოფაგზე (იხ. დანართი 1). უნდა აღინიშნოს, რომ მისი გარჩევა არა ჩაცმის სტილის, არამედ რეპრეზენტაციის შინაარსიის მიხედვით შეიძლება. აქ მას რომაულ მოდაზე აცვია. მედეას ვიზუალური მეტამორფოზა, რომელიც საუკუნეების მიხედვით იცვლება, სწორედ ამ ხანიდან იწყება. მოგვიანო ვიზუალური რეპრეზენტაციები — შუა საუკუნეების, ისევე როგორც რენესანსის ეპოქისა, მას არა ავთენტურ, არამედ მათი ეპოქისთვის დამახასიათებელ სტილში წარმოაჩენს. ეს გასაკვირია მხოლოდ რომაელების შემთხვევაში, გამომდინარე იქიდან, რომ ისინი ძალიან კარგად იცნობენ ვითარებას კოლხეთში, თუმცა, როგორც ჩანს, მითის ბერძნული წარმომავლობის და თავად გამოსახულების შექმნის მიზნიდან გამომდინარე (იხ. ქვემოთ), რომაელებს გამოსახულების ავთენტურობაზე არ უზრუნიათ.

ჯ. გესერტი, რომელმაც ეს სარკოფაგი შეისწავლა, მიიჩნევს, რომ რომაული სარკოფაგების შინაარსი ყოველთვის ასახავს კარდინალურ რომაულ ღირებულებებს, როგორებიცაა “*virtus, pietas, clementia and concordia*”²⁶. მედეას პერსონაჟი, მისი აზრით, სავსეა სკანდალებით და ყველა ჩართული მხარის ცუდი ყოფაქცევით²⁷. მე-

²⁶ Achapter%3D4%Asection%3D7 ბოლო ნახვა: 11.09.2019; The Natural History. Pliny the Elder. John Bostock, M.D., F.R.S. H.T. Riley, Esq., B.A. London. Taylor and Francis, Red Lion Court, Fleet Street. 1855. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0137%3Abook%3D4%3Achapter%3D24> ბოლო ნახვა: 11.09.2019;

²⁶ Genevieve Gessert, Myth as consolatio: Medea on Roman sarcophagi. Greece & Rome, vol. 51. No. 2. გვ. 218

²⁷ Genevieve Gessert, Myth as consolatio: Medea on Roman sarcophagi. Greece & Rome,

დეა დადებითი, კარდინალური რომაული ღირებულებების გამომხატველი მაგალითი არ არის. მკვლევარის აზრით, მედეა მწუხარე ქირისუფლისთვის ნუგეშის მაგალითია. რომაულ სარკოფაგზე მის გამოსახულებას მგლოვიარე ქირისუფლისთვის უნდა შეეხსენებინა, რომ თუ ვინმემ ვერ იცხოვრა კარგად, შეიძლებოდა, უარესიც ყოფილიყო, ეს კი მათთვის მედეას მაგალითით გახდებოდა ცხადი²⁸. ამ სათქმელის გადმოცემას ავტორი ვიზუალურ გამოსახულებაში ავთენტურობის დაცვის გარეშეც მოახერხებდა. რიგითი რომაელები, რომელთაც კოლხეთში არ უმოგზაურიათ, უზუსტობას მაინც ვერ გაიგებდნენ, შესაბამისად, რომაულ ყაიდაზე მედეას გამოსახვა უჩვეულო არც არის.

ერთი სიტყვით, მედეას ვიზუალური სახე ძველ ბერძნულ სამყაროში დიდად არ არის დამოკიდებული კონკრეტული ხელოვანების ინდივიდუალურ აღქმაზე, და არც იმდენად მხატვრულ ლიტერატურულ ტრადიციაზე, უფრო კოლხეთის შესახებ მათ ცოდნაზე — რაც უფრო მეტი არაფიქციური ინფორმაცია გაჩნდა კოლხეთის შესახებ, მით უფრო ზუსტი გახდა გამოსახულებებიც — მედეა გამოსახულია აღმოსავლურ ტანსაცმელში. რომაელებს კოლხეთის შესახებ არანაკლები ცოდნა ჰქონდათ, თუმცა ეს ცოდნა ვიზუალიზაციაში დიდად არ გამოიხატა. ამის მიზეზი ის არის, რომ კონკრეტულ ავტორებს, როგორც ჩანს, არ გააჩნდათ სურვილი ისტორიის ავთენტურობის დაცვისა, გამომდინარე იქიდან, რომ სარკოფაგის პრაქტიკული დანიშნულება ამას დიდად არც ითხოვდა.

vol. 51. No. 2. გვ. 226

²⁸ Genevieve Gessert, *Myth as consolatio: Medea on Roman sarcophagi*. Greece & Rome, vol. 51. No. 2. გვ. 226

დანართი 1. მედეა რომაულ სარკოფაგზე. ძვ. წ. I-ახ. წ. II საუ-
კუნე. ვატიკანის მუზეუმი (ფოტო - ნ. ფიფია)

არგონავტები და ძველი კოლხეთი გვიანანტიკური ხანის თხზულებაში “De Excidio Trojae Historia”

არგონავტების მითი ანტიკურ ხანაში ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული იყო. თუმცა, მისი პოპულარობა ამით არ დასრულებულა. არგონავტებისა და კოლხეთის შესახებ შუა საუკუნეებშიც წერდნენ, თანაც, თავიანთი დროისთვის საკმაოდ ცნობილი ავტორები. მოგვიანებით ეს თემა ისევ პოპულარულია, თუმცა, შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში ამ მითის შესახებ ინფორმაციის, ასე ვთქვათ, ისტორიული მეხსიერების, არსებობა სხვადასხვა მიზეზით იყო განპირობებული: თუკი რენესანსის ეპოქაში, როდესაც განსაკუთრებით ინტერესდებოდნენ ანტიკურ ცივილიზაციასთან დაკავშირებული ყოველგვარი ასპექტით, ხოლო დასავლურმა ცივილიზაციამ, ფაქტობრივად, თავიდან აღმოაჩინა ჰომეროსი და, შესაბამისად, არგონავტების მითის შესახებ ცოდნა ეფუძნებოდა ბერძნულ ვერსიას, რომელიც ისევ ხელმისაწვდომი გახდა დასავლეთისთვის, შუა საუკუნეებში, რენესანსის ეპოქისგან განსხვავებით, არგონავტების შესახებ მითი და იმხანად მასთან ორგანულად დაკავშირებული ტროას ომის ისტორიის შესახებ წარმოდგენა, ძირითადად ეყრდნობოდა ნაკლებად ცნობილ გვიანანტიკური ხანის ორ თხზულებას — დარეს ფრიგიელის „De Excidio Trojae Historia“ და დიქტის კრეტელის „Ephemeridos Belli Trojani“.²⁹ დარეს ფრიგიელის თხზულება შესავლის შემდეგ იწყება არგონავტების ამბებით, ხოლო რაც შეეხება დიქტის კრეტელს, მასთან არგონავტები არ იხსენიება და ის თხრობას პირდაპირ ტროას ომის ამბებით იწყებს, თუმცა,

²⁹ შუა საუკუნეების არგონავტებისა და მედეა თემატიკის დარეს ფრიგიელთან და დიქტის კრეტელთან კავშირის შესახებ იხ: Alfred Gudeman, *Literary Frauds among the Romans*, *Transactions of the American Philological Association* Vol. 25 (1894). Griffin, N.E., *Dares and Dictys; an Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy*, Baltimore, 1907; *The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian*. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966; Jonathan Cornil. *Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation*. Gent. 2011-2012; Jason Colavito. *Jason and the Argonauts through the Ages*. Jefferson, North Carolina. McFarland and Company, Inc., Publishers. 2014; Ruth Morse. *The Medieval Medea*. Cambridge: Boydell and Brewer Ltd publishers. 1996;

სამაგიეროდ, მასთან ტროას ომის შემდგომი ამბებია მოხსენიებული – ოდიხესთან დაკავშირებით იხსენიება კირკე და მისი კუნძული აიაია. შუა საუკუნეების ტექსტებში, როგორც აღვნიშნეთ, არგონავტების მითი ყოველთვის დაკავშირებულია ტროას ომთან. ტროას ომის მრავალი ვერსია არგონავტების მითით იწყება, რაც, როგორც ჩანს, დარეს ფრიგიელის გავლენაა სწორედ. შუა საუკუნეების არგონავტიკა ჩვენი ინტერესის საგანს წარმოადგენს და რადგან ეს ტრადიცია დარეს ფრიგიელს ეფუძნება, ამჯერად ყურადღებას სწორედ მასზე გავამახვილებთ. ეს თხზულება რამდენიმე მიზეზის გამო არგონავტიკასთან დაკავშირებით ნაკლებად ცნობილია ქართული სამეცნიერო წრეებისთვის. თხზულების სათაურიდან გამომდინარე, როგორც ჩანს, მასში არგონავტების თემას არავინ ეძებდა, ამასთან, თვითონ თხზულების თავდაპირველი საეჭვო წარმომავლობა (იხ. ქვემოთ), როგორც ჩანს, განაპირობებდა ქართველი მეცნიერების ნაკლებ დაინტერესებას ამ ავტორით. აკ. ურუშაძე ნაშრომში „ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში“ გაკვრით ახსენებს ამ თხზულებას.³⁰ თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ აკ. ურუშაძე ძირითადად ძველი კოლხეთის შესახებ ისტორიულ მასალებს ეძებდა და ამ მხრივ, დარესის თხზულება ქართველოლოგიისთვის ნაკლებად ღირებულია, რადგან ისედაც კარგად ცნობილ მასალებს ეფუძნება და, ამასთან, საკმაოდ შეკვეცილ ვერსიას წარმოადგენს, რამაც შესაძლოა, განაპირობა კიდევ მეცნიერის მიერ ამ თხზულებით ნაკლებად დაინტერესება. შესაბამისად, საჭიროდ მივიჩნიეთ ქართული სამეცნიერო საზოგადოებისთვის მისი უკეთ გაცნობა.

უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ სახელი დარეს ფრიგიელი, როგორც მეცნიერები დღესდღეობით მიიჩნევენ, ნაყალბეგია. თხზულება დაწერილია ლათინურად ახ. წ. V საუკუნეში³¹, თუმცა მისი ავტორი შესავალშივე ცდილობს დაამტკიცოს, რომ თხზულება ჰომეროსის „ილიადაზე“ ძველია და ამდენად, შედარებით სანდო ტროას ომთან დაკავშირებით. ამ საკითხის უსაფუძვ-

³⁰ იხ. აკ. ურუშაძე. ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბილისი. 1964

³¹ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 31. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ლობა არაერთხელ დამტკიცებულია ტექსტის გამომცემლების მიერ და ამჯერად ჩვენ მას არ გავიმეორებთ.³² თხზულების შესავლის თანახმად, კორნელიუს ნეპოტმა სალუსტიუს კრისპუსს გაუგზავნა წერილი და თან დაურთო თხზულება, რომელიც, ტექსტის სიტყვების თანახმად, იპოვა ათენში და რადგან, ის შეიცავდა ტროას ომის „თანამედროვის თვალთ დანახულ“ ისტორიას, ანუ დარეს ფრიგიელის მიერ აღწერილს, საჭიროდ მიიჩნია მისი თარგმნა ლათინურად და „კორნელიუს ნეპოტიც“ თავისი შემოქმედების ნაყოფს უგზავნის სალუსტიუს კრისპუსს. ეს უკანასკნელიც, სავარაუდოდ, ფრჩხილებში უნდა მოვიხსენიოთ. თხზულების შესავალი ნაყალბევი ტექსტია. გიუდმანი აღნიშნავს, რომ დარესის მიერ მისი თხზულების დაკავშირება ცნობილ ავტორთან მკითხველის თვალში თხზულების პოპულარიზაციას ისახავდა მიზნად.³³ ჯ. კორნილიც მიიჩნევს, რომ ტექსტის ნამდვილმა ავტორმა ცნობილი ისტორიკოსების სახელი გამოიყენა მხოლოდ იმისთვის, რომ თავისი მდარე თხზულებისთვისადმი ინტერესი გაეღვივებინა.³⁴ ამით მან განზრახ გააყალბა თხზულების წარმომავლობა და ამას თან დაურთო ისიც, რომ თხზულება მიაწერა ლეგენდარულ პირს, ტროას ომის მონაწილეს, დარეს ფრიგიელს, რომელიც, ჰომეროსთან ტროელი ქურუმია (Hom. Il. 5.1.).³⁵ ის ასეთი სახელით მოხსენიებულია

³² იხ. Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 31. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf; The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. ხელმისაწვდომია: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

³³ Alfred Gudeman, Literary Frauds among the Romans, Transactions of the American Philological Association Vol. 25 (1894), გვ. 140-164. ხელმისაწვდომია: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Journals/TAPA/25/Literary_Frauds*.html ბოლო ნახვა: 01.07.2020

³⁴ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 6. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

³⁵ Homer. The Iliad with an English Translation by A.T. Murray, Ph.D. in two volumes. Cambridge, MA., Harvard University Press; London, William Heinemann, Ltd. 1924. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0134%3Abook%3D5%3Acard%3D1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ასევე ვერგილიუსთანაც (Verg. Aen. V, 375-377).³⁶ თუმცა, ნ. გრიფინი აღნიშნავს: ზუსტად არ ვიცით, რომ ჰომეროსის და ვერგილიუსის დარესი და ამ თხზულების ავტორი დარესი, ან ყოველ შემთხვევაში, ადამიანი, რომელსაც მიეწერება მისი ავტორობა, ერთი და იგივეა.³⁷ მკვლევარები ძირითადად ემხრობიან იმ ვერსიას, რომ დარესის მიზანი თხზულების პოპულარიზაცია იყო, თუმცა, ჩვენი აზრით, ავტორის მიზანი მხოლოდ მითის გადარჩენა იყო, როგორც ჩანს, ქრისტიანობის მზარდი პოპულარობის ფონზე მან გადანყვიტა, ისტორია ღვთაებრივი ელემენტებისგან დაეცალა, თხზულებისთვის ჰომეროსზე უფრო ავტორიტეტული ავტორი მოეძებნა და მისთვის მიენერა თხზულების შექმნა. როგორც ჩანს, ავტორს კეთილშობილური ზრახვები ამოძრავებდა, ის არ აყალბებდა ისტორიას საკუთარი თავის განდიდების მიზნით. ეს უკანასკნელი სურვილი რომ ჰქონოდა, მაშინ საერთოდაც საკუთარ სახელს დაუტოვებდა ისტორიას და არ მიაწერდა საკუთარ ნაშრომს სხვას. ფსევდოდარესი მას აყალბებს ისტორიის განდიდების სურვილით. გარდა ამისა, კიდევ ერთი არგუმენტი, რომელიც განამტკიცებს იმ აზრს, რომ მისი მიზანი მხოლოდ ისტორიის გადარჩენაა, არის ის, რომ ეს თხზულებები მითოლოგიურ-ფანტასტიკური ელემენტებისგან დაცლილია.³⁸ რა თქმა უნდა, არ არის გამორიცხული, რომ თხზულების ავტორი ქრისტიანი იყო და წინარექრისტიანული ელემენტები ამიტომაც მოაშორა ანტიკურ ვერსიას, თანაც ჰომეროსი არასანდოდ მიიჩნია იმ საფუძველზე, რომ ილიადის თანახმად, ღმერთები და ადამიანები ერთად იბრძოდნენ, რაც მისი აზრით, არარაციონალური იყო. თუმცა, ჯერჯერობით ამის გადაჭრით მტკიცება შეუძლებელია.

³⁶ Vergil. Aeneid. Theodore C. Williams. trans. Boston. Houghton Mifflin Co. 1910. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0052%3Abook%3D5%3Acard%3D362> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

³⁷ Griffin, N.E., Dares and Dictys; an Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy., Baltimore, 1907. ხელმისაწვდომია: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044010636504;view=1up;seq=14> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

³⁸ დანვრილებით იხ. Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 17. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ლია. ერთადერთი, რაც შეგვიძლია ვამტკიცოთ, არის ის, რომ ამ თხზულების ავტორმა მიზნად დაისახა, მის ნაშრომს ქრისტიანული ცენზურისთვის გაეძლო და საუკუნეებს შემორჩენოდა, რასაც მიაღწია კიდეც. მეხუთე საუკუნეში ისტორიული კონიუნქტურა ისეთია, რომ წინარექრისტიანული ლმერთების ისტორიებით დახუნძლული თხზულების გადარჩენა შესაძლოა, სათუო გამხდარიყო და სწორედ ამიტომაც მიმართავს ავტორი ამ ხერხს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არ არის გამორიცხული, დარეს ფრიგიელი მოგვიანო ხანის ლიტერატურული სტილის ადრეულ წინამორბედს წარმოადგენდეს. შესაძლოა, წიგნის წინასიტყვაობას ის იყენებს არა გაყალბების მიზნით, არამედ როგორც ლიტერატურულ ხერხს, როგორც ამას აკეთებს მაგალითად, უმბერტო ეკო რომანში „ვარდის სახელი“ ან პასკალ კინიარი თავის საკმაოდ საინტერესო თხზულებაში „აპრონენია ავიციას ჩანაწერები ფირფიტებზე“, რომელშიც ავტორი ნაწარმოებს ურთავს „სამეცნიერო“ შესავალს, თუ როგორ აღმოჩნდა ეს ფირფიტები და რა ფუნქციას ასრულებდა რომელი მატრონას ცხოვრებაში. ორივე ნაწარმოების შესავალი მხოლოდ ლიტერატურული ხერხია მეტი დამაჯერებლობისთვის და არა – ნამდვილი ამბავი. თუმცა, მსგავსი მოსაზრება დარესთან დაკავშირებით საკმაოდ ფრთხილი ვარაუდის სახით უნდა გამოითქვას, რადგან ამ ავტორზე პრაქტიკულად არანაირი ცნობები არ გაგვაჩნია და მის არც სხვა თხზულებას მოუღწევია ჩვენამდე, თუ, რა თქმა უნდა, საერთოდ არსებობდა.

ერთი სიტყვით, ამ თხზულების ავტორმა კარგად შენიღბა საკუთარი სიყალბე, რისთვისაც რამდენიმე მეთოდი გამოიყენა: 1) თხზულების შექმნა მიაწერა ტროას ომის თანამედროვეს 2) თხზულების თარგმნა ლათინურად მიაწერა ცნობილ ისტორიკოსს; 3) ლიტერატურულ სტილად აირჩია სადა, როგორც კორნილი შენიშნავს, სამხედრო ისტორიკოსებისთვის დამახასიათებელი სტილი³⁹, რათა ნაწერი მკითხველს მიეჩნია ომის მონაწილის ჩანაწერად. მიუხედავად ამისა, ენობრივი მონაცემებით დღესდღეობით უკვე

³⁹ რადგან ამ ავტორის ნამდვილი სახელი უცნობია, სჯობს იგი ფსევდო-დარესად მოვიხსენიოთ

დადგენილია, რომ დარესის თხზულება ახ. წ. V საუკუნის ბოლოს დაინერა.⁴⁰

მეორე საკითხი, რომელიც ამ ავტორთან დაკავშირებით იქცევეს ყურადღებას, არის მისი კავშირი დიქტის კრეტელთან. დიქტისი ახ. წ. IV საუკუნის ავტორია, რომელიც ასევე ტროას ომის ისტორიას წერს. დარესის თხზულება, ჯ. კორნილის აზრით, დიქტისის თხზულების ლიტერატურული პასუხია. თუკი დიქტისის მიზანი, სავარაუდოდ, პრობერძნული ვერსიის წარმოჩენა იყო, დარესი უფრო ობიექტური და ნეიტრალურია.⁴¹ დარესის თხზულება დიქტისისგან განსხვავდება ჩვენთვის საინტერესო ერთი ასპექტით: მასში არ მოიხსენიებიან არგონავტები და კოლხეთი, თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ, საუბარია კირკეზე⁴².

რაც შეეხება დარესის წყაროებს: დარესი სამ სხვადასხვა წყაროს ეფუძნება, დიქტისს, ილიადას და დიოდორე სიცილიელის „ისტორიულ ბიბლიოთეკას“.⁴³ თუმცა, ჩვენთვის საინტერესო ნაწილში, გამომდინარე იქიდან, რომ დარესი არგონავტების მითს ძალიან ზოგადად ახსენებს და სულ ერთ გვერდზე ათავსებს ამ ისტორიას, ძნელია კონკრეტული წყაროს დასახელება. შეიძლება ითქვას, რომ არგონავტების ისტორია, ისევე როგორც ტროას ომის ამბავი, მას მაქსიმალურად კომპრესირებული სახით აქვს გადმოცემული. სავარაუდოდ, დარესის წყარო, ამ სამიდან დიოდორე სიცილიელია.

დარეს ფრიგიელის ენა საკმაოდ მარტივია – ზოგჯერ პრიმიტიულიც. თუმცა, ალაგ-ალაგ ის სრულიად გამართული ლათინურით წერს, რამაც ჯ. კორნილს აფიქრებინა, რომ დარესი განზრახ წერს

⁴⁰ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 31. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴¹ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 20. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴² The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. ხელმისაწვდომია: <http://www.theoi.com/Text/DictysCretensis6.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴³ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 27. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

მცდარი გრამატიკური ნორმებით, რათა სამხედრო მოქმედებების მონაწილის ჩანაწერების იმიტაცია შექმნას⁴⁴. თარგმანის შესრულებისას ჩვენც ეს სტილი შევინარჩუნეთ. ლათინური ვერსიისთვის ვისარგებლეთ ორი გამოცემით: ფ. მაისტერის⁴⁵ და ჯ. კორნილის⁴⁶. კორნილს დართული აქვს მის მიერ შესრულებული ორი სხვადასხვა თარგმანი ინგლისურ ენაზე, თუმცა რიგ შემთხვევებში ვსარგებლობთ კორნილის ორივე თარგმანით, ასევე ფრეიზერის ტექსტითაც, რომელიც მცირედით განსხვავდება. მაგალითად, შესავალში არის ერთი ფრაზა:

Quam ego summo amore complexus continuo transtuli. Cui nihil adiciendum vel diminuendum rei reformandae causa putavi, alioquin mea posset videri. Optimum ergo duxi ita ut fuit vere et simpliciter perscripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transvertere, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestae essen.⁴⁷

ეს მონაკვეთი ფრეიზერის მიერ თარგმნილია შემდეგნაირად:

I was very delighted to obtain it and immediately made an exact translation into Latin, neither adding nor omitting anything, nor giving any personal touch. Following the straightforward and simple style of the Greek original, I translated word for word. Thus my readers can know exactly what happened according to this account.⁴⁸

⁴⁴ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 31. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴⁵ Ferdinand Meister, Dares Phrygius. De Excidio Troiae Historia. Leipzig, Teubner. 1873. ხელმისაწვდომია <https://archive.org/stream/daretisphrygiide00dareuoft#page/n3/mode/2up> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴⁶ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. გვ. 27. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴⁷ Ferdinand Meister, Dares Phrygius. De Excidio Troiae Historia. Leipzig, Teubner. 1873. ხელმისაწვდომია <https://archive.org/stream/daretisphrygiide00dareuoft#page/n3/mode/2up> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁴⁸ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. ხელმისაწვდომია: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ჯ. კორნილიანს ეს ფრაზა თარგმნილია შემდეგნაირად:

I was absolutely delighted to get a hold of it and immediately translated it. I decided not to add or omit anything to improve the text; otherwise it would seem to be my own work. Instead, I thought it best to translate the text word for word into Latin according to the truthful and simple style of the original, so that my readers can fully understand how these events transpired.⁴⁹

ხოლო ჩვენ ეს ფრაზა ვთარგმნეთ შემდეგნაირად: „ფრიად აღფრთოვანებულმა (ან: დიდი სიყვარულით შეპყრობილმა) მაშინვე ვთარგმნე ტექსტი. არც არაფერი დამიკლია და არც არაფერი მიმიმატებია [ტექსტისთვის], არც ჩემი შეხედულებისამებრ შემიცვლია. ასე რომ, საუკეთესოდ მოვიქეცი, და როგორც იყო ჭეშმარიტად და მარტივად დაწერილი, ისე სიტყვასიტყვით ლათინურად გადავთარგმნე, რათა მკითხველებმა შეძლონ გაიგონ, როგორ მოხდა [სინამდვილეში] ეს ამბები“.

კორნილი თარგმანში ამატებს ერთ ფრაზას „otherwise it would seem to be my own work (წინააღმდეგ შემთხვევაში მკითხველი იფიქრებდა, რომ ჩემი (იგულისხმება დარეს ფრიგიელი — ნ. ფ.) დაწერილია)“, რაც ორიგინალში არ არის და შესაბამისად, ქართულ თარგმანში ჩვენ არ გადმოვიტანეთ. თავად კორნილიანს ეს ფრაზა ჩაამატა მხოლოდ ერთი მოსაზრებით: ზოგადად მისი კონცეფციით, De Excidio Trojae Historia-ს ავტორი მაქსიმალურად ცდილობს, დიდება შეჰმატოს საკუთარ თხზულებას. ამ მიზნით ის არ ერიდება თხზულების შესავალში ხელნაწერის ისტორიის შეთხზვას და მაქსიმალურად დამაჯერებლად მტკიცებას, რომ De Excidio Trojae Historia-ს ავტორი ნამდვილად ტროას ომის მონაწილეა და შესაბამისად, უფრო სარწმუნო წყაროა, ვიდრე ჰომეროსი, რომელიც ტროას ომიდან მრავალი წლის შემდეგ ცხოვრობდა. ჩვენი აზრი ამასთან დაკავშირებით ზემოთ მოგახსენეთ — ავტორისთვის ეს მხოლოდ სტილს და ლიტერატურულ ხერხს წარმოადგენს. მაგრამ კო-

⁴⁹ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. ხელმისაწვდომია: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

რნილისთვის მთლიანი შესავალი მხოლოდ მკითხველთა შეცდომაში შეყვანის მიზნით და შესაბამისად, De Excidio Trojae Historia-ს ავტორი მაქსიმალურად გვაჯერებს საკუთარ სიმართლეში. ამ მოსაზრების განსამტკიცებლად კორნილს მოყავს ამ ნაწყვეტის მისეული თარგმანი, რომელიც, როგორც აღვნიშნეთ, დაუზუსტებელია და, შესაბამისად, ჩვენ არ შეგვაქვს ქართულ ვერსიაში.

ქვემოთ მოგვყავს დარეს ფრიგიელის თხზულებიდან არგონავტების შესახებ ნაწყვეტის ლათინური ვერსია და მისი თარგმანი:

“CORNELIUS NEPOS SALLUSTIO CRISPO SUO SALUTEM.

Cum multa ago Athenis curiose, inveni historiam Daretis Phrygii ipsius manu scriptam, ut titulus indicat, quam de Graecis et Troianis memoriae mandavit. Quam ego summo amore complexus continuo transtuli. Cui nihil adiciendum vel diminuendum rei reformandae causa putavi, alioquin mea posset videri. Optimum ergo duxi ita ut fuit vere et simpliciter perscripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transvertere, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestae essent: utrum verum magis existiment quod Dares Phrygius memoriae commendavit, qui per id ipsum tempus vixit et militavit, cum Graeci Troianos oppugnarent; ane Homero credendum, qui post multos annos natus est, quam bellum hoc gestum est. De qua re Athenis iudicium fuit, cum pro insano haberetur, quod Deos cum hominibus belligerasse scripserit. Sed hactenus ista: nunc ad pollicitum revertamur.

[I] Pelias rex [in Peloponneso] Aesonem fratrem habuit. Aesonis filius erat Iason virtute praestans: et qui sub regno eius erant, omnes hospites habebat, et ab eis validissime amabatur. Pelias rex, ut vidit Iasonem tam acceptum esse omni homini, veritus est ne sibi iniurias faceret, et se regno eiceret. Dicit Iasoni Colchis pellem inauratam arietis esse dignam eius virtute: ut eam inde auferret, omnia se ei daturum pollicetur. Iason ubi audivit, ut erat animi fortissimi et qui loca omnia nosse volebat, et quod clariorem se existimabat futurum, si pellem inauratam Colchis abstulisset, dicit Peliae regi se eo velle ire, si vires sociique non deessent. Pelias rex Argum architectum vocari iussit, et ei imperat ut navem aedificaret quam pulcherrimam, ad voluntatem Iasonis. Per totam Graeciam rumor cucurrit

navem aedificari in qua Colchos eat Iason pellem auream petiturus. Amici et hospites ad Iasonem venerunt, et pollicentur se una ituros. Iason illis gratias egit et rogavit ut parati essent, cum tempus supervenisset. Internea navis aedificatur et cum tempus anni supervenisset, Iason litteras ad eos misit qui erant polliciti sese una ituros et ilico convenerunt ad navem, cuius nomen erat Argo. Pelias rex quae opus erant in navim imponi iussit et hortatus est Iasonem, et qui cum eo profecturi erant, ut animo forti ad perficiendum irent quod conati essent. Ea res claritatem Graeciae et ipsis factura videbatur. Demonstrare eos qui cum Iasone profecti sunt non videtur nostrum esse: sed qui volunt eos cognoscere, Argonautas legant.

[II] Iason, ubi ad Phrygiam venit, navem admovit ad portum Simoenta. Deinde omnes de navi exierunt in terram. Laomedonti regi nuntiatum est mirandam navim in portum Simoenta intrasse et in ea multos iuvenes de Graecia venisse. Ubi audivit Laomedon rex commotus est: consideravit commune periculum esse, si consuescerent Graeci ad sua litora adventare navibus. Mittit ad portum qui dicant ut Graeci de finibus discedant; si non dicto obaudissent, sese armis eos de finibus eiecturum. Iason et qui cum eo venerant graviter tulerunt crudelitatem Laomedontis, sic se ab eo tractari, cum nulla ab eis iniuria facta esset: simul timebant multitudinem barbarorum, si contra imperium conarentur permanere, ne obprimerentur: cum ipsi non essent parati ad proeliandum, navim conscenderunt et a terra recesserunt, Colchos profecti sunt, pellem abstulerunt, domum reversi sunt.

[III] Hercules graviter tulit a rege Laomedonte contumeliose se tractatum et eos qui una profecti erant Colchos cum Iasone, Spartamque ad Castorem et Pollucem venit.”

„კორნელიუს ნეპოტი მიესალმება სალუსტიუს კრისპუსს როდესაც ათენში გაცხოველებით ვმუშაობდი, შემთხვევით ვიპოვე დარეს ფრიგიელის მიერ დაწერილი ისტორია, რომელიც, როგორც თავად სათაური მიუთითებს, მან ბერძნებისა და ტროელების შესახებ დაწერა. ფრიად აღფრთოვანებულმა, სასწრაფოდ ვთარგმნე ტექსტი. არც არაფერი დამიკლია და არც არაფერი მიმიმატებია [ტექსტისთვის], არც ჩემი შეხედულებისამებრ შემი-

ცვლია. შესაბამისად, საუკეთესოდ მოვიქეცი, ზუსტად და მარტივად შევისწავლე და სიტყვასიტყვით ლათინურად გადავთარგმნე. ამგვარად, ამ მონათხრობის მიხედვით, მკითხველები შეძლებენ გაიგონ, როგორ მოხდა [სინამდვილეში] ეს ყველაფერი.⁵⁰ უნდა ვირწმუნოთ თუ არა ის, რასაც დარეს ფრიგიელი გადმოგვცემს, რომელიც იმ დროში ცხოვრობდა და იბრძოდა [მაშინ], როდესაც ბერძნებმა ტროა დაამხეს. თუ ჰომეროსს უნდა დავუჯეროთ, რომელიც ამ ომის დასრულებიდან მრავალი წლის შემდეგ დაიბადა? როდესაც ათენელებმა ეს საქმე განიხილეს, გადანყვიტეს, რომ ჰომეროსი გაგიჟდა, რადგან ის ღმერთების ადამიანებთან შერკინებას აღწერდა, თუმცა ეს დღესაც ასეა. ახლა დავუბრუნდეთ იმას, რასაც შეგპირდით.

[1] მეფე პელიასს (პელოპონესში) ჰყავდა ძმა ესონი. ესონის შვილი იყო იაზონი, მამაცი და გამორჩეული [ვაჟკაცი]. სამეფოში ის ყველას გულითადად და მეგობრულად ექცეოდა და ისიც ძალიან უყვარდათ. მეფე პელიასს, რომელიც ხედავდა, რომ იაზონი ყველამ მიიღო, სჯეროდა, რომ მას იაზონისგან რაღაც ცუდი შეემთხვეოდა და მისი მმართველობა დასრულდებოდა. მან იაზონს უთხრა, რომ კოლხეთში იყო ოქროს საწმისი, და მისი სიქველისთვის შესაფერისი იყო, წასულიყო მის მოსატანად. ხოლო თუ შეძლებდა მის ჩამოტანას, შეპირდა, რომ მისცემდა ყველაფერს, რასაც მოისურვებდა. როდესაც იაზონმა ეს გაიგო, აღფრთოვანდა, და რადგან მრავალი ადგილის ხილვა სურდა, ამასთან, ეს გმირობა — კოლხეთიდან ოქროს საწმისის ჩამოტანა — მას დიდებას მოუტანდა, პელიასს დათანხმდა წასვლაზე, თუმცა მეომრებისა და თანამგზავრების გარეშე გამგზავრება არ სურდა. მეფე პელიასმა არქიტექტორ არგოსს უხმო და უბრძანა, აეგოთ ულამაზესი გემი, ისეთი, როგორიც იაზონს სურდა. მთელს საბერძნეთში ხმა გავრცელდა, რომ კოლხეთში წასასვლელად გემს აშენებდნენ. იაზონთან მეგობრები და უცხო ადამიანები მოვიდნენ და შეპირდნენ, რომ მასთან ერთად წავიდოდნენ. იაზონმა მათ მადლობა გადაუხადა და უთხრა,

⁵⁰ აქ კორნილი თარგმანში ამატებს ტექსტს „წინააღმდეგ შემთხვევაში მკითხველი იფიქრებდა, რომ ჩემი დანერვილიაო“, რაც ორიგინალში არ არის და შესაბამისად, ქართულ თარგმანში ჩვენ არ გადმოვიტანეთ

ნასულიყვნენ და შეკრებილიყვნენ მაშინ როდესაც დრო მოვიდოდა. ამასობაში, გემიც აშენდა და [გამგზავრების] დროც დადგა, იაზონმა მათ (თანამგზავრებს — ნ.ფ.) წერილები გაუგზავნა დაპირებისამებრ და ისინიც მყისვე მისკენ გამოეშურნენ. ხოლო გემს ერქვა არგო. როდესაც მეფე პელიასმა ეს დაინახა, ბრძანა, რომ გემზე აეტანათ ყველაფერი. მან იაზონი და მისი მხლებელნი გაამხნევა, უთხრა, რომ სულით მამაცი უნდა ყოფილიყვნენ და აღესრულებინათ თავიანთი საქმე. ეს საქმე დაამტკიცებდა ბერძნების და მათს (იაზონის თანამგზავრების — ნ. ფ.) სიმამაცეს და დიდებით აღავსებდა. იაზონისა და მისი გამირობის წარმოჩინება ჩვენი საქმე არ არის, თუ ვინმეს ეს აინტერესებს, არგონავტიკა წაიკითხოს.

[2] როდესაც იაზონი ფრიგიაში მივიდა, ლუზა სიმონტის პორტში ჩაუშვა. იქიდან ყველანი გადმოვიდნენ ხმელეთზე. ტროელების მეფე ლაომედონტმა მალევე შეიტყო, რომ სიმონტის პორტში საოცარი⁵¹ გემი შემოვიდა და მას შემოჰყვნენ ბერძენი ახალგაზრდები. ამის გაგონებაზე მეფე ლაომედონტი შეშფოთდა და მიიჩნია, რომ მისთვის და მისი ხალხისთვის საფრთხეს წარმოადგენდა, თუ ბერძნები ნაპირზე გადმოსხდებოდნენ. ბერძნებს მოსალაპარაკებლად მოციქულები გაუგზავნა, რათა ისინი გემზე დაბრუნებულიყვნენ და თუ არ დაემორჩილებიან მის სურვილს, მაშინ აპირებდა, რომ ნაპირთან ჯარი მიეყვანა. იაზონი და მისი თანამებრძოლები ძლიერ შეწუხდნენ იმით, თუ როგორ ცუდად დახვდა მათ ლაომედონტი, მაშინ როდესაც მათ მეფისთვის არაფერი დაუშავებიათ. ამასთან, რადგან ომისთვის მზად არ იყვნენ, ეშინოდათ, რომ ბარბაროსთა ბრბო მათ დაჯაბნიდა, თუკი მეფის ბრძანებას არ დაემორჩილებოდნენ. ისინი გემზე დაბრუნდნენ, დატოვეს ნაპირი, წავიდნენ კოლხეთში, მოიპარეს სანმისი და დაბრუნდნენ შინ.

[3] ჰერაკლე შეურაცხყოფილი დარჩა მეფე ლაომედონტის საქციელით, გაბრაზდა იმაზე, თუ როგორ მოექცა ის იაზონს და მის მხლებლებს, რომლებიც კოლხეთში წავიდნენ მასთან ერთად. ის სპარტაში წავიდა და კასტორი და პოლიდეკე წამოიყვანა, რათა დაესაჯა ტროელები.“

⁵¹ კორნილი თარგმნის როგორც „უცნაური“

მიუხედავად იმისა, რომ დარეს ფრიგიელის თხზულება საკუთრივ კოლხეთის ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით საყურადღებო სიახლეს არ შეიცავს, არგონავტების მითის კოლხეთთან კავშირის გამო ქართველოლოგიური თვალსაზრისით მაინც ყურადსაღებია. მით უფრო, რომ ამ თხზულებაში წარმოდგენილია საკმაოდ საინტერესო ვერსია, თუ როგორ გახდნენ მათადაუნებურად იაზონი და მისი თანამგზავრები ტროას ომის მიზეზი. ტექსტის თანახმად, ბერძნები შურისძიების მიზნით დაბრუნდნენ ტროაში და ასე დაიწყო ტროას ომი. მართალია, ელენას მოტაცების საკითხიც განხილულია თხზულებაში, თუმცა ტროას ომის თავდაპირველ მიზეზად არგონავტებისა და მეფე ლაომედონტის ცივ შეხვედრას მიიჩნევს.

რადგან აქამდე არ არსებობდა ამ წყაროს ქართული პუბლიკაცია, ჩვენი ნარკვევიც ამ ხარვეზის შევსებას ისახავდა მიზნად. მით უფრო, რომ ამ მცირე მოცულობის მიუხედავად, შუა საუკუნეებში ამ მითმა ყურადღება მაინც დარეს ფრიგიელის დამსახურებით შეიძინა და შემდეგ უკვე სახე იცვალა, გამდიდრდა და გაიზარდა შუა საუკუნეების რეალიების გათვალისწინებით და საბოლოო შედეგად მივიღეთ არგონავტების მითის შუასაუკუნეობრივი რაინდული ელფერის ტექსტები.

არგონავტები და მედეას შუა საუკუნეების და რენესანსის ეპოქის ინგლისურენოვან ლიტერატურაში (ჯეფრი ჩოსერი, ჯონ ლიდგეიტი)

არგონავტებისა და მედეას მითი პოპულარული იყო არა მხოლოდ ანტიკურ ხანაში, არამედ შუა საუკუნეებშიც და, კიდევ უფრო მეტად, რენესანსის ეპოქაში, როდესაც ევროპაში ინტერესი კლასიკური კულტურისადმი გაძლიერდა. შუა საუკუნეებში არგონავტების მითი ჩართული იყო ტროას ომისადმი მიძღვნილ თხზულებათა ციკლში, რომლის სხვადასხვა ვერსია დაწერილი აქვთ იტალიელ, ფრანგ, ინგლისელ, კატალონიელ ავტორებს. შუა საუკუნეების ყველაზე გადამუშავებული და შემდეგში ცნობილი ვერსიის ავტორია XII საუკუნის ფრანგი პოეტი ბენუა დე სენ-მორი. მისი თხზულებით ისარგებლა იტალიელმა ავტორმა გუიდო დე კოლონემ და XIII საუკუნეში (დაახლ. 1287 წ.) ლათინურ ენაზე შეთხზა ტროას ომის ის ვერსია, რომელიც შემდეგში საფუძვლად დაედო როგორც ტროას დაცემის ისტორიის სხვა ვერსიებს, ასევე არგონავტებისა და მედეას შესახებ სხვადასხვა თხზულებას. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ამ ავტორების პირადი დამოკიდებულება მედეასადმი ერთმანეთისგან განსხვავებულია და ნაკლებად დამოკიდებულია მათს ნყარობზე. როგორც ჩანს, მედეას სახე მეტამორფოზას გადის საუკუნეების განმავლობაში ამ ავტორების ხელში და მისადმი დამოკიდებულებაც ინდივიდუალურია ყველასთვის. მედეას სახე შუა საუკუნეების ინგლისურენოვან ლიტერატურაში საკმაოდ ცნობილია. განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ის, რომ ინგლისელი ავტორების ვერსიით, ხშირად ის უფრო სიყვარულისთვის წამებული ქალია, ვიდრე ცოდვილი. მედეა ინგლისურენოვან ლიტერატურიდან ქართველოლოგიური მეცნიერებისთვის პრაქტიკულად უცნობია, მიუხედავად იმისა, რომ თვით ჯეფრი ჩოსერი იყო დაინტერესებული ამ საკითხით. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ეს თემა გარკვეულწილად ახალია და, შესაბამისად, მისი აქტუალობაც სწორედ აქედან გამომდინარეობს. ჩვენი დაინტერესებაც სწორედ ამან გამოიწვია.

პირველ რიგში აღვნიშნავთ, რომ შუა საუკუნეების დასავლეთევროპელი ავტორებისთვის უფრო მეტად მითის ლათინური ვერსიიდან იყო ცნობილი, ტროას ომის და მის ციკლში ჩართული არგონავტების ისტორიის შექმნისთვის ისინი სარგებლობდნენ რამდენიმე თხზულებით: 1) *De Excidio Trojae Historia*, რომლის ავტორობა მიენერებოდა V საუკუნის მოღვაწეს, ვინმე დარეს ფრიგიელს⁵²; 2) *Ephemeridos Belli Trojani*, რომელიც მიენერება ასევე ვინმე, სავარაუდოდ, IV საუკუნის ავტორს დიქტის კრეტელს. გარდა ამისა, შუა საუკუნეების ავტორები, ძირითადად იცნობდნენ ოვიდიუსის და ვერგილიუსის თხზულებებს. ის ავტორები, რომელთათვისაც მითის უფრო ლათინური ვერსია იყო ცნობილი, მედეასადმი უფრო ლოიალური დამოკიდებულებით გამოირჩევიან, ასეთია ჯეფერი ჩოსერის დამოკიდებულება. ჯ. კოლავიტოც აღნიშნავს, რომ ჩოსერზე გავლენა ოვიდიუსმა მოახდინა და არა შუა საუკუნეების ტროას ომის ციკლმა ან აპოლინიუს როდოსელმა, და არც ვალერიუს ფლაკუსმა.⁵³ მართალია, ჯეფერი ჩოსერი ისტორიის პერიოდიზაციის თვალსაზრისით ეპოქალურად შეიძლება, საერთოდ არ მიეკუთვნება შუა საუკუნეებს, მით უფრო, რომ თანამედროვე სალიტერატურო ინგლისური ენის ფუძემდებლად ითვლება, მაგრამ რადგან ახალი ხანის დასაწყისი რენესანსის ეპოქას უკავშირდება, ხოლო რენესანსი კლასიკური კულტურის აღორძინებას გულისხმობს, მიგვაჩინია, რომ ზღვარი შუა საუკუნეებისა და რენესანსის ეპოქის ინგლისურენოვან ავტორებს შორის უნდა გავავლოთ იმის მიხედვით, თუ რამდენად ცნობილია მათთვის მითის ბერძნული ვერსია. გამომდინარე იქიდან, რომ მითის ლათინურ ვერსიას შუა საუკუნეებში ყოველთვის კითხულობდნენ, მაშინ როდესაც ბერძნული ვერსიის კითხვა მხოლოდ რენესანსის ეპოქაში დაიწყეს, შუა საუკუნეების ტრადიციებიდან მომდინარე ავტორად უნდა ჩაითვალოს ჯეფერი

⁵² ამ ავტორების შესახებ დანვრილებით იხ. ჩვენი სტატია: ნ. ფიფია. არგონავტები და ძველი კოლხეთი გვიანანტიკური ხანის თხზულებაში „De Excidio Trojae Historia“. თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომები. 2015. IX. თბილისი.

⁵³ Jason Colavito. Jason and the Argonauts through the Ages. North Carolina. McFarland and Company publishers. 2014. გვ. 309, 311

ჩოსერი და ჯოზეფ ექსეტერი, ხოლო ჯონ ლიდგეიტი, რომლის თხზულებებში ორივე ვერსია ჩანს, ადრეული რენესანსის ავტორია. ჯონ ლიდგეიტის ადრეულ თხზულებებში შედარებით ლოიალური დამოკიდებულება ჩანს მედეასადმი, მაშინ როდესაც მოგვიანებით მისი ტონი უფრო მკაცრი ხდება, როგორც ეს ძირითადად რენესანსის ხანის ავტორებს ახასიათებთ.

გარდა თავისთავად არგონავტებისა და მედეას მითისა, ჩვენ გვაინტერესებს როგორი იყო კოლხეთის პერცეფცია ამ ავტორებთან — როგორი წარმოდგინათ, რამდენად ადეკვატურია მათი ცოდნა რეგიონის შესახებ და, საერთოდ, ესმით თუ არა მისი ადგილმდებარეობა სწორად. ამაზეა დამოკიდებული, რამდენად შეიძლება მათი გამოყენება მინიმუმ იმის საკვლევად, თუ როგორი წარმოდგენა ჰქონდათ ამ ავტორებს საქართველოს შესახებ.

ჯეფრი ჩოსერი

ჯეფრი ჩოსერთან მედეას მითი ჩართულია მის თხზულებაში „კარგი ქალების ლეგენდა“, რომელიც დაიწერა დაახლ. 1386-88 წწ. თხზულება შედგება ათი ნაწილისგან: 1) პროლოგი, 2) კლეოპატრას ლეგენდა, 3) თისბეს ლეგენდა, 4) დიდონას ლეგენდა, 5) ჰიფსიფილესა და მედეას ლეგენდა, 6) ლუკრეციას ლეგენდა, 7) არიადნეს ლეგენდა, 8) ფილომელას ლეგენდა, 9) ფილისის ლეგენდა და 10) ჰიპერმნესტრას ლეგენდა. როგორც ვხედავთ, მეხუთე ნაწილში ჩოსერმა გააერთიანა ორი ქალის, ჰიფსიფილესა და მედეას, ისტორიები. ეს ქალები მან ერთი ნიშნით შეარჩია: ორივენი იაზონის მიერ მოტყუებულები არიან. სათაურის შერჩევიდანვე უკვე ჩანს ავტორის დამოკიდებულება იაზონსა და სავარაუდო დამოკიდებულება მედეასადმი, რაც, პირველ რიგში, გამომწვეულია იმით, რომ ჩოსერი სარგებლობდა ლათინური ხანის ავტორებით, ანდა მათგან მომდინარე შუა საუკუნების ავტორებით. ჩოსერისთვის ცნობილია ვერგილიუსის თხზულებები, პიერ ბერსუარის (1290-1362) თხზულება *Ovidius Moralizatus*, რომელიც თავის მხრივ იცნობდა ოვიდიუსს. ასევე ჩოსერისთვის ცნობილია გუიდო დე კოლონეს თხზულება, რომელიც თავის მხრივ ეყრდნობოდა დარეს ფრიგიელს,

დიქტის კრეტელს და ბენუა დე სენ მორს, ხოლო თავად ბენუა დე სენ-მორი იცნობდა ვერგილიუსს, ოვიდიუსს, დარეს ფრიგიელს და დიქტის კრეტელს.

ჩოსერის თხზულების ყველა თავი იწყება და მთავრდება ლათინური ფრაზით. მედეას და ჰიფსიფილეს შესახებ თავი იწყება ფრაზით: *Incipit Legenda Ysiphile et Medee, martirum* (აქ იწყება ჰიპსიფილესა და მედეს ლეგენდა, წამებულთა). შესავალშივე ჩანს, რომ ჩოსერი ამ ორ ქალს წამებულად მიიჩნევს. შემდეგ იაზონის შეფასებებიდანაც ზუსტად იმავე დასკვნის გამოტანა შეიძლება: იაზონი მუხთალი და მატყუარაა და არამცთუ ჩვეულებრივი, არამედ ორგზის მატყუარაა. ჩოსერის დამოკიდებულება იაზონისადმი კარგად ჩანს თხზულებაში:

ძველი ინგლისური ვერსია:

„Thow rote of false lovers, Duc Jasoun,
Thow sly devourere and confusioun
Of gentil wemen, tendre creatures...
Thow madest thy recleymyng and thy lures
There othere falsen oon, thow falsest two!
O, often swore thow that thow woldest dye
For love, whan thow ne feltest maladye
Save foul delyt, which that thow callest love!
Yif that I live, thy name shal be shove
In English that thy sekte shal be knowe!
Have at thee, Jason!
That in his dayes nas ther non yfounde
So fals a love re goinge on the grounde“⁵⁴

ახალი ინგლისური თარგმანი:

„Duke Jason, you root of false lovers,
you sly devourer and ruin of high-born women, tender creatures!...

⁵⁴ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. ხელმისაწვდომია: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

Where others are false to one, you are false to two!
Ah, often did you swear you would perish for love,
when you felt no illness except foul delight, which you call love!
As long as I live, your name shall be spread far in English,
so that your deceitfulness shall be known! Take that, Jason!
in his days no lover so false was found walking on earth“ .⁵⁵

ქართული თარგმანი:

„ნარჩინებულ იაზონო, მუხთალ შეყვარებულთა მეთაურო, მაცდურო და ნარჩინებულ ქალთა, ნაზ ქმნილებათა დამლუპველო. თუკი სხვებმა მხოლოდ ერთი შეაცდინეს, შენ – ორი. ხშირად იფიცებოდი, რომ სიყვარულისთვის დაილუპებოდი, იფიცებოდი სიყვარულს, მაშინ როდესაც მსუბუქი უნამუსო სიამოვნების გარდა, არაფერს გრძნობდი. ვიდრე ცოცხალი ვარ, ყველგან მთელს ინგლისში შენს სახელს გავავრცელებ, რათა შენი მაცდურობის შესახებ ყველამ იცოდეს. მის თანამედროვეთაგან არავინ ყოფილა ასეთი მატყუარა, მაცდური შეყვარებული“.

რაც შეეხება მედეას, ჩოსერისთვის მედეა მოხერხებული, ქკვიანი ქალია, რომელმაც გმირი შექმნა. მედეას ჩარევის გარეშე იაზონს დიდი დამპყრობლის სახელი არ ექნებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ მედეა ამას გრძნეულებით და მოხერხებულობით ჩადის, ჩოსერისთვის მისი პიროვნების განსასაზღვრად მთავარი ეს არ არის, მთავარი ისაა, რომ მედეას თავგანწირვა და თავდადება შეუძლია საყვარელი ადამიანისთვის:

ძველინგლისური ვერსია:

„Tho gan this Medea to hym declare
The peril of this cas from poynt to poynt,
And of his batayle, and in what disjoynt
He mote stonde, of which no creature
Save only she ne myghte his lyf assure.
And shortly to the poynt ryght for to go,

⁵⁵ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. ხელმისაწვდომია: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/translation/lgw/lgw.pdf> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

They been acorded ful bytwixe hem two
That Jason shal hire wedde, as trewe knyght;
And saved hym his lyf and his honour;
And gat hym a name ryght as a conquerour,
Ryght thourgh the sleyghte of hire enchauntement“.⁵⁶

ახალინგლისური თარგმანი:

„Then this Medea made known to him from point to point the peril of the adventure and of his battle, and in what unequal combat he must stand, in which no creature except she alone could assure him of his life. And, to go shortly to the point, they were agreed between the two of them that Jason should wed her as a true knight... thus she saved his life and his honor and got him a great name as a conqueror, even through the wiles of her enchantment“.⁵⁷

ქართული თარგმანი:

„შემდგომ მედეამ მას წვრილად აუხსნა თავისი ჩანაფიქრის და მომავალი ბრძოლის საშიშროების შესახებ, თუ როგორ უთანასწორო ბრძოლაში უნდა ჩაბმულიყო, რომელშიც არც ერთ ქმნილებას არ გაუმარჯვია ჯერ და რომ მხოლოდ მას შეუძლია მისი სიცოცხლე იხსნას. და მოკლედ რომ გადავიდე მთავარ სათქმელზე, იაზონმა ჭეშმარიტი რაინდის სიტყვა მისცა, რომ იქორწინებდა მასზე... ასე იხსნა მედეამ მისი სიცოცხლე და ღირსება და მას დიდი დამპყრობლის სახელი შესძინა, თუნდაც ეს თავისი გრძნეულებითა და მოხერხებით ჩაიდინა“.

კოლხეთის შესახებ ჯეფრი ჩოსერის ცოდნა საკმაოდ ზოგადია და მითის ყველაზე გავრცელებულ ვერსიებს ეყრდნობა და, შესაბამისად, ძნელია დაზუსტებით თქმა, რომელი კონკრეტული ავტორისგან მომდინარეობს იგი. თუმცა, აქედან გამომდინარე,

⁵⁶ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. ხელმისაწვდომია: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁵⁷ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. ხელმისაწვდომია: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/translation/lgw/lgw.pdf> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

იმ დასკვნის გამოტანაც შეიძლება, რომ კოლხეთის ჩოსერისეული პერცეფცია არ სცილდება მის წყაროებს და მას, სავარაუდოდ, თავისი დროის საქართველოსთან კოლხეთის დაკავშირება არ შეუძლია. უფრო მეტიც, ჩოსერისთვის კოლხეთი ოკეანეში კუნძულია, რომელიც ტროასგან აღმოსავლეთით მდებარეობს და, შესაბამისად, რამდენადმე სწორია მისი აღქმა, მაგრამ ეს არ უნდა მიენეროს მის ავთენტურ ცოდნას კოლხეთის შესახებ, არამედ მის სხვადასხვა წყაროების ცოდნას:

ძველინგლისური ვერსია:

„There was swich tydyng overal and swich loos,
That in an yle that called was Colcos,
Beyonde Troye, estward in the se,
That therin was a ram that men mighte se
That hadde a fles of gold that shon so bryghte
That nowher was ther swich anothir syghte;
But it was kept alwey with a dragoun,
And many other merveyles, up and down,
And with two boles maked al of bras,
That spitten fyr, and moche thyng there was.
But this was ek the tale, natheles,
That whoso wolde wynne thylke fles,
He moste bothe, or he it wynne myghte,
With the boles and the dragoun fyghte.
And kyng Oetes lord was of that yle“.⁵⁸

ახალინგლისური ვერსია:

„Many reports that in an island called Colchis, eastward in the sea beyond Troy, men might see a ram that had a fleece of gold so shining that nowhere was there another such sight. But it was always guarded by a dragon and many other marvels all around, and by two bulls made entirely of brass, which spat fire; and many other things were there. But nevertheless

⁵⁸ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. ხელმისაწვდომია: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

this was the tale, that whosoever wished to win that fleece, before he could win it, must fight both the bulls and the dragon. And king Aeetes was lord of that island“.⁵⁹

ქართული თარგმანი:

„მრავალნი გადმოგვცემენ, რომ კუნძულზე, სახელად კოლხეთი, რომელიც ტროასგან აღმოსავლეთით ზღვაში მდებარეობს, შეიძლება ცხვრის ოქროს ტყავის დანახვა, რომლის ნათებას არაფერი შეედრება. თუმცა, მას მუდმივად დრაკონი იცავს და სხვა საოცრებანი მის გარშემო. დრაკონთან ერთად ორი ხარი, მთლიანად თითბრისგან დამზადებული, რომლებიც ცეცხლს აფრქვევენ, იცავს მას. და სხვა ბევრი რამ იყო კიდევ იქ. მიუხედავად იმისა, რომ ესეც მონაგონი იყო, ამბობენ, რომ ვისაც სურდა სანმისის მოპოვება, ვიდრე მოიპოვებდა, ხარებსაც და დრაკონსაც უნდა შებოძა. და ამ კუნძულის მბრძანებელი იყო მეფე აიეტი“.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „კარგი ქალების ლეგენდა“ ერთადერთი ნაწარმოები არაა, რომელშიც ჯ. ჩოსერი იხსენიებს მედეას. უფრო ადრეულ ნაწარმოებში „დიდების სახლი“ (House of Fame), იგი გაკვრით იხსენიებს მედეას, რომლიდანაც გასაგები ხდება, რომ მედეას მიერ შვილების მკვლელობის შესახებ ვერსიაც ცნობილია მისთვის⁶⁰, თუმცა როგორც რუთ მორსი აღნიშნავს, ჩოსერის მედეა „იაზონის გამო“ კლავს შვილებს და მისთვის იგი ბოროტი ჯადოქარი არაა.⁶¹ ფ. პერსივალის აზრით კი, ჩოსერმა მითი საერთოდაც ისე გადაასხვაფერა, რომ მანამდე არსებული მედეასგან პრაქტიკულად არაფერი დატოვა⁶².

⁵⁹ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. ხელმისაწვდომია: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/translation/lgw/lgw.pdf> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁶⁰ ეს ვერსია ჩოსერისთვის შესაძლებელია ბოკაჩოსგან გახდა ცნობილი, თუმცა ამ ავტორთან მისი მიმართების საკითხი დღემდე სადავოდ რჩება

⁶¹ Ruth Morse, Medieval Medea. D.S. Brewer, Cambridge. 1996. გვ. 225.

⁶² Florence Percival. Chaucer's Legendary Good Women. Cambridge. Cambridge University Press. 1998. გვ. 210

ჯონ ლიდგეიტი

ჯონ ლიდგეიტი (1370-1451) არგონავტებისა და მედეას საკითხს ეხება თავის ორ თხზულებაში: „ტროას ნიგნი“ და „უფლისწულთა დაცემა“. ამათგან „ტროას ნიგნი“ შედარებით ადრე არის დაწერილი — 1412-29 წლებში, მაშინ როდესაც ლიდგეიტი, როგორც ჩანს, ჯერ კიდევ არ იცნობდა ჯოვანი ბოკაჩოს (1313-1375) თხზულებას *De mulieribus claris* (გამოჩენილი ქალების შესახებ), ხოლო „უფლისწულთა დაცემა“ დაწერილია მოგვიანებით 1431-38 წწ., როგორც ჩანს, მას მერე, რაც ლიდგეიტისთვის ცნობილი გახდა ბოკაჩოს თხზულება. რით არის აღსანიშნავი ეს მოვლენა — ნაკითხული ჰქონდა თუ არა ლიდგეიტს ბოკაჩოს თხზულებები? ჯოვანი ბოკაჩო თავისი ტექსტის შექმნისას ეყრდნობოდა არა მხოლოდ ლათინურ, არამედ ბერძნულ ვერსიებსაც, შესაბამისად, მისი დამოკიდებულება მედეას, როგორც დადებითი პერსონაჟისადმი, უფრო სკეპტიკურია, განსხვავებით შუა საუკუნეების ავტორებისგან, რომლებიც რომაელი მწერლების გამო, უფრო ლოიალურად იყვნენ განწყობილი მედეასადმი. „ტროას ნიგნი“ მედეა მშვენიერია ფიზიკურადაც:

„And þus Medea with hir rosene hewe,
And with freschenes of þe lyle white,
So entermedled of kynde be delite,
þat Nature made in hir face sprede
So egally þe white with þe rede“.⁶³

„ამგვარად მედეა თავისი სასიამოვნო გარეგნობით [გამოირჩეოდა], შრომანივით თეთრი და ხალასი, სიკეთე და სიამოვნება შერწყმული იყო მასში, ბუნებამ თანაბრად გადაანაწილა მის სახეზე თეთრი და წითელი“.

საინტერესოა, რომ ამ თხზულებაში არსად არ არის აფსირტეს ხსენება, და შესაბამისად, მის მკვლევლობას და მედეას როლს ამ ამ-

⁶³ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ბავში ლიდგეიტი არ ასახელებს „ტროას დაცემაში“. საინტერესოა, რომ აქ მედეა აიეტის ტახტის მემკვიდრე და მისი წასვლით აიეტი კარგავს არა მხოლოდ სანმისს, არამედ ტახტის მემკვიდრესაც. აქ თითქოს ისე გამოდის, რომ მედეა, როგორც ტახტის ერთადერთი მემკვიდრე, სანმისთან ერთად არის მისი სამეფოს ბედნიერი მომავლის გარანტია და, შესაბამისად, ორივეს დაკარგვით მის სამეფოს ბედნიერი მომავალი აღარ უნერია:

„Wherfor, þou Cethes, of verray reklesnesse
þou hast attonys, in augment of þi woo,
With-out recure bothe two for-goo:
Firste þi tresour, and þi douȝter dere,
þat was to þe so passyngly entere,
And eke þin ayre; for whan þat sche was goon,
As seithe myn auctor, other was þer noon,
After þi day for to occupie
þi royal septre, nor þi lond to guye“.⁶⁴

„ამგვარად კეტესმა, ჭეშმარიტი უგუნურებით, [რომელსაც] თავიდან ჰქონდა ერთი [პრობლემა], ხოლო გაზარდა და შექმნა ორი, სამუდამოდ დაკარგა ორთავე: თავისი საგანძური, და მისთვის ძვირფასი ქალიშვილიც და ამრიგად ის სამუდამოდ დაიკარგა მისთვის, ამასთან მისი მემკვიდრეც, როდესაც ის [მედეა] წავიდა, როგორც ჩემი ავტორი (წყარო — ნ.ფ.) ამბობს, არავინ დარჩა მას იმ დღიდან, რათა მისი სამეფო კვერთხი დაეკავებინა და მისი მიწა ემართა“.

მედეასადმი ლიდგეიტის პოზიტიური დამოკიდებულება ჩანს მის ფრაზაშიც, რომელშიც აღნიშნავს, რომ არ უნდა, ცუდი თქვას მედეას შესახებ და ურჩევნია მისი შექების გამო მოკვდეს და მოუწოდებს მკითხველს, ავტორის დამოკიდებულებას მოთმინებით მოეკიდოს:

⁶⁴ John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

„I am riȝt sory in englische to translate
Reprefe of hem, or any euel to seye;
Leuer me wer for her loue deye.
Where-fore I preye hem to take in pacience;
My purpos is nat hem to done offence“;⁶⁵

„ჭემმარიტად ვწუხვარ/არ მინდა, რომ როდესაც ინგლისურად ვთარგმნი, ვამტკიცო მათ შესახებ იგივე ან რაიმე ცუდი ვთქვა მათზე; მირჩევნია მისი შექებისთვის მოვკვდე, ამიტომაც მოთმინებით მოეკიდეთ, რამეთუ ჩემი მიზანი არ არის მათი წყენინება“.

როგორც აღვნიშნეთ, მედეა ჯონ ლიდგეიტის თხზულებაში „ტროას წიგნი“ მეფე აიეტის (კეტესის) ტახტის მემკვიდრედ არის დასახელებული. შესაბამისად, აფსირტე არსადაა ნახსენები, მითუმეტეს, არც მედეას დანაშაული, რომ მას ძმის მკვლელობაში მიუძღვის ბრალი. ეს ვერსია, ლიდგეიტს, როგორც ჩანს, გუიდოს მიხედვით აქვს წარმოდგენილი, რომლის ტექსტშიც ასევე არ ჩანს, აფსირტეს ეპიზოდი.

რაც შეეხება კოლხეთის პერცეფციას ლიდგეიტის თხზულებაში „ტროას წიგნი“, უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც ჯეფრი ჩოსერს, ლიდგეიტსაც საკმაოდ მწყრალი წარმოდგენა აქვს, სად უნდა მდებარეობდეს იგი, ჩოსერივით მისთვისაც კოლხეთი კუნძულია, თუმცა მისგან განსხვავებით, არ აკონკრეტებს კოლხეთის მდებარეობას. განსხვავებით ჩოსერისგან, რომელიც მეფე აიეტის ისტორიას საერთოდ არ ახსენებს და ზოგადად კოლხეთის შესახებ არ მსჯელობს მაინცდამაინც, ლიდგეიტი გადმოგვცემს, რომ ამ კუნძულის (კოლხეთის) მმართველი მეფე აიეტი ბრძენი და გონიერია, თავის დროზე ბევრი ბრწყინვალე საქმე ჩაიდინა, დიდი პატივისცემა დაიმსახურა. ასევე მისთვის ცნობილია, რომ აიეტი მზის შვილია. საინტერესოა, რომ ის მოხსენიებულია არა „მზის ღმერთის“, არამედ მზის შვილად. XV საუკუნის ინგლისში, რა თქმა უნდა, მკითხ-

⁶⁵ John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ველისთვის შეიძლება გართულებულიყო იმის ახსნა, რომ მეფე მზის ღმერთის, ანუ წინარექრისტიანული ღმერთის, შვილი იყო, ან ყოველ შემთხვევაში, შეიძლებოდა, ლიდგეიტს არაპოპულარულად ჩაეთვალა მსგავსი რამ და სწორედ ამიტომ არ მოიხსენია იგი ღვთის შვილად, ან უბრალოდ მისი ეპოქისთვის გაუგებრად ჩათვა-ლა და ამიტომაც წარმოგვიდგინა, როგორც უბრალოდ მზის შვილი:

„How in Colchos, as the tydyng cam,
With-Inne an Ile enclosed was a Ram
Whiche bare his flees ful richely of golde;
And for the richesse, it was kepte in holde
With gret avis and gret[e] diligence,
That no man myzt ther-to doon offence.
And in this Ile ther was a gouernour,
A noble kyng, a worthi weriour,
That Cethes hixt: wis, discret, and sage,
Whiche was also [y-]ronne fer in age,
That in his tyme, as bokys can deuise,
Had vnder-fonged many gret emprise
In pes and werre, & moche worschip wonne;
And he was sone also to the sonne...“⁶⁶

„ხოლო კოლხეთში, როგორც ამბები გვამცნობენ, კუნძულზე დაცული/დამალული იყო ცხვარი, რომელსაც მთლიანად ოქროთი დაფარული სანმისი ჰქონდა და თავისი სიმდიდრის გამო მას სა-გულდაგულოდ იცავდნენ, დიდ ყურადღებას აქცევდნენ, რათა არა-ვის კაცთაგან არ შეიძლებოდა რაიმე ცუდის ჩადენა. ამ კუნძულს ჰყავდა მმართველად კეთილშობილი მეფე, ღირსეული მეომარი, სახელად კეთესი, და იყო ის გონიერი, პატივცემული და ბრძენი. ხანდაზმული იყო იგი, მაგრამ თავის დროზე, როგორც წიგნები გვამცნობენ, ბევრი ბრწყინვალე საქმე ჩაიდინა, მშვიდობასა და ომშიც, დიდი პატივისცემა დაიმსახურა და ასევე ის იყო მზის შვი-ლი“.

⁶⁶ John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

საკუთრივ კოლხეთი და კოლხებიც აღწერილია ლიდგეიტთან, მოხსენიებულია მთავარი სამეფო ქალაქი, როგორც ყველაზე სახელგანთქმული, ღირსეული და მდიდარი, ხოლო მისი მაცხოვრებლები, რომლებიც იაკონიტებად მოიხსენიებიან, ლიდგეიტის აზრით, ყველაზე მამაცნი არიან:

„Now in þis Ile, and þis litel londe,
þat Colchos hiȝt, ȝe schal vnderstonde,
How þat þer was a rial chef cite,
In al þat reigne moste of dignyte,
Of worthines, of ryches, and of fame,
And Iachonytos þat tyme bar þe name—
Chevest of alle, to spekyn of bildyng,
And stretes large and corious howsyng...“⁶⁷

„ამ კუნძულზე, ამ პატარა მიწაზე, რომელსაც კოლხეთი ეწოდებოდა, როგორც უკვე შეიტყვეთ, იყო მთავარი სამეფო ქალაქი, იმ დროში ყველაზე სახელგანთქმული, ღირსეული და მდიდარი. მის მცხოვრებლებს ერქვათ იაკონიტები, ისინი იყვნენ ყველაზე მამაცნი, ხოლო ნაგებობებზე და ქუჩებზე ამბობენ, რომ იქ იყო დიდი, კარგად ნაგები სახლებიც“.

ჯონ ლიდგეიტის მეორე თხზულება „უფლისწულთა დაცემაში“ მედეას სახე აბსოლუტურად სხვანაირად არის დახატული. როგორც აღვნიშნეთ, ეს განპირობებული უნდა იყოს იმით, რომ ლიდგეიტმა ისარგებლა ჯოვანი ბოკაჩოს თხზულებით „De mulieribus claris“ (გამორჩენილი ქალების შესახებ). ბოკაჩო ბევრად უფრო იცნობდა ბერძნულ ვერსიებს მედეას შესახებ. როგორც ჩანს, ბოკაჩოსთან მედეა ძმის მკვლელია, როგორც ეს ლიდგეიტის მოგვიანო ხანის თხზულებაშია:

⁶⁷ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

„And afftirward, whan he his purpos hadde,
 He leffte Oetes in ful gret dispair,
 And Medea foorth with hym he ladde
 And hir brother, which was the kyngis hair.
 But as I fynde, how in his repair,
 Out off Colchos whan thei gan remue,
 Kyng Oetes afftir hem gan sue.
 She took hir brothir & slouh hym cruely,
 And hym dismembrid, as bookis make mynde,
 And pecemeel in a feeld behynde...“⁶⁸

„მას შემდეგ რაც მან [იაზონმა] მიზანს მიაღწია, მიატოვა ოეტესი საშინლად სასონარკვეთილი და მედეა თავისთან ერთად ჩუმად წაიყვანა და მისი ძმაც, რომელიც მეფის მემკვიდრე იყო, მაგრამ როგორც მე შევიტყვე, კოლხეთიდან წასულ არგონავტებს კოლხებიც დაედევნენ დაედევნენ, ხოლო მედეამ თავისი ძმა სასტიკად მოკლა და დაანაწევრა, როგორც წიგნი მოგვითხრობს და ნაწილ-ნაწილ მინდვრად დაყარა“.

ზოგადად ჯ. ლიდგეიტი „უფლისწულთა დაცემის“ წერისას უფრო მეტ ყურადღებას ამახვილებს მედეას კოლხეთიდან გაქცევის შემდგომდროინდელ ბედზე. როგორც ჩანს, მედეასთან დაკავშირებული დრამატული ეპიზოდები, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა მოგვიანებით, გულგრილს არ ტოვებს მას და ცდილობს, საკუთარ მკითხველამდე მიიტანოს მედეას ახალი ვერსია. მისთვის იმხანად უკვე ცნობილია ვერსია, რომ მედეა გარბის ათენში და იქაურ მეფესთან⁶⁹ შეეძინება შვილი მედეუსი:

⁶⁸ John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020.

⁶⁹ როგორც ჩანს, აქ ეგეოსი იგულისხმება, მითის ეს ვერსია ჯერ კიდევ ანტიკური ხანის ავტორებთან არის დაცული.

„So escapyng his indignacioun.
Be crafft off magik she wente at liberte
To Athenys, and in that regioun
She weddid was onto the kyng Egee.
Nat longe afftir bi hym a sone had she,
The which[e] child, myn auctour tellith thus,
Afftir Medea callid was Medus“.⁷⁰

„თავისი უღირსებობისგან გაქცევისას მისნობის მეოხებით მან თავისუფლებას მიაღწია, ათენში გაიქცა, სადაც მაშინ მეფე ეგეოსი მეფობდა და შეეუღლა მას. არცთუ დიდი ხნის შემდეგ კი მისგან ვაჟი ეყოლა. ამ ბავშვს კი, როგორც ჩემი ავტორი წერს, მედეას მიხედვით მედეუსი დაერქვა.“

„დაცემულ მთავართა“ შორის ლიდგეიტი იხსენიებს მეფე აიეტს, რომელსაც კოლხეთში დაბრუნებულმა იაზონმა და მედეამ ტახტი დაუბრუნეს. იქვე ავტორი აღნიშნავს, რომ მათი ბედის შესახებ მეტი არაფერი არ იცის:

„Cam first Oetes, and hath his compleynt gunne,
Kyng off Colchos and sone onto the sunne.
Myn auctour tellith, that Iason & Mede
Resorted han a-geyn onto Colchos
Hir fadir Oetes, & from his pouerte
Brouht hym a-geyn into his roial see,
And to his crowne bi force thei hym restore:
Touchyng his eende, off hym I fynde no more.“⁷¹

„პირველი უნდა მოვიხსენიოთ ოეტესი და დავინყოთ მასზე დარდი, კოლხეთის მეფისა და მზის შვილი. ჩემი ავტორი ამბობს,

⁷⁰ John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁷¹ John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

რომ იაზონი და მედეა დაბრუნდნენ კოლხეთში ისევ და მამამისი ოტეისი სილარიზიდან დაიხსნეს და ისევ სამეფო სასახლეში მიიყვანეს და ტახტი ძალის გამოყენებით დაუბრუნეს, მისი დასასრულის შესახებ მე მეტი არაფერი ვიცი“.

საინტერესოა ლიდგეიტთან თეზევსის, როგორც იაზონის კომპანიონის, მოხსენიება, რომელიც მასთან ერთად ბრუნდება კოლხეთში. როგორც ჩანს, იგულისხმება, რომ ათენში მეფე ეგეოსთან იაზონი და მედეა ერთად ჩადიან და თეზევსი შემდეგ მათთან ერთად მიდის კოლხეთში აიეტისთვის ტახტის დასაბრუნებლად.

„And in a theatre callid Maratoun,
Duk Theseus hadde this victorie.
Afffir he wente to Colchos with Iasoun...“⁷²

„თეატრში, სახელად მარათონი, წარჩინებულმა⁷³ თეზევსმა გაიმარჯვა და შემდეგ ის კოლხეთში იაზონთან ერთად წავიდა“.

ამრიგად, მედეა შუა საუკუნეების ინგლისურენოვან ლიტერატურაში წარმოგვიდგება სრულიად ახალი სახით — იგი სიყვარულისთვის წამებული ქალია, რომელიც მკითხველის პატივისცემას უნდა იმსახურებდეს, მაგრამ მისი ეს იმიჯი ისევ უახლოვდება კლასიკურ, ბერძნულ ვერსიას, როგორც კი იზრდება ცოდნა ანტიკურ სამყაროსთან დაკავშირებით. ბერძნული ლიტერატურის გაცნობამ, ან უფრო ზუსტად ჯოვანი ბოკაჩოს მეშვეობით ბერძნულ ვერსიასთან ზიარებამ ინგლისურენოვან ლიტერატურაში შეცვალა დამოკიდებულება მედეასადმი, რაც შესამჩნევი გახდა ჯონ ლიდგეიტის შემოქმედებაში, ერთი ავტორის ხელში მედეამ გაიარა ეს მეტამორფოზა. რუთ მორსის აზრით, ლიდგეიტის უარყოფითი პოზიცია როგორც მედეასადმი, ასევე იაზონისადმი განპირობებული

⁷² John Lydgate, Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁷³ ორიგინალში მოხსენიებულია სიტყვა „Duke“, რომელიც თარგმანში ჰერცოგს ნიშნავს, თუმცა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, კონტექსტიდან გამომდინარე ვარჩიეთ გვეთარგმნა, როგორც „წარჩინებული“

ლია მისი მორალური მსოფლმხედველობით — ლიდგეიტის აზრით, მედეა იტანჯება იმიტომ, რომ მისი ისტორია ინყება ცოდვით.⁷⁴

მედეას თემა ინგლისურენოვან ლიტერატურაში ამ ორი ავტორით არ ამოიწურება, ოდნავ მოგვიანო ხანაში ეს თემა ისევ ინარჩუნებს პოპულარობას, მაგრამ ამჯერად, ამ ნარკვევის ფარგლებში ეს საკითხი ჩვენი ინტერესის ფარგლებს სცილდება და მის შესახებ შემდგომში გავამახვილებთ ყურადღებას, ამასთან ვიმედოვნებთ, რომ წინამდებარე ნაშრომი გარკვეულ წვლილს შეიტანს ამ საკითხის კვლევის საქმეში.

⁷⁴ Ruth Morse. *Medieval Medea*. Cambridge. DS Brewer publishers. 1996. გვ. 197

მედეას ვიზუალური მეტამორფოზა შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში

არგონავტების მითი დასავლეთევროპული საზოგადოებისთვის, როგორც აღვნიშნეთ, შუა საუკუნეებში საკმაოდ ნაცნობი იყო, ხოლო რენესანსის დროს ის კიდევ უფრო პოპულარული გახდა. მითის შუა საუკუნეების ინტერპრეტაციები ძირითადად რომაულ ვერსიებს ეყრდნობოდა, თუმცა რენესანსის ხანის ავტორები ბერძენ მწერლებსაც იცნობდნენ. შესაბამისად, მედეას მათეული პერცეფცია მცირედით განსხვავებულია. თუკი შუა საუკუნეების ტექსტებში მედეა პროტაგონისტია, რენესანსის ეპოქაში ის ისევ ანტაგონისტი, შვილების მკვლელი, გახდა. მედეას ვიზუალური მეტამორფოზა შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში თავისებურად საინტერესოა. ამ საკითხის გაშუქებამ, შესაძლოა, არგონავტების მითის და მისი რეცეფციის შესწავლას ახალი სიცოცხლე შესძინოს, სწორედ ამიტომაც დავინტერესდით ამ საკითხით.

ძირითადი შეკითხვები, რომლითაც დავინტერესდით და შევეცდებით, რომ ამ ნარკვევში გავცეთ პასუხი, შემდეგია: 1) რა არის მედეას გამოსახულებების ძირითადი მახასიათებლები შუა საუკუნეებში, როგორ იცვლება ის და რატომ? 2) რა არის მედეას გამოსახულებების ძირითადი ხასიათი რენესანსის ეპოქაში და ცვლილებების შემთხვევაში, რა გახდა მათი მიზეზი? 3) რამდენად კარგად იცნობენ ევროპელები კოლხეთს და მოახდინა თუ არა მათმა ცოდნამ მედეას ვიზუალიზაციაზე გავლენა?

შუა საუკუნეებისა და რენესანსის ეპოქის ტექსტები მედეასა და არგონავტების შესახებ ძალიან დიდი რაოდენობით არის ჩვენამდე მოღწეული. მათი შესწავლისთვის მხოლოდ ლათინურის ცოდნა არ არის საკმარისი, ამ მითის სხვადასხვა ინტერპრეტაცია პრაქტიკულად ყველა ვერნაკულარ ენაზე არსებობს, შესაბამისად, ერთი მეცნიერისთვის მათი შესწავლა გარკვეულ პრობლემებთან არის დაკავშირებული.

გამომდინარე იქიდან, რომ არგონავტების მითი და მედეას სახე შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში მსგავს ნარატივებს

ეყრდნობა, როგორც ზოგიერთი მეცნიერი აღნიშნავს, ჩვენ გადავწყვიტეთ, ამჯერად სანიმუშო ტექსტებისთვის მიგვემართა და შემდეგ მათი მიხედვით გაგვეანალიზებინა ვიზუალური წყაროები. კონკრეტულად შევარჩიეთ ორი ინგლისელი ავტორი — ჯეფრი ჩოსერი, რომლის ტექსტი უფრო შუა საუკუნეების ვერსიებთან დგას ახლოს და ჯონ ლიტგეიტი, რომელიც თავდაპირველად წერდა შუა საუკუნეების ვერსიაზე დაყრდნობით და მას შემდეგ, რაც ჯოვანი ბოკაჩოს ნაშრომებს გაეცნო, მან დამოკიდებულება შეიცვალა მედეასადმი და უფრო ბერძნულ ვერსიებს მიყვა (იხ. ზემოთ). ბოკაჩო იცნობდა მედეას მითის ბერძნულ ვერსიებს და ამიტომაც არის, რომ მის ნაწარმოებში “de mulieribus Claris” მედეა ნაკლებად დადებითი პერსონაჟია, ვიდრე ჩოსერთან. ლიტგეიტი მის გავლენას განიცდის და მისი შრომები კარგი მაგალითია შუა საუკუნეებისა და რენესანსის ეპოქის გავლენების სინკრეტიზმის გასააზრებლად — ამ ავტორის თხზულებებში მედეა მოტყუებული მსხვერპლიდან ისევ შვილების მკვლელად იქცა. მედეას გამოსახულებები ძირითადად ორი მონაცემთა ბაზით მეშვეობით მოვიძიეთ: 1) ვარზურგის ინსტიტუტის იკონოგრაფიულ მონაცემთა ბაზა და 2) მანჩესტერის ციფრული კოლექცია. მათგან პირველი ძალიან მდიდარია და საშუალებას იძლევა, საუკუნეების მანძილზე მედეას მეტამორფოზებს თვალი მივადევნოთ კარგად.

პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ არგონავტების მითი შუა საუკუნეებში არ ვრცელდებოდა, როგორც დამოუკიდებელი ისტორია. იგი ჩართული იყო ტროას დაცემის ისტორიაში. ეს ტრადიცია გვიანრომაული ხანის ორ ავტორს მიყვება: დარეს ფრიგიელს და დიქტის კრეტელს⁷⁵. არგონავტების, იაზონისა და მედეას ისტორია ტროას ომის პრერეკვიზიტად მიიჩნევა — ეს ავტორები ამ ვერსიას ემხრობიან და სწორედ ამიტომ იწყებენ ტროას ომის ისტორიას

⁷⁵ სახელები პირობითია და რეალურ პირებს არ აღნიშნავს, უფრო ავტორებს, რომელთაც მიენერებათ ამ ვერსიის შექმნა. დეტალურად იხ. ზემოთ. ასევე ჩვენი სტატია: არგონავტები და ძველი კოლხეთი გვიანანტიკური ხანის თხზულებაში „De Excidio Trojae Historia“. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომები. 2015. IX. თბილისი. გამომცემლობა „მერიდიანი“. გვ. 32-42

მედეა და იაზონით. შუა საუკუნეების ავტორები და ყველა, ვინც ამ ტრადიციით წერს, ჩოსერის მსგავსად, არ იცნობს ბერძნულ ვერსიას, რომელიც, ევრიპიდედან გამომდინარე, ბევრად უფრო მკაცრია მედეას მიმართ. შესაბამისად, მედეა მათთვის გრძნეული და მოლალატე არ არის, არამედ იაზონის მსხვერპლი. ჩოსერი „კარგი ქალების ლეგენდაში“ კარგად წარმოაჩენს მედეასადმი დამოკიდებულებას⁷⁶.

ჩოსერი უფრო შორს მიდის და, როგორც შუა საუკუნეების მედეას მკვლევარი რუთ მორზი აღნიშნავს, მისთვის მედეა არამცთუ ბოროტი გრძნეულია, არამედ პირიქით, მეტიც, იაზონი არ არის გმირი და მისი ჰეროიზმი მხოლოდ მედეას შექმნილია⁷⁷. ეს კარგად ჩანს ჩოსერთან⁷⁸.

ინგლისელი ავტორები მედეას აღწერისას საქებელ სიტყვებს არ იშურებენ, რათა თავიანთი სიმპათია გამოხატონ მისდამი, მაგ. ჯონ ლიდგეიტი⁷⁹.

ბერძნული ტექსტების ხელახლა აღმოჩენის კვალდაკვალ მედეასადმი დამოკიდებულება შეიცვალა — ის აღარ არის დაუცველი, იაზონის მსხვერპლი, არამედ ძლიერი და შურისმაძიებელი ქალია ისევ⁸⁰. ჩვენთვის საინტერესოა ამ მეტამორფოზას რამდენად თან სდევს ვიზუალური მეტამორფოზაც.

⁷⁶ Chaucer, Geoffrey. *The Legend of Good Women*. Edited by Rev. Walter W Skeat. Oxford: Clarendon Press. 1889 გვ. 73. ხელმისაწვდომია: <https://archive.org/stream/legendofgoodwome00chauuoft#page/n5/mode/2up> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁷⁷ Morse, Ruth. *Medieval Medea*. D. S. Brewer. Cambridge. 1996. გვ. 225

⁷⁸ Chaucer, Geoffrey. *The Legend of Good Women*. Edited by Rev. Walter W Skeat. Oxford: Clarendon Press. 1889 გვ. 73. ხელმისაწვდომია: <https://archive.org/stream/legendofgoodwome00chauuoft#page/n5/mode/2up> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁷⁹ Lydgate, John. *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 ხელმისაწვდომია: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-bookbook-1> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁸⁰ Phiphia, Natia. *The Argonauts and Medea in Medieval and Early Renaissance English Literature* (Geoffrey Chaucer, John Lydgate). *Proceedings of Institute of Georgian History*. Faculty of Humanities. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Meridiani publishers. vol. 10. 2016. გვ. 225-239 ხელმისაწვდომია: <http://historyproceedings.tsu.ge/index.php/History/article/view/58/52> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

შუა საუკუნეების ყველაზე პოპულარული ტექსტი, რომელიც მედეას და არგონავტებს ახსენებს, გვიძოდე კოლონეს „ტროას განადგურებაა“. ეს ტექსტი 136 ხელნაწერითაა ჩვენამდე მოღწეული და მათი უმრავლესობა სულ სხვადასხვა მინიატურით იყო გაფორმებული⁸¹. ხელნაწერთა ნაწილი ინტერნეტის მეშვეობით ხელმისაწვდომი გახდა ჩვენთვის. ერთ-ერთზე, რომელიც 1370 წლით არის დათარიღებული, გამოსახულია მედეა და იაზონი მეფე ოეტესის (აიეტის) სასახლეში ნადიმზე.⁸² მინიატურაზე მედეა მორცხვად ზის, ჩაცმული შუა საუკუნეებისთვის სახასიათო ტანსაცმელში, თუმცა ამავდროულად მისი ჩაცმულობა დიდებულია (იხ. დანართი №1). იგივე სცენა არის გამოსახული სხვა ილუსტრაციაზე, რომელიც გვიძოდე კოლონეს ბოდმერის ბიბლიოთეკაში დაცული ხელნაწერიდან არის ცნობილი⁸³. აქაც იაზონი და მედეა ერთად სხედან მეფე ოეტესის ნადიმზე. მედეას ამ შემთხვევაშიც შუა საუკუნეებისთვის დამახასიათებელი ტანსაცმელი აცვია, მისი დროის მოდის შესაფერისად, და აქაც მორცხვად ზის. ერთადერთი განსხვავება ის არის, რომ კოლხეთის მეფე პირველ ილუსტრაციაზე გამოსახულია სუფრის ცენტრში, ხოლო ბოდმერის ხელნაწერის ილუსტრაციაზე მედეა და იაზონი ნადიმის ცენტრში სხედან, ხოლო კოლხეთის მეფე სუფრის ბოლოში, უფრო ზუსტად გამოსახულების კუთხეში და ეს შეიძლება სუფრის თავიც იყოს (იხ. დანართი №2).

XIV საუკუნის დასასრულს გვიანდელ მედეას ზოგჯერ გლახის გოგოსავით გამოხატავენ. ნიკოლო ჯაკომო ბოლონას ილუსტრაციაზე მას გლახის ქალივით აცვია. ჯაკომო ბოლონამ სენეკას XIV

⁸¹ Guido De Columnis, *Historia Destructionis Troiae* edited by Nathaniel Edward Griffin. Cambridge, 1936. Kraus reprint, New York, 1970. გვ. XI

⁸² იაზონი და მედეა მეფე ოეტესის ნადიმზე (XIV საუკუნის ბოლო მეოთხედი), Guido delle Colonne, *Historia Troiana*. London, British Library, Add MS 15477, The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია:

https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73174

ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁸³ Jason meets Medea at the banquet of King Oetes. Guido delle Colonne, *Historia Troiana*, Cologne, Bibliotheca Bodmeriana, Bodmer 78 (Venetian, c1370). The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=71452 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

საუკუნის ხელნაწერი მოხატა⁸⁴. აქ ერთ ილუსტრაციაზე მედეას ცხოვრებიდან რამდენიმე სცენაა გამოსახული. ერთ-ერთში იგი მონამულ ტანსაცმელს აძლევს თავის ბავშვებს, რათა კრეუზას საჩუქრად მიუტანონ, მეორე სცენაში ის საკუთარ ბავშვებს კლავს და კიდევ ერთ სცენაში ის გარბის ეტლით. ყველა სცენაში მას უბრალო გლეხის ქალის ტანსაცმელი აცვია. ეს შეიძლება იმიტაც არის გამონვეული, რომ ავტორს სურდა გადმოეცა მედეას დაკნინებული სტატუსი — საბერძნეთში ის მეფის ასული აღარ არის, უცხოელია, თან მიტოვებული ქალი, XIV საუკუნის ევროპული მოდა უფრო გოთიკურია და მოგვიანო საუკუნეებთან შედარებით სადა, თუმცა, ამ შემთხვევაში, მაინც, ჩვენი აზრით, ავთენტურობასთან მიახლოებას ცდილობენ მედეას დაკნინებული სტატუსის წარმოჩენით, მაგრამ ცოდნის უკმარისობით, ბუნებრივია, სრულიად ავთენტურ ფორმებში ვერ წარმოადგენდნენ (იხ. დანართი №3).

კიდევ ერთი ილუსტრაცია, რომელზეც მედეას ცხოვრებიდან რამდენიმე სცენაა გამოსახული, ოვიდიუსის მეტამორფოზების XV საუკუნის დასასრულის ხელნაწერიდანაა.⁸⁵ აქ სამი სცენაა: 1) მედეა მსხვერპლად სწირავს ცხვარს და ევედრება ჰეკატეს და ჰებეს, 2) მედეა ყელს ქრის ხანშიშესულ ესონს, 3) მედეა მოგზაურობს ეტლით და აგროვებს მისი სანამლავისთვის საჭირო მცენარეებს. ეს ილუსტრაცია უჩვეულოა, რადგან ყველა სცენაში იგი შიშველია (იხ. დანართი 4). ჩვენი აზრით, ამაზე გავლენას XV საუკუნის დასასრულს ევროპაში დაწყებული კუდიანებზე ნადირობა განაპირობებს.

⁸⁴ Medea kills her children, Jason present but not at a feast; Medea escaping in a dragon-pulled chariot from Jason's revenge; Medea sends her children to hand over a poisoned robe to Creusa, Jason's new wife; Creusa receives Medea's poisoned robe from Medea's children. Seneca, Tragedies, Innsbruck, Universitätsbibliothek, Cod. 87 (Niccolò di Giacomo da Bologna, late 14th century). The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73322 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁸⁵ Medea sacrifices a ram and prays to Hecate and Hebe, Medea cuts the throat of the aged Aeson, Medea travels in the chariot to collect all the herbs she needs for the potion. Ovid (Publius Ovidius Naso), Ovidio metamorphoseos vulgare (CNCE 56473), Venetia (Pensa), 1501 March 7, fol. 53v. The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73743 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ილუსტრაციები ხაზს უსვამენ მედეას გრძნეულებას. გამომდინარე იქიდან, რომ მედეა წინარექრისტიანულ ხანასთან ასოცირდებოდა, მისი დაკავშირება ჯადოქრობასთან მარტივი იყო. სწორედ ამიტომ წარმოადგინა XV საუკუნის დასასრულის ილუსტრატორმა მედეა შიშველი, და არა სამეფო ტანსაცმელში ჩაცმული, ან თუნდაც გლეხის ქალის ტანსაცმელში, როგორც ეს XIV საუკუნის დასასრულის ხელოვანს, ნიკოლო ჯაკომო დე ბოლონას, წარმოუდგენია.

ჯონ ლიდგეიტის ტროას წიგნის ილუსტრაციები XV საუკუნის შუა ხანებში შეიქმნა, თუმცა უფრო შუა საუკუნეების ნახატს ჰგავს. მიუხედავად იმისა, რომ პერსპექტივა უკვე მიგნებულ იყო მხატვრობაში, ინგლისურ ხელოვნებაში იტალიური რენესანსის მიღწევებს ჯერ ნაკლებად იცნობენ და შესაბამისად, მინიატურებში შუა საუკუნეების სტილია დარჩენილი. იაზონსა და მედეას XV საუკუნის მოდის მიხედვით აცვიათ. მედეა აწვდის ზეთს იაზონს ხარებთან ბრძოლის წინ⁸⁶. ამ ილუსტრაციაზე იაზონი შუა საუკუნეების რაინდს უფრო ჰგავს, ვიდრე ბერძენ მეომარს (იხ. დანართი 5).

იაზონის შუა საუკუნეების რაინდად წარმოდგენა საკმაოდ ხშირია, განსაკუთრებით მანამ, სანამ რენესანსი ჩრდილოეთ ევროპას მიაღწევდა. მაგალითად, რაულ ლეფევრის „იაზონის ისტორიის“ ერთერთ ხელნაწერს ახლავს მინიატურა, რომელზეც იაზონი გამოსახულია, როგორც შუა საუკუნეების რაინდი მუზარადით, ბუმბულიანი ბოლოთი და ეპოქის შესაბამისი აღკაზმულობით. მედეას ჩაცმულობაც შუა საუკუნეების სტილშია გადანყვეტილი⁸⁷ (იხ. დანართი 6). საინტერესოა, რომ რაულ ლეფევრის ნაწარმოები თარგმ-

⁸⁶ John Lydgate, Sege of Troy, image JRL0926924dc, manuscript: English MS 1, Rylands Medieval Collection, Manchester University Database, ხელმისაწვდომია: <https://enriqueta.man.ac.uk/luna/servlet/detail/Man4MedievalVC~4~4~253882~107225:Medea-meets-Jason?qvq=q:lydgate%2Bmedea%2Bmeets%2Bjason&mi=0&trs=2#> ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁸⁷ მედეას აძლევს იაზონს საგანს, ზეთს და ბეჭედს, რათა ის უჩინარი გახადოს და შხამს, რაღა დაამარცხოს ხარები. Le Fèvre, Raoul, L'histoire de Jason (GW M17458), Lyon (Le Roy), 1486-1487, fol. a2v. The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73065 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ნა უილიამ კექსტონმა და 1473-74 წწ. გამოაქვეყნა ინგლისურად და ეს იყო პირველი წიგნი, რომელიც გამოიცა ინგლისურ ენაზე.

XV საუკუნიდან მოყოლებული მედეას პერსონაჟმა კვლავ ტრანსფორმაცია განიცადა. მედეა ისევ შურისმაძიებელი ქალია. შვილების მოკვლის ეპიზოდი კვლავ პოპულარულია. მათ იგი სხვადასხვა ვერსიაში სხვადასხვანაირად კლავს — ან ახრჩობს, როგორც ეს ჩანს „ვარდის რომანის“ ერთერთ ილუსტრაციაზე (1410 წ.)⁸⁸, ან ანაწევრებს შიშველი ხელებით, როგორც ლე ფევრის ორ სხვადასხვა ილუსტრაციაზე⁸⁹, ან კლავს ხმლით, როგორც ეს გამოსახულია „Histoire ancienne jusqu'à César“⁹⁰-ის ერთ ილუსტრაციაზე. ეს არის იულიუს კეისრის ისტორია, შედგენილი XIII საუკუნეში, თუმცა მინიატურები, მოგვიანო ეპოქას, XV საუკუნეს ეკუთვნის. ეს ოთხი ილუსტრაცია სტილით სრულიად არანატურალისტური და სრულიად შუასაუკუნეობრივია. ამავდროულად, XV საუკუნის იტალიელი მხატვრები მედეას სრულიად სხვაგვარად, ნატურალისტურად გამოსახავენ. რაც შეეხება მოდას, რიგ შემთხვევებში, ისინი ცდილობენ ანტიკური მოდა და სტილი აღადგინონ. მაგ. ანდრეა მანტენას ნახატი ნატურალისტურია და ჩანს მხატვრის ავთენტურობასთან მიახლოების მცდელობა⁹¹, ხოლო სხვა ავტორები,

⁸⁸ მედეა კლავს შვილებს, Guillaume de Lorris and Jean de Meun, Roman de la Rose, Oxford, Bodleian Library, Douce 371, fol. 87v. The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73282. ბოლო ნახვა: 01.07.2020.

⁸⁹ მედეა კლავს შვილებს სავარაუდოდ იაზონის ქორნილის ნადიმზე Le Fèvre, Raoul, L'histoire de Jason, London, British Library, Add MS 10290 (Northern Netherlands, 1475-1480). fol. 138r. The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=71764 ბოლო ნახვა: 01.07.2020 და მედეა კლავს შვილებს კვლავ სავარაუდოდ იაზონის ქორნილის ნადიმზე, Le Fèvre, Raoul, L'histoire de Jason (GW M17455), Haarlem (Bellaert), 1485-1486, fol. 18v (or from the Dutch edition GW M17467 (1485)), The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73048 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁹⁰ მედეა კლავს შვილებს სავარაუდოდ იაზონის ქორნილის ნადიმზე Histoire ancienne jusqu'à César, London, British Library, Stowe MS 54, fol. 44r. The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73193 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁹¹ მედეა კლავს შვილებს, Mantegna, Andrea (c1431-1506), location Hampton Court,

მაგ., ბერნარდინო ორსი მედეას და იაზონს ხატავენ მათი ეპოქის შესაბამისი სტილით (1410 წ. მილანი)⁹². იტალიურ და ჩრდილოურ ერთმანეთის თანადროულ გამოსახულებს შორის იკონოგრაფიული განსხვავებები განპირობებულია იმით, რომ იტალიის გარეთ რენესანსის გავლენა 1497 წლამდე ნაკლები იყო. ჩრდილოეთში ანტიკური ხანის ტექსტების გავლენა იტალიელი ავტორების გავლით გავრცელდა, მაგალითად, ბოკაჩომ მოახდინა გავლენა ლიდგეიტზე, თუმცა მხატვრობა და ტექნოლოგიური დონე, მაგ. პერსპექტივის და ნატურალისტური გამოსახულების შექმნის შესახებ ცოდნა ჩრდილოელი ხელოვნებისთვის ჯერ კიდევ უცნობია. რენესანსის გავლენა ინგლისში ლიტერატურაში უფრო ადრე იგრძნობა, ვიდრე ხელოვნებაში. სწორედ ამიტომაც მედეა XV საუკუნის ფრანგულ და ინგლისურ გამოსახულებებში უფრო შუა საუკუნეების სტილია დახატული და არა ისე ნატურალისტურად, და არც ანტიკურობასთან მიახლოებულად, როგორც ეს თანადროულ იტალიურ ნახატებში შეიმჩნევა.

ჩაცმულობისა და ორიგინალისგან სხვა ვიზუალური გადაცდომების გარდა, მედეას გამოსახულებებში ისტორიული ანაქრონიზმებიცაა. მაგ., ის ქრისტიანული სიმბოლოებითაა დახატული ბაჩიო ბალდინის XV საუკუნის ილუსტრაციაზე⁹³. მედეასა და იაზონის გამოსახულებებს შორის ქრისტიანული ჯვარია (იხ. დანართი №7).

Royal Palace. The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73313

ბოლო ნახვა: 01.07.2020

⁹² ოქროს საწმისის გატაცება, Orsi, Bernardino, (c1450-c1532). Location: London, Christie's (lot 4) (2 July 2013). The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია:

https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=61489 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

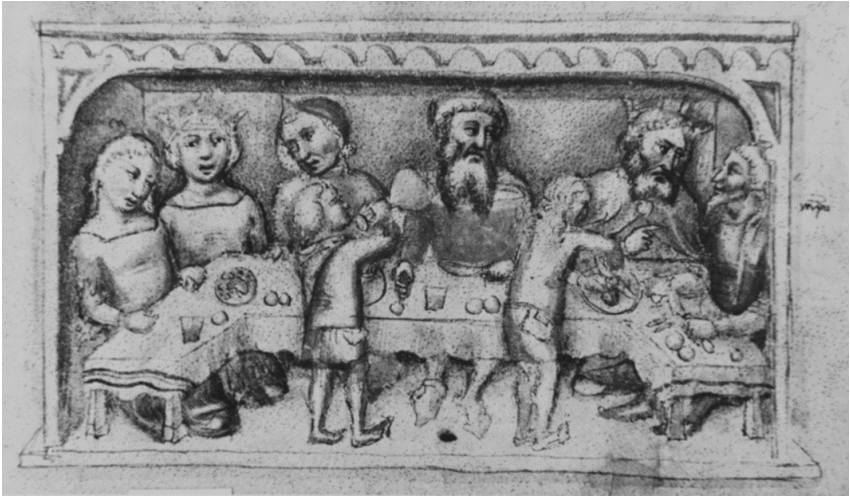
⁹³ მედეა აძლევს იაზონს საგანს, ზეთს, ბეჭედს, რაღა ის უჩინარი გახადოს და სანამლავს, რათა შეებრძოლოს ხარებს, Baldini, Baccio (c1436-1487) (attributed), location: London, British Museum (Dept. of Prints and Drawings). The Warburg Institute of Iconographic Database. ხელმისაწვდომია:

https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73190 ბოლო ნახვა: 01.07.2020

ერთი სიტყვით, მედეას ვიზუალური მეტამორფოზები ნაკლებად დაკავშირებულია შინაარსთან, უფრო მეტად ეპოქასთან. შუა საუკუნეების მინიატურებზე მედეა ჩაცმულია ეპოქისთვის დამახასიათებელ სტილში, რენესანსის ხანაშიც უფრო მეტად რენესანსული მოდა იგრძნობა მის ჩაცმულობაში, ვიდრე ანტიკური ეპოქა. ასევე ერთი ტენდენციაც შეიმჩნევა: თუკი ბერძენი ხელოვნები ცდილობდნენ, მედეა აღმოსავლურ ტანსაცმელში გამოესახათ, რათა სტილი სწორად გადმოეცათ, შუა საუკუნეებისა და რენესანსის ეპოქის მხატვრები ავთენტურობის დაცვაზე სრულებით არ ფიქრობენ. ამის მთავარი მიზეზი ევროპელების მიერ კოლხეთის შესახებ სრული უცოდინრობაა. შუა საუკუნეების მედეას სახე უფრო სექსუალიზებული და თამამიც ჩანს. როგორც ჩანს, ანტიკურობა, რომელიც შუა საუკუნეებისთვის დამახასიათებელ ქრისტიანულ მორალს არ იცნობდა, მოგვიანო ხანის ეპოქებისთვის აღიქმება, როგორც გარკვეულწილად ლიბერალური. ზემოხსენებული მაგალითებიდან, მედეას XV საუკუნის დასასრულს ჯადოქრად მეტამორფოზა ყველაზე საინტერესოა. ეს არის სრულიად განსხვავებული მედეა — კუდიანი, რომელიც ეპოქისთვის შესაბამისად არის გადმოცემული. შინაარსის ცვლილება გამოიწვია ბერძნული ტექსტების უკეთ გაცნობამ იტალიელი ავტორების გავლით და ილუსტრაციებისთვის ახალი თემები გააჩინა, მაგ. შვილების მოკვლის ეპიზოდი, მაგრამ გამოსახულების სტილი არ შეცვლილა. იგი შეიცვალა მხოლოდ მას მერე, რაც რენესანსის ხელოვნებამ ჩრდილოეთს მიაღწია.

დანართი №

გვიდო დე კოლონე. ახ. წ. 1370 წ. ჩრდილოეთ იტალია. იაზონი და მედეა
მეფე ოეტესის პანკეტზე

დანართი №2

გვიღო დე კოლონე. დაახლ. 1370 წ. იაზონი შეხვდა მედეას მეფე ოეტესის
ბანკეტზე

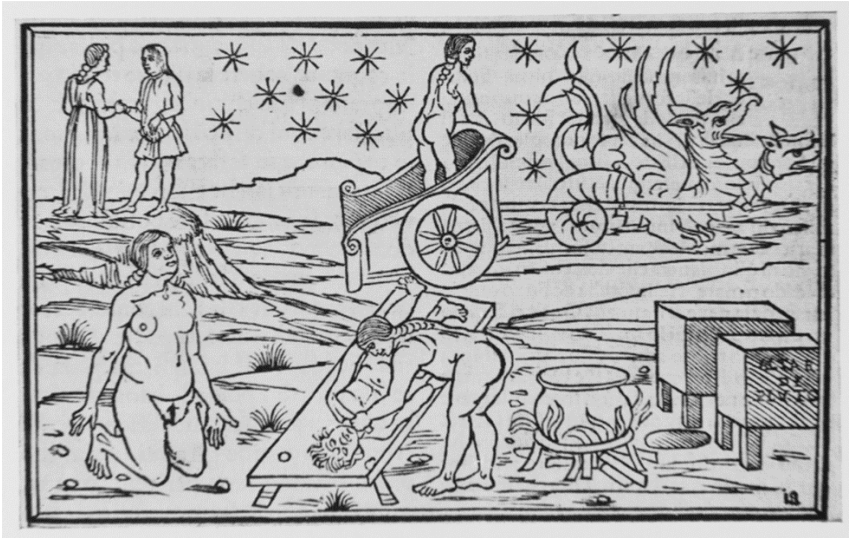
დანართი №3

ნიკოლო დი ჯაკომო დე ბოლონა. XIV საუკუნის ბოლო. სხვადასხვა სცენა
არგონავტების მითიდან

დანართი №4

ოვიდიუსი. მეტამორფოზები. XV საუკუნის დასასრული. რამდენიმე
სცენა მედეას მონაწილეობით

ჯონ ლიდგეიტი. ტროას წიგნი. XV საუკუნე. იაზონი შეხვდა მედეას

დანართი №6

რაულ ლე ფვერი. იაზონის ისტორია (1486-1487). მედეა აძლევს იაზონს
წამალს, რათა მოერიოს ურჩხულს

დანართი №7

ბაჩიო ბალდინი (მიეწერება). დაახლ. 1435-1487 წწ. მედეა აძლევს იაზონს
რალაც საგანს მალამოთი და ბეჭდით, რათა იგი ხარების წინააღმდეგ
ბრძოლაში გააძლიეროს.

Perception of Medea According to Greco-Roman Visual Sources (Vases and Sarcophagus)⁹⁴

Perception of Medea in Greco-Roman world is closely connected with the perception of Colchis and Colchians. The Greeks and the Romans depicted Medea, Aietes and other Colchians from the myth either as they imagined Colchians in general or followed their own interpretation. Narrative sources give us a clue about their attitudes, however visual sources fill the gaps texts might leave. In general, it should be noted that, Medea and Colchians' images went under substantial metamorphoses through centuries. Medea is a barbarian for the Greeks and the Romans, even a children-slayer, later she is twice betrayed woman for Chaucer, she is cunning and deceitful again during the second phase of Renaissance (1400-1500 A.D.), and finally she is a witch during the 16th c. witch craze. The question is to what extent different authors and artists imagined Colchis and Medea in a specific way and how this imagination influenced the formation of Medea's image through centuries. We will focus our report on perception of Colchis and Colchians according to Greco-Roman visual sources (Greek vases and a roman sarcophagus) about the Argonauts and Medea⁹⁵. We will outline what were the changes and continuities in this perception and what were the reasons of these changes, also do the narrative sources accompany these metamorphoses or not.

Visual imagination of Colchians and Medea depends on several aspects: 1) the knowledge and understanding the Greeks and the Romans had about Colchians at a specific time period; 2) the century the artisan lived, since the tendencies in literature concerning the Colchians and Medea specifically usually influenced the author; 3) the attitude of the artisan – whether he wanted to keep authenticity of the story depicted by him or not.

⁹⁴ Paper was presented on the 2nd International Symposium of Young Scholars in the Humanities, Tbilisi, Georgia, 2018

⁹⁵ Visual sources are collected and published digitally by Classical Art Research Center at Oxford University. Available at: <https://www.beazley.ox.ac.uk/index.htm> date of access: 30.08.2018.

The Greeks mostly were very well informed about Colchians. At the beginning of the Greek colonization movement they treated this territory as a possible part of their economic system and thus understood it as Europe. As mentioned by Tedo Dundua, Anaximander of Miletus “spread the term “Europe” upon northern spaces, regardless the catastrophic diversity of the ideas up there from the Hellenic one”⁹⁶. Border between Europe and Asia was on the river Phasis or on Tanais. Later, as some scholars presumed, after the Greek-Persian wars, Colchis became Asia for them and was associated with the Persians. However, since the Greeks hoped to make this territory part of their economic system i.e. part of Europe, almost till the end of the Hellenistic Age, they did percept Colchians as Europeans, although the region was culturally influenced by Persia and they knew it. Therefore, Colchians and specifically, Medea wearing Persian clothes on Greek vases should not be so easily interpreted so that the Greeks viewed Medea as a barbarian and/or Asian⁹⁷.

Early Greek vases (№301685; №302037; №9029262; №9030813; №330832⁹⁸) show Medea and Peliades in the same clothing, i.e. they all are understood as a part of the Greek world, it is also possible that the Greeks did not have enough knowledge to specify what should her fashion style be. Other group of the early Greek vases, specifically black-figure lekythoi (№330526; №330527; №330528; №330529;) show her as a healer accompanied by the snakes, which stresses her image as a sorceress. Some vases supposedly show Medea (№41091; №206694; №214742; №216032; №217946; №276089). These disputed group of vases belongs to different period stretching from the end of the 6th century till the end of the 4th century. Despite the fact that Medea’s images in oriental costume had already appeared, her representation in Greek clothing did not prevent scholars from connecting these disputed content vases with Medea. At the end of

⁹⁶ For in-depth analysis about the formation of Europe and the meaning of the term for the Greeks and the Romans see Tedo Dundua, Nino Silagadze, *European Industrial Complexes of I Cycle of Capitalism and the Georgian Western Affiliations*. Tbilisi. 2005. pp.5-6

⁹⁷ 44 Greek vases in total depict Medea according to Beazley archive, however, some of them are disputed. See Beazley collection at: <http://www.carc.ox.ac.uk/index.htm>

⁹⁸ Numbers of the Greek vases follow Beazley archive numbering date of access: 01.07.2020

the 5th century Medea shows up in oriental (Persian) clothing (№20172; №44064; №215394; №217518; №217595 (?); №220497; №9036835) however some other vases of 450-400 B.C. still depict her in Greek clothing (№5046; №5361; №28009).

In our opinion, content itself, not just chronology determines her appearance. Extremely popular motif is the part of the myth connected with Theseus. This is not the major part of the stories connected with Medea. However, this popularity seems to be logical since Greek black-figure and red-figure vases were produced mostly in Athens and Athenians preferred the motif connected with their city. She is not in oriental costume in the motifs connected with Theseus. According to every version of the myth when Medea is in Athens, she had long ago arrived in Greece and it seems, this is a representation of her grecism concept – she was not a barbarian anymore (№15220; №28009; №41091; №214742; №216032; №217210; №217946; №276089) and thus did not wear oriental clothes, instead followed Greek fashion. Medea is depicted in oriental costume only on one vase dated back to the end of the 5th c. Here she is accompanied by Theseus (№9016250). This is the period when knowledge about Colchians especially increased (see below) and the Greeks tried to depict Medea as precisely as possible.

Early literary sources show Medea less brutal, one even interpreted her as a person who aided foreigners. The 5th c. B.C. saw her quick transition into evil one. Sophocles mentions her blame in Apsyrtus' death. Scholiast of Apollonius of Rhodes preserved this note (*Schol. Apoll. Rhod. IV, 223*)⁹⁹. The same is in Pherecydes' work (*History, VII. 32 (73)*)¹⁰⁰, however her other useful skills are also mentioned – Medea can make people younger (*History, VIII, 113-74*)¹⁰¹.

⁹⁹ Akaki Urushadze, *Ancient Colchis in the Myth of Argonauts*. Tbilisi. 1964. pp. 229-230 (in Georgian)

¹⁰⁰ Akaki Urushadze, *Ancient Colchis in the Myth of Argonauts*. Tbilisi. 1964. pp. 254-255 (in Georgian)

¹⁰¹ Akaki Urushadze, *Ancient Colchis in the Myth of Argonauts*. Tbilisi. 1964. p. 262 (in Georgian)

Medea's image as a children-slayer started with Euripides. From this point onwards Medea is frequently seen as an evil for those who accept the reality of the myths, for instance Apollodorus (2nd c. B.C.) recounts all evil deeds Medea had committed according to the sources known before him (*bibliotheca*, I, IX, 23, 13; I, IX, 26; I, IX, 28)¹⁰². Nicolaus of Damascus had the similar opinion in the 1st c. B.C. (*historia*, VI, 54 (55))¹⁰³. Arian in Roman age agrees with this interpretation (*Arian*, PPE, 6).¹⁰⁴ However the authors who attempt to rationalize myths, usually have an attempt to give a reasonable explanation to her knowledge also. For instance, Palaephatus interprets Medea's ability to make people younger as a skill to dye hairs into black with the use of some herbs (*peri apiston*, XLIII (44))¹⁰⁵. Diodorus Siculus in the 1st c. B.C. compiled two images of Medea and for him early Medea was the kindest person in Colchis since she tried to spare foreigners from her father's unjust rage, who was killing foreigners without hesitation (*bibliotheca historica*, 46)¹⁰⁶ and also she is a children-slayer. Byzantine age Medea is also rationalized (*Eudociae*, Ionia 647)¹⁰⁷

Medea's rehabilitation started shortly after her accusation. As I have mentioned, Euripides made her a children-slayer. The same idea is also in Theban cycle, which is supposed to be written down between 750-500 B.C. however some fragments seem to be of later period. The fragment about Medea is written after Euripides, since the author tries to undermine the idea that Medea was a children slayer (*Schol. Ad Eur. Med.* 273)¹⁰⁸. Aristotle

¹⁰² The author of Bibliotheca was considered to be Apollodorus of Athens, however now scholars identify it as pseudo-Apollodorus.

¹⁰³ Tinatin Kauhchishvili. Greek Authors about Georgia. Vol. II. Tbilisi. 1969. pp. 104-105 (in Georgian)

¹⁰⁴ Tinatin Kauhchishvili. Greek Authors about Georgia. Vol. V. Tbilisi. 1983. pp. 155 (in Georgian)

¹⁰⁵ Akaki Urushadze, Ancient Colchis in the Myth of Argonauts. Tbilisi. 1964. pp. 340-341 (in Georgian)

¹⁰⁶ Akaki Urushadze, Ancient Colchis in the Myth of Argonauts. Tbilisi. 1964. pp. 389-390 (in Georgian)

¹⁰⁷ Akaki Urushadze, Ancient Colchis in the Myth of Argonauts. Tbilisi. 1964. p. 490 (in Georgian)

¹⁰⁸ Akaki Urushadze, Ancient Colchis in the Myth of Argonauts. Tbilisi. 1964. pp. 185-186 (in Georgian)

directly blames Euripides in making Medea children-slayer (*Arist. de arte poetica, 1453b 14*)¹⁰⁹.

Based on literary sources, some scholars interpret change in her image at the end of the 5th century as the sign of the change in their perception of Medea – she is more barbarian now, a foreigner. Ketevan Nadareishvili thinks that replacement of Medea’s cult by PanHellenic goddess Hera in Corinth argued by some scholars “played the major role in connecting Medea with the western world and therefore encapsulating the opposition Greek/barbarian within the heroine’s soul in the early artistic interpretations of Medea”¹¹⁰. In another article she assumed that Medea “becomes a paradigmatic outsider, from geographic stranger Medea turns into the cultural “other” in the land of Greece”¹¹¹. Medea’s metamorphosis in literary sources from more positive character into a negative¹¹² one is accompanied by gradual orientalization of her visual image at the first site. However, if we pay close attention, this is not the only reason Medea is clothed in oriental fashion.

Greek perception of Colchis was as follows: before the 6th c. B.C, i.e. before Greek colonization, Greek knowledge was not as abundant, it mostly depended on reports about early voyages and they were quite few. The 6th c. B.C. saw Greek (especially Milesian) wide wave in the Black Sea. They were far more acquainted with the realities of Colchis¹¹³, however, their knowledge increased in the 5th c. B.C. enormously and now they know,

¹⁰⁹ Tinatin Kauhchishvili. Greek Authors about Georgia. Vol. II. Tbilisi. 1969. pp. 64-65 (in Georgian)

¹¹⁰ Ketevan Nadareishvili, Medea in the context of the East/West relationships. Phasis 13-14, 2010-2011. p.330

¹¹¹ Ketevan Nadareishvili, Medea as Paradigmatic “Stranger” in the Context of Europe-Asia Opposition. Phasis 15-16, 2012-2013. p.182

¹¹² The earliest versions of the myth sometimes are quite different, for example, one version sees Medea as a person, who helped the foreigners, also by another version of the myth supposedly Jason did not come to seize Golden Fleece (see: K. Sikharulidze, An Unknown Version of the Argonaut Legend, Phasis 10 (I), 2007. p.164)

¹¹³ Some scholars also connect this with the increased formation of Hellenic/Barbarian opposition. See: Maia Danelia, The Myth of the Argonauts in the Context of East-West Relations. Phasis 15-16, 2012-2013. p. 56

for instance, that they pay a tribute to Achaemenids (Herodotus, 3.97)¹¹⁴, specifically 100 boys and 100 girls once in every five years. Pericles' expedition in the Black Sea region caused the intensification of contacts and Milesian colonies in Colchis became part of Athenian union, as a result, the Greeks knew about Colchis even more. The idea of increased contacts may be supported by the evidences from Pichvnari settlement – absolute majority of findings from Greek burials is of Greek origin. It seems the colonists nearby had very intense contact with mainland Greece.¹¹⁵ This intensification of contacts started in the second half of the 5th century and lasted at least for a century.

Nadareishvili assumed that “evidences of Medea’s withdrawal to the East come from the later sources, that of the 5th c. B.C. and the later ones... and this should be explained by changing of the political vectors in Europe/Asia relationship”¹¹⁶. In our opinion, the Greeks still treated the territories of Colchis as a part of Europe. The border between Europe and Asia is on river Phasis (Dem. 60 8)¹¹⁷ or Tanais (Plb. 34.5; Strab. 1.4.7; Plin. Nat. 4.24)¹¹⁸.

¹¹⁴ Herodotus, Histories. Translated into Georgian by T. Kauhchishvili. Tbilisi. 1975. pp.227

¹¹⁵ Natia Phiphia, Hellenic Experiment in Western Georgian: Greek Colonies (genesis, history). Tbilisi. 2013. (in Georgian and with a summary in English)

¹¹⁶ Ketevan Nadareishvili, Medea as Paradigmatic “Stranger” in the Context of Europe-Asia Opposition. Phasis 15-16, 2012-2013. p.181

¹¹⁷ Demosthenes. Demosthenes with an English translation by Norman W. DeWitt, Ph.D., and Norman J. DeWitt, Ph.D. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1949. Online edition available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0080%3Aspeech%3D60%3Asection%3D8> Last access: 11.09.2019;

¹¹⁸ Histories. Polybius. Evelyn S. Shuckburgh. translator. London, New York. Macmillan. 1889. Reprint Bloomington 1962. Online edition available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0234%3Abook%3D34%3Achapter%3D5> Last access: 11.09.2019; The Geography of Strabo. Literally translated, with notes, in three volumes. London. George Bell & Sons. 1903. Online edition available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0239%3Abook%3D1%3Achapter%3D4%3Asection%3D7> Last access: 11.09.2019; The Natural History. Pliny the Elder. John Bostock, M.D., F.R.S. H.T. Riley, Esq., B.A. London. Taylor and Francis, Red Lion Court, Fleet Street. 1855. Online edition available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0137%3Abook%3D4%3Achapter%3D24> Last access: 11.09.2019;

Hellenistic Age depictions follow the tradition formed at the end of the 5th century. Red-figure Greek vases (№44064; №9022312; №9036835) again imagine her in an oriental costume. However, it should be stressed that the Greek knowledge about Colchis increased not decreased in the Hellenistic Age, especially at the end of it and, therefore, the Greeks tried to show Medea as precisely as possible and this is the main reason artisans choose to depict her in oriental costume.

Medea is depicted on one Roman sarcophagus (see appendix 1). It should be stressed that she can be distinguished not with fashion style but with the content of the representation. She is dressed like a Roman. Medea's visual metamorphosis depending on ages and context starts from this point onwards. Later images, medieval as well as the ones from Renaissance age show her according to their own age fashion. Romans surprise us in this case, since they were as well aware of the situation in Colchis as the Greeks were, however, it seems, Greek origin of the myth, and also, the purpose of the visual images (see below) made Romans not to bother with the authenticity of representation.

Some scholars argue that message of the Roman sarcophagus include representation of *exempla*, which reflect “cardinal roman values, such as *virtus, pietas, clementia* and *concordia*”¹¹⁹. Since “Medea is not a character with an inherent abundance of admirable qualities like Alcestis... her entire tale is fraught with scandal and the bad behavior of all parties involved”¹²⁰ she does not reflect good examples, rather example which should serve as consolation for a grieving relative. Medea on roman sarcophagus is determined to remind the mourners, that even if someone did not live a good life, it could be worse as seen on the example of Medea, G. Gessert assumes¹²¹. The message could be conveyed well even if the authenticity of the story was not kept on visual images, that it why, author of Roman

¹¹⁹ Genevieve Gessert, *Myth as consolatio: Medea on Roman Sarcophagi*. Greece & Rome, vol. 51. No. 2. p. 218

¹²⁰ Genevieve Gessert, *Myth as consolatio: Medea on Roman Sarcophagi*. Greece & Rome, vol. 51. No. 2. p. 226

¹²¹ Genevieve Gessert, *Myth as consolatio: Medea on Roman Sarcophagi*. Greece & Rome, vol. 51. No. 2. p. 226

sarcophagus did not try to show her in oriental cloths. Common romans who never visited Colchis, would not understand the inaccuracy anyway.

To sum up, Medea's visual image for Ancient Greeks did not depend much on specific authors, or even not on literary tradition, rather on the knowledge the Greeks had about Colchis – the wider information they had, the more precise depiction is attained – she is dressed in oriental clothing. Romans had the same knowledge about Colchians, but they did not reflect this knowledge in visual sources as much. In this case, specific authors' negligence to follow the authenticity should be the reason.

Appendix 1. Medea on Roman sarcophagus. 1st c. B. C. - 2nd c. A.D.

The Argonauts and Ancient Colchis in “De Excidio Trojae Historia” from Late Antiquity

Myth of the Argonauts was one of the most popular one in antique age. Its popularity did not diminish with antiquity. Different authors, including some quite famous ones wrote about the Argonauts and Ancient Colchis in the Middle Ages also. The topic was popular still during Renaissance also, however historical memory which determined the story during these ages were different. Renaissance age authors were interested in every aspect of antique age civilization, as it is known, they rediscovered different Greek authors, including Homer and therefore their knowledge about the myth of the Argonauts and the Trojan War was based more on Greek version rather than the Roman one. The authors in the Middle Ages, on the contrary, took two late less known Roman versions of the history of the Trojan War, namely “De Excidio Trojae Historia” of Dares Phrygius and “Ephemeridos Belli Trojani” of Dicychus Cretensis¹²². Dares’ work starts with introduction followed by the story of the Argonauts, as for Dicychus Cretensis, he does not mention the Argonauts and starts directly with Trojan War, also mentions the story which happened after the Trojan War – voyages of the Argonauts, his visit to Circe and the island of Aeaea. In Medieval texts myth of the Argonauts is always connected with the story of the Trojan War. Many medieval and early Renaissance authors started the story of the Trojan War with the myth of the Argonauts, which seems to be the influence of Dares Phrygius. Since we are interested in the Argonauts in the Middle Ages, and this tradition is based on Dares Phrygius, we will focus our work on this

¹²² About the connection between the myth of the Argonauts and two authors –Dares Phrygius and Dictys Cretensis in Middle Ages see: Alfred Gudeman, *Literary Frauds among the Romans*, Transactions of the American Philological Association Vol. 25 (1894).Griffin, N.E., *Dares and Dictys; an Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy.*, Baltimore, 1907; *The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian.* Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966; Jonathan Cornil. *Dares Phrygius’ De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation.* Gent. 2011-2012; Jason Colavito. *Jason and the Argonauts through the Ages.* Jefferson, North Carolina. McFarland and Company, Inc., Publishers. 2014; Ruth Morse. *The Medieval Medea.* Cambridge: Boydell and Brewer Ltd publishers. 1996;

author. This work is less known for Georgian scholars. It seems, the title of the work caused the delusion and none of the Georgian scholars looked for the Argonauts in it. Additionally, the primary doubts about the origin of the story (see below) might have determined less interest among Georgian scholars. Dares is briefly mentioned by Akaki Urushadze in his work about the Argonauts and Ancient Colchis. Dycytis is considered to be the fraudulent authors and the real author of the work ascribed to him is Lucius Septimius as he noted¹²³. Urushadze was looking for the material concerning Colchis, Dares' work seemed less relevant for him, since it was shortened version of other well-known texts and therefore he ignored it. Fraudulent and less relevant or no, we decided to focus our research on it.

First of all, it should be noted, that the name of Dares Phrygius, as the scholars of the author pointed out, is fraudulent. The work is written in the 5th c. A.D.¹²⁴ however the author implies that it is “older” than Homer’s “Illiad” and therefore more trustworthy than Homer himself concerning the Trojan War. This is not true and since it is well established by the publishers many times we will not focus our research on it¹²⁵. According to the introduction, Cornelius Nepos sent the letter to Sallustius Crispus and added the work containing the story of the Trojan War which he “found in Athens”. He stressed the fact that it was described by an “eyewitness”, i. e. Dares Phrygius, therefore Cornelius decided to translate it into Latin and sent to Sallustius Crispus. Both names are used for literary purposes. As Gudeman noted, Dares intended to popularize his work and mentioned famous author

¹²³ Urushadze, Akaki. *Ancient Colchis in the Myth of Argonauts*. Tbilisi. 1964. p. 84-85 (In Georg.)

¹²⁴ Jonathan Cornil. *Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation*. Gent. 2011-2012. gv. 31. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹²⁵ ob. Jonathan Cornil. *Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation*. Gent. 2011-2012. gv. 31. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf; *The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian*. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. Available at: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> Date of access: 01.07.2020

for this purpose¹²⁶. J. Cornill also assumed, that the real author of the text used the name of famous historians only with one intention – spark the interest of the readers to his low-grade work¹²⁷. He intentionally falsified the origin of it and additionally ascribed the work to a legendary person, the participant of the Trojan War, namely to Dares Phrygius, which was a Trojan priest, according to Homer (Hom. Il. 5.1.)¹²⁸. He is also mentioned by Virgil (Verg. Aen. V, 375-377).¹²⁹ However, as Griffin pointed out, we do not know for sure, whether Homer and Virgil's Dares and the Dares, author of this work, or at least the person, the work is ascribed to, are the same persons or not¹³⁰. Scholars mostly are prone to prove that Dares wanted to gain his potential readers' attention. In our opinion, his only intention was to save the myth. Rising popularity of Christianity threatened the survival of the myth. Therefore, he decided to get rid of any pre-Christian divine elements in the myth, find more "trustworthy" author and ascribe the creation to him. It seems he had some noble intentions when falsified history. He did not do it because he wanted to be lauded. If he had such an intention, why he would write a fraudulent name, he would have written his own name. Dares falsified the story to augment the history itself. The very fact that he left the story but took all mythological and fantastic parts is a good testament of this claim.¹³¹ It is also possible that the author of the work was himself

¹²⁶ Alfred Gudeman, *Literary Frauds among the Romans*, Transactions of the American Philological Association Vol. 25 (1894), gv. 140-164. Available at: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Journals/TAPA/25/Literary_Frauds*.html Date of access: 01.07.2020

¹²⁷ Jonathan Cornil. *Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation*. Gent. 2011-2012. gv. 6. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹²⁸ Homer. *The Iliad with an English Translation by A.T. Murray, Ph.D.* in two volumes. Cambridge, MA., Harvard University Press; London, William Heinemann, Ltd. 1924. available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0134%3Abook%3D5%3Acard%3D1> Date of access: 01.07.2020

¹²⁹ Vergil. *Aeneid*. Theodore C. Williams. trans. Boston. Houghton Mifflin Co. 1910. Available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0052%3Abook%3D5%3Acard%3D362> Date of access: 01.07.2020

¹³⁰ Griffin, N.E., *Dares and Dictys; an Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy.*, Baltimore, 1907. Available at: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044010636504;view=1up;seq=14> Date of access: 01.07.2020

¹³¹ See details: Jonathan Cornil. *Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological*

a Christian and he got rid of pre-Christian elements which was abundant in antique age version. Also, Dares believed that Homer was not a trustworthy author, since he believed that gods and humans fought together. However, the only thing we are sure is that the author wanted the work to survive the Christian censorship and leave it for future generations which he actually achieved. Historical context of the 5th century would make it doubtful that the work full of pre-Christian elements could survive.

It is also possible that Dares Phrygius¹³² is an early representative of the literary style developed later. Perhaps, he used the introduction not to falsify the story but as just as literary method, like Umberto Eco did in his “The Name of the Rose” or Pascal Quignard in his very interesting work “Les tablettes de buis d’Aprononia Avitia”. Pascal Quignard stated in the “scholarly introduction” how these tablets were discovered and what were their function in the life of Roman matron. In both cases, these introductions serve as a literary method for gaining the trust and not a real story. This is just a hypothesis concerning the Dares since we do not have any note about his biography and nor of his other works, if they existed at all.

To sum up, the author of the work covered the fraud quite well and used several methods for this: 1) he ascribed the creation of the work to the eyewitness of the Trojan War, 2) he ascribed the translation into Latin to the famous historian, 3) he used the simple style, as Cornill mentioned, more characteristic to military historians,¹³³ so that readers would not doubt that it was written by an active participant of the Trojan War. However, final judgement of linguistic evidence is that it was written at the end of the 5th century.¹³⁴

Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 17. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹³² Since we do not know his real name we should call the author of the work “Pseudo-Dares Phrygius”

¹³³ Jonathan Cornil. Dares Phrygius’ De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 31. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹³⁴ Jonathan Cornil. Dares Phrygius’ De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 31. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

Another important aspect concerning Dares is his connection with Dycytis Cretensis. Dycytis is 4th century A.D. author who has written the story of the Trojan War. As J. Cornill thinks Dares' work is a literary answer to Dycytis Cretensis. If Dycytis intended to show a more pro-Greek version, Dares is more neutral¹³⁵. Dares' work is different from Dycytis – Dycytis does not mention the Argonauts and Colchis, however Circe is not omitted.¹³⁶

As for the sources Dares used, he mentions Dycytis, Homer's Illiad and "Historical Library" of Diodorus Siculus.¹³⁷ It is very difficult to argue that which one served as a source for the part we are interested in – Dares compressed the myth of the Argonauts in one page and Homer did not expand it either, so Diodorus Siculus seems to be the source of it.

Dares Phrygius' language is quite simple, sometimes primitive. However, some parts are written in very good Latin, which made J. Cornill think that Dares was intentionally writing with grammar mistakes in order to imitate the notes of an eyewitness of the war.¹³⁸ We follow this simple style in translation. We used two editions of Latin texts- one published by Ferdinand Meister¹³⁹ and another by Jonathan Cornill.¹⁴⁰ Cornill did two versions of the text, we used his translations too and also, the translation made by R.M. Frazer into English, which is slightly different. It has one phrase in the introduction:

¹³⁵ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 20. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹³⁶ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. Available at: <http://www.theoi.com/Text/DictysCretensis6.html> Date of access: 01.07.2020

¹³⁷ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 27. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹³⁸ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 31. Available at: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf Date of access: 01.07.2020

¹³⁹ Ferdinand Meister, Dares Phrygius. De Excidio Troiae Historia. Leipzig, Teubner. 1873. Available at: <https://archive.org/stream/daretisphrygiide00dareuoft#page/n3/mode/2up> Date of access: 01.07.2020

¹⁴⁰ Jonathan Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012. p. 27. Available at: <http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01> Date of access: 01.07.2020

“Quam ego summo amore complexus continuo transtuli. Cui nihil adiciendum vel diminuendum rei reformandae causa putavi, alioquin mea posset videri. Optimum ergo duxi ita ut fuit vere et simpliciter perscripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transvertere, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestae essen”.¹⁴¹

This part is translated by Freizer as follows:

“I was very delighted to obtain it and immediately made an exact translation into Latin, neither adding nor omitting anything, nor giving any personal touch. Following the straightforward and simple style of the Greek original, I translated word for word. Thus my readers can know exactly what happened according to this account”.¹⁴²

J. Cornill translated it as follows:

“I was absolutely delighted to get a hold of it and immediately translated it. I decided not to add or omit anything to improve the text; otherwise it would seem to be my own work. Instead, I thought it best to translate the text word for word into Latin according to the truthful and simple style of the original, so that my readers can fully understand how these events transpired”.¹⁴³

we translated this phrase as follows: “Extremely excited (or with great love) I translated this text immediately. I did not omit and/or add anything (to the text), neither changed on my discretion. Therefore, I did the best and as it was written, truthfully and with a simple style, I translated it into Latin word by word, so that readers should understand what happened in reality”.

Cornill added one phrase in translation “otherwise it would seem to be my own work (Dares Phrygius - N.Ph.) which is not in the original Latin

¹⁴¹ Ferdinand Meister, Dares Phrygius. De Excidio Troiae Historia. Leipzig, Teubner. 1873. Available at: <https://archive.org/stream/daretisphrygiide00dareuoft#page/n53/mode/2up> Date of access: 01.07.2020

¹⁴² The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. Available at: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> Date of access: 01.07.2020

¹⁴³ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. Available at: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> Date of access: 01.07.2020

and we did not add it in our version. Cornill added this phrase only with one intention: according to him, the author of *De Excidio Trojae Historia* tries to augment his work and wrote the special “credible” story of the manuscript in the introduction, claimed that the author of the *De Excidio Trojae Historia* is a real participant of the Trojan War which made him more trustworthy than Homer himself who lived many years later after the Trojan War. We already outlined our position concerning this – this is just a literary device and style used by the Pseudo Dares Phrygius. However, Cornill thinks that the whole introduction is to mislead the reader, the author of *De Excidio Trojae Historia* is just trying to prove his truth. Cornill brought his own translation, which we do not consider as precise, to prove his claim. Therefore, we did not include it in our translation.

Latin text about the Argonauts from the work of Dares Phrygius and its our translation is as follows:

“CORNELIUS NEPOS SALLUSTIO CRISPO SUO SALUTEM.

Cum multa ago Athenis curiose, inveni historiam Daretis Phrygii ipsius manu scriptam, ut titulus indicat, quam de Graecis et Troianis memoriae mandavit. Quam ego summo amore complexus continuo transtuli. Cui nihil adiciendum vel diminuendum rei reformandae causa putavi, alioquin mea posset videri. Optimum ergo duxi ita ut fuit vere et simpliciter perscripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transvertere, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestae essent: utrum verum magis existiment quod Dares Phrygius memoriae commendavit, qui per id ipsum tempus vixit et militavit, cum Graeci Troianos oppugnarent; ane Homero credendum, qui post multos annos natus est, quam bellum hoc gestum est. De qua re Athenis iudicium fuit, cum pro insano haberetur, quod Deos cum hominibus belligerasse scripserit. Sed hactenus ista: nunc ad pollicitum revertamur.

[I] Pelias rex [in Peloponneso] Aesonem fratrem habuit. Aesonis filius erat Iason virtute praestans: et qui sub regno eius erant, omnes hospites habebat, et ab eis validissime amabatur. Pelias rex, ut vidit Iasonem tam acceptum esse omni homini, veritus est ne sibi iniurias faceret, et se regno eiceret. Dicit Iasoni Colchis pellem inauratam arietis esse dignam eius virtute: ut eam inde auferret, omnia se ei daturum pollicetur. Iason ubi

audivit, ut erat animi fortissimi et qui loca omnia nosse volebat, et quod clariorem se existimabat futurum, si pellem inauratam Colchis abstulisset, dicit Peliae regi se eo velle ire, si vires sociique non deessent. Pelias rex Argum architectum vocari iussit, et ei imperat ut navem aedificaret quam pulcherrimam, ad voluntatem Iasonis. Per totam Graeciam rumor cucurrit navem aedificari in qua Colchos eat Iason pellem auream petiturus. Amici et hospites ad Iasonem venerunt, et pollicentur se una ituros. Iason illis gratias egit et rogavit ut parati essent, cum tempus supervenisset. Internea navis aedificatur et cum tempus anni supervenisset, Iason litteras ad eos misit qui erant polliciti sese una ituros et ilico convenerunt ad navem, cuius nomen erat Argo. Pelias rex quae opus erant in navim imponi iussit et hortatus est Iasonem, et qui cum eo profecturi erant, ut animo forti ad perficiendum irent quod conati essent. Ea res claritatem Graeciae et ipsis factura videbatur. Demonstrare eos qui cum Iasone profecti sunt non videtur nostrum esse: sed qui volunt eos cognoscere, Argonautas legant.

[II] Iason, ubi ad Phrygiam venit, navem admovit ad portum Simoenta. Deinde omnes de navi exierunt in terram. Laomedonti regi nuntiatum est mirandam navim in portum Simoenta intrasse et in ea multos iuvenes de Graecia venisse. Ubi audivit Laomedon rex commotus est: consideravit commune periculum esse, si consuescerent Graeci ad sua litora adventare navibus. Mittit ad portum qui dicant ut Graeci de finibus discedant; si non dicto obaudissent, sese armis eos de finibus eiecturum. Iason et qui cum eo venerant graviter tulerunt crudelitatem Laomedontis, sic se ab eo tractari, cum nulla ab eis iniuria facta esset: simul timebant multitudinem barbarorum, si contra imperium conarentur permanere, ne obprimerentur: cum ipsi non essent parati ad proeliandum, navim conscenderunt et a terra recesserunt, Colchos profecti sunt, pellem abstulerunt, domum reversi sunt.

[III] Hercules graviter tulit a rege Laomedonte contumeliose se tractatum et eos qui una profecti erant Colchos cum Iasone, Spartamque ad Castorem et Pollucem venit”.

“Cornelius Nepos is greeting Sallustius Crispus

When I was working hard in Athens, I accidentally found the story written by Dares Phrygius which was written about the Greeks and the

Trojans as indicated in the title. I was very excited and decided to translate the text immediately. I did not omit or add anything on my own discretion to it. Therefore, I did my best, studied it exactly and in a simple way and translated into Latin. Thus, this story will tell the readers what really happened¹⁴⁴. Should we trust the story narrated by Dares Phrygius who lived and fought in those times, when the Greeks toppled the Trojans down or should we trust Homer, who lived many years later the war was finished? When Athenians discussed this issue, they decided that Homer gone mad since he described the fight between gods and humans. However, this is true even today. Now, let's return to what I promised.

[1] King Pelias had a brother Aeson (in Pelonponnese). Jason was the son of Aeson, brave and extraordinary [man]. He treated his subjects cordially and friendly, therefore was loved very much. King Pelias, who saw that Jason was acceptable for everyone believed that he might have become the reason of some evil thing for Pelias and as a result his rule would end up. He told to Jason that a Golden Fleece was in Colchis and it would be a noble task suited for him to go and bring it. If he managed to bring it, Pelias would give him anything he wanted. Since Jason wanted to see many places and this seemed to be a noble deed – bringing Golden Fleece from Colchis – he got excited upon hearing it and accepted the challenge. However, he did not want to go without warring companions. King Pelias called an architecturist Argos and ordered him to build the most beautiful ship as Jason wished. Everyone in Greece soon knew that ship was being built for travel to Colchis. Friends and strangers came to Jason and promised to accompany him. Jason thanked and told them to go and return when the time would come. Meanwhile, the ship was built and when the time approached Jason sent letters as promised and they immediately arrived. The ship was called Argo. When king Pelias saw this, he ordered carry everything on ship. He encouraged Jason and his companions, told them to be brave and do their task. This deed would prove that the Greeks and they (Jason's companions – N. Ph.) were brave and they would be

¹⁴⁴ Cornill added a text and translated it as follows: "Otherwise the reader would think that it was written by me" which is not in original and therefore we did not include it in our translation

augmented. It is not our business to focus on Jason and his deeds, if anyone is interested in it, can read *Argonautica*.

[2] When Jason came to Phrygia, casted anchor in the port of Simeont. Everybody landed. Laomedont, the Trojan king knew quickly that a wonderful¹⁴⁵ ship entered the port of Simeont with Greek youth on it. King Laomedont was frightened and thought that their arrival was dangerous for him and his people. They sent negotiators to the Greeks who told them that if they would not return to the ship and not obey to their wish, then he would bring the army to the shore. Jason and his companions became worried because Laomedont met them badly, regardless the fact that they did not do anything bad to him. Also, they were not ready to fight and thought that the barbarian mob would triumph over them if they do not obey the king's order. They returned to the ship and left the shore, went to Colchis, stole the Fleece and returned to home.

[3] Hercules was insulted with king Laomedonts' actions, he was outraged by his behavior to Jason and his companions, who went to Colchis with him. He went to Sparta and took Castor and Pollux with him in order to punish the Trojans.”

Despite the fact that the work of Dares Phrygius does not contain any novelty for the study of Ancient Colchis, it is still interesting for Kartvelology. This work follows the version that Jason, his companions and their deeds became the reason of the Trojan War. According to the text, the Greeks wanted to revenge and return to Troy. Helena's rape is also mentioned however cold meeting of the Argonauts and the king Leomedont rather than her rape is considered to be the the initial reason of the Trojan war.

¹⁴⁵ Cornill translated it as “strange”

The Argonauts and Medea in Medieval and Renaissance Age English Literature (Geoffrey Chaucer, John Lydgate)

Myth of Argonauts and Medea was popular not only in Antique Age literature, but in Medieval as well, also, during Renaissance Age. Renaissance saw the increased interest of European society in Classical literature. Myth of the Argonauts was included in the cycle of works inspired by the Trojan War during the Middle Ages. Different Italian, French, English authors were writing about it. The most famous and popular version was the one written by 12th century French poet Benoit de Sainte-Maure. Italian author Guido delle Colonne used his work in the 13th c. (c. 1287) and wrote the version of the Trojan War in Latin which became the foundation material for different interpretations of the stories about the fall of Troy alongside the story of the Argonauts and Medea which was part of it traditionally. All of these authors have their personal attitude towards Medea which is usually based on the specific authors and sources they use. Image of Medea has undergone the process of complicated metamorphosis throughout centuries thanks to these authors. Medea in Medieval English literature is quite famous character. She captured the interest of English authors more as a woman martyred for love rather than a mother killing her own children. Medea's image in English literature was almost unknown until recently for Kartvelology, despite the fact that her character inspired even Chaucer. Since the topic is quite new and urgent we decided to focus our research on it.

First of all, it should be pointed out that Medieval Western European authors knew the Roman versions of the myth rather than the Greek ones. One of the major source which influenced their interpretation of the Trojan War and the myth of Argonauts is the 5th century work *De Excidio Trojae Historia*. Its authorship is ascribed to a certain Dares Phrygius, which is not the real name and as mentioned above, it should be referred as pseudo Dares Phrygius.¹⁴⁶ Another late antique age source which influenced their interpretations was the work written by Dycitis Cretensis *Ephemeridos Belli*

¹⁴⁶ These two authors are discussed in details in our paper: Argonauts and Ancient Colchis in "De Excidio Trojae Historia" from Late Antiquity. Proceedings of the Institute of Georgian History, Faculty of Humanities, Tbilisi State University. 2015. IX. Tbilisi. (In Georgian)

Trojani. However, this name also seems to be fraudulent and used as a literary device for promotion. Also, medieval authors knew quite well the works of Ovid and Virgil. The authors, who used Roman sources, have quite soft attitude towards Medea, for example, Chaucer has very good attitude towards her. J. Colavito mentioned that Ovid influenced Chaucer, not Medieval cycle of Trojan War or Apollonius of Rhodes, not even Valerius Flaccus.¹⁴⁷ Geoffrey Chaucer does not really belong to the Middle Ages, moreover he is the founder of vernacular English language, however he uses Roman versions of the myth. Since Renaissance starts not only with the formation of vernacular languages but first of all, with the rediscovery of antique texts, in our opinion the difference between Medieval and Renaissance Age authors should be identified based on the fact whether they knew Greek texts or not. Medieval people always had an access to Latin version of the myth, while only Renaissance Age authors knew the Greek texts. Therefore, Chaucer should be considered as an author influenced by Medieval traditions alongside with Joseph of Exeter, while John Lydgate is a transitional author – his early works show Medieval influence while the later ones demonstrate strict and cold attitude towards Medea, characteristic to Renaissance Age authors.

Apart from the Argonauts and the myth of Medea, we are also interested in the perception of Colchis in these works – what was their imagination and to what extent they had an adequate knowledge about Colchis, whether they knew at least its proper location. This would help us to study the knowledge of these authors about Georgia.

Geoffrey Chaucer

Geoffrey Chaucer included the myth of Medea in his work “The Legend of Good Women”. The work is written c. 1386-1388 and consists of 10 parts: 1) Prologue, 2) The Legend of Cleopatra, 3) The legend of Thisbe, 4) The Legend of Dido, 5) The Legend of Hypsipyle and Medea, 6) The Legend of Lucretia, 7) The Legend of Ariadne, 8) The Legend of Philomela, 9) The Legend of Phyllis and 10) The Legend of Hypermnestra. As we see, Chaucer united the story of two women – Medea and Hypsipyle. He chose

¹⁴⁷ Jason Colavito. Jason and the Argonauts through the Ages. North Carolina. McFarland and Company publishers. 2014. p. 309, 311

them for one reason: both were betrayed by Jason. Author's opinion about Medea and Jason can be identified even from the title. Chaucer mostly used Medieval authors influenced by Latin writers and this might be the reason of such an attitude. Chaucer knew Virgil's works, also the work of Pierre Bersuire (1290-1362) *Ovidius Moralizatus*. Bersuire himself knew Ovid's works. Chaucer supposedly knew Guido delle Colonne's work, which was based on the works written by Dares Phrygius and Dyctis Cretensis, also on the wide narrative of Benoit De Saint-Maure. Benoit de Saint-Maure was well acquainted with Virgil, Ovid, Dares and Dyctis.

All chapters of Chaucer's work have an intro and the ending in Latin. The Chapter about Medea and Hypsipyle starts with the phrase: *Incipit Legenda Ysiphile et Medee, martirum* (here starts the legend of Hypsipyle and Medea, the martyred ones). Medea was a martyr for Chaucer from the very beginning as well as Hypsipyle. Then follows Jason's evaluation of Chaucer which proves the same claim. Jason is a traitor and liar, the person who betrayed twice. Chaucer's attitude is vivid in this excerpt:

Old English Version:

“Thow rote of false lovers, Duc Jasoun,
Thow sly devourere and confusioun
Of gentil wemen, tendre creatures. . .
Thow madest thy recleymyng and thy lures
There othere falsen oon, thow falsest two!
O, often swore thow that thow woldest dye
For love, whan thow ne feltest maladye
Save foul delyt, which that thow callest love!
Yif that I live, thy name shal be shove
In English that thy sekete shal be knowe!
Have at thee, Jason!
That in his dayes nas ther non yfounde
So fals a loveere goinge on the grounde.”¹⁴⁸

Modern English Translation:

¹⁴⁸ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html> Date of access: 01.07.2020

“Duke Jason, you root of false lovers,
you sly devourer and ruin of high-born women, tender creatures!...
Where others are false to one, you are false to two!
Ah, often did you swear you would perish for love,
when you felt no illness except foul delight, which you call love!
As long as I live, your name shall be spread far in English,
so that your deceitfulness shall be known! Take that, Jason!
in his days no lover so false was found walking on earth“.¹⁴⁹

As for Medea, Chaucer portrayed her as a smart, able women and a hero. Jason would not become a great conqueror without her. Despite the fact that she managed to do all of this with wisdom, Chaucer thinks that the traits which define her are selflessness and sacrifice for the beloved one:

Old English text:

“Tho gan this Medea to hym declare
The peril of this cas from poynt to poynt,
And of his batayle, and in what disjoynt
He mote stonde, of which no creature
Save only she ne myghte his lyf assure.
And shortly to the poynt ryght for to go,
They been acorded ful bytwixe hem two
That Jason shal hire wedde, as trewe knyght;
And saved hym his lyf and his honour;
And gat hym a name ryght as a conquerour,
Ryght thourgh the sleyghte of hire enchaument“.¹⁵⁰

Modern translation:

“Then this Medea made known to him from point to point the peril of the adventure and of his battle, and in what unequal combat he must

¹⁴⁹ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/translation/lgw/lgw.pdf> Date of access: 01.07.2020

¹⁵⁰ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html> Date of access: 01.07.2020

stand, in which no creature except she alone could assure him of his life. And, to go shortly to the point, they were agreed between the two of them that Jason should wed her as a true knight. . . . thus she saved his life and his honor and got him a great name as a conqueror, even though the wiles of her enchantment."¹⁵¹

Geoffrey Chaucer's knowledge about Colchis is quite superficial, it mostly depends on most widespread versions of the myth and therefore, it is difficult to argue any specific source. It can also be pointed out that Chaucer's knowledge about Colchis is limited to the earlier medieval sources and therefore cannot connect Georgia to Colchis. Moreover, Colchis is imagined as an island in the ocean, located in the east of Troy and that's the only correct perception he has. This knowledge again, is not determined by his own experience but by the knowledge of different earlier sources:

Old English text:

“There was swich tydyng overal and swich loos,
That in an yle that called was Colcos,
Beyonde Troye, estward in the se,
That therin was a ram that men mighte se
That hadde a fles of gold that shon so bryghte
That nowher was ther swich anothir syghte;
But it was kept alwey with a dragoun,
And many other merveyles, up and down,
And with two boles maked al of bras,
That spitten fyr, and moche thyng there was.
But this was ek the tale, natheles,
That whoso wolde wyne thylke fles,
He moste bothe, or he it wyne myghte,
With the boles and the dragoun fyghte.
And kyng Oetes lord was of that yle“.¹⁵²

¹⁵¹ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/translation/lgw/lgw.pdf> Date of access: 01.07.2020

¹⁵² G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/>

Modern English translation:

“Many reports that in an island called Colchis, eastward in the sea beyond Troy, men might see a ram that had a fleece of gold so shining that nowhere was there another such sight. But it was always guarded by a dragon and many other marvels all around, and by two bulls made entirely of brass, which spat fire; and many other things were there. But nevertheless this was the tale, that whosoever wished to win that fleece, before he could win it, must fight both the bulls and the dragon. And king Aeetes was lord of that island“.¹⁵³

It should also be mentioned that “The Legend of Good Women“ is not the only work of Chaucer Medea is mentioned. In his earlier work House of Fame he briefly mentioned Medea. This excerpt makes vivid that he knew about the version she killed her children¹⁵⁴, however as Ruth Morse pointed out Chaucer’s Medea killed her children because of Jason treason and Medea is not an evil sorceress for him¹⁵⁵. Florence Percival assumed, that Chaucer changed the myth so that barely left anything from the previously existing Medea.¹⁵⁶

John Lydgate

John Lydgate (1370-1451) mentioned the Argonauts and Medea in his two works: “Troy Book“ and “The Fall of Princes“. “Troy Book“ is written earlier in 1412-1429, when Lydgate presumably had not read Giovanni Boccaccio’s (1313-1375) *De mulieribus claris* (on Famous Women), while “The Fall of Princes“ is written later, in 1431-1438, supposedly after Lydgate came familiar with Boccaccio’s work. This is important to point out because it defines how his attitude towards Medea was formed. Boccaccio based his narrative based not only on Latin but on Greek versions too, therefore his

necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html Date of access: 01.07.2020

¹⁵³ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/translation/lgw/lgw.pdf> Date of access: 01.07.2020

¹⁵⁴ This version became known for Chaucer from Boccaccio, however, the relative relation of these two authors is disputed. Date of access: 01.07.2020

¹⁵⁵ Ruth Morse, *Medieval Medea*. D.S. Brewer, Cambridge. 1996. p. 225.

¹⁵⁶ Florence Percival. *Chaucer’s Legendary Good Women*. Cambridge. Cambridge University Press. 1998. p. 210

attitude towards Medea is more skeptical unlike the majority of Medieval authors, which were more tolerant towards Medea. Medea is described as beautiful and balanced in “Troy Book“:

“And þus Medea with hir rosene hewe,
And with freschenes of þe lyle white,
So entermedled of kynde be delite,
þat Nature made in hir face sprede
So egally þe white with þe rede“.¹⁵⁷

“...Thus Medea with her gentle appearance, lily white, fresh face, so that pure kindness and delight is mingled in her, the nature spread read and white equally on her face“.

It is interesting, that this work does not mention Apsirtus and therefore, does not highlight the role of Medea in his death. It is also notable, that Medea is the heiress of Aietes’ throne and her departure left him without a successor not just without the Fleece. Medea seems to be not just a regular heiress to the throne but a guarantee of the wealthy future of Colchis alongside Golden Fleece. Therefore, the loss of not only Fleece but also Medea meant that the kingdom was doomed to decline, according to Lydgate:

“Wherfor, þou Cethes, of verray reklesnesse
þou hast attonys, in augment of þi woo,
With-out recure bothe two for-goo:
Firse þi tresour, and þi douzter dere,
þat was to þe so passyngly entere,
And eke þin ayre; for whan þat sche was goon,
As seithe myn auctor, other was þer noon,
After þi day for to occupie
þi royal septre, nor þi lond to guye.“¹⁵⁸

¹⁵⁷ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

¹⁵⁸ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

“Thus Cethes, a very reckless man, who had just one problem, augmented it and made another one, he increased it to two and lost both: first his treasury and second his daughter. So it was lost for him for good and the heiress also. When she left, as my source says, no one was left to take his royal scepter and rule the land“.

Lydgate’s positive attitude towards Medea is also evident in one phrase, where he underlines the fact that he does not want to say anything bad about Medea and is ready to die for praising her, also asks his reader to be patient to his personal attitude:

“I am riȝt sory in englische to translate
Reprefe of hem, or any euel to seye;
Leuer me wer for her loue deye.
Where-fore I preye hem to take in pacience;
My purpos is nat hem to done offence“;¹⁵⁹

“I am really sorry [or: I do not want], when I am translating into English, to argue or just to say anything bad about them; I prefer to die for their appraisal, so be patient to them. My purpose is not to offend them“.

As mentioned above, Medea is considered as the heiress to the throne of King Cethes (Aietes) in John Lydgate’s “Troy Book”. Apsirtus is not mentioned, Medea’s guilt in his death either. Lydgate follows Guido dell Colonne in this supposedly.

As for the knowledge about and the perception of Colchis – Chaucer and Lydgate do not have much understanding about its location – they considered it as an island. Chaucer does not even mention much about Colchians and Colchis, while Lydgate talks about wise king of Colchis – Aietes, who did many great deeds and is respected by many. He also knows, that Aietes was a son of the sun. It is interesting that he is not the son of the Sun god, but just the Sun. Readers would not understand pagan explanation and indication to pagan gods and it seems, Lydgate preferred not to use unpopular method or did not want to confuse his readers and made Aietes son of the Sun:

¹⁵⁹ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

“How in Colchos, as the tydyng cam,
 With-Inne an Ile enclosed was a Ram
 Whiche bare his flees ful richely of golde;
 And for the richesse, it was kepte in holde
 With gret avis and gret[e] diligence,
 That no man myȝt ther-to doon offence.
 And in this Ile ther was a gouvernour,
 A noble kynge, a worthi weriour,
 That Cethes hiȝt: wis, discret, and sage,
 Whiche was also [y-]ronne fer in age,
 That in his tyme, as bokys can deuse,
 Had vnder-fonged many gret emprise
 In pes and werre, & moche worschip wonne;
 And he was sone also to the sonne...”¹⁶⁰

“As they say, there was a sheep hidden in Colchis, which had a fleece fully covered with gold and he was protected well because of this. He was cared much so no one from the man could have to do no any harm to him. This island had a noble king, dignified warrior, named Cethes. And he was also clever, respected and wise. He was in his late age, however as the books tell us, he did many noble deeds in peace and in war, gained much respect and also, he was son of the Sun“.

Colchis and the Colchians are described in details by Lydgate, main royal city is mentioned as the most famous, noble and rich city. Its inhabitants are known as Jaconites for him and they are extremely brave:

“Now in þis Ile, and þis litel londe,
 Þat Colchos hiȝt, ȝe schal vnderstonde,
 How þat þer was a rial chef cite,
 In al þat reigne moste of dignyte,
 Of worthines, of ryches, and of fame,
 And Iachonytos þat tyme bar þe name—

¹⁶⁰ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

Chevest of alle, to spekyn of bildyng,
And stretes large and corious howsyng...¹⁶¹

“This island, this small land, which is named as Colchis, as we know, had major royal city, the most famous, noble and rich for its times. Its inhabitants were called Jaconites, and they were brave. And its building and streets were considered to be well planned and built“.

Medea is completely different in John Lydgate’s “The Fall of the Princes”. This difference is determined by the fact that Lydgate used Giovanni Boccaccio’s work “De Mulieibus Claris” for his late perception of the myth. Boccaccio was much better informed about Medea, he mentioned her as brother slayer, like it is in Lydgate’s later work:

“And afftirward, whan he his purpos hadde,
He leffte Oetes in ful gret dispair,
And Medea foorth with hym he ladde
And hir brother, which was the kyngis hair.
But as I fynde, how in his repair,
Out off Colchos whan thei gan remue,
Kyng Oetes afftir hem gan sue.
She took hir brothir & slouh hym cruely,
And hym dismembrid, as bookis make mynde,
And pecemeel in a feeld behynde...“¹⁶²

“Later, when Jason achieved his goal, he left Oetes in a great despair and took Medea with him, and also, her brother, which was the heir to the throne. However, as I found out, Colchians went to correct their situation and when the Argonauts left, they chased them. And Medea killed her brother brutally, cut him up and left his remnants in the fields“.

¹⁶¹ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

¹⁶² John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

In general, Lydgate pays much attention to the fate of Medea after her departure from Colchis in his “The Fall of the Princes”. Dramatic episodes in Medea’s life, which he found out only later, touched him and tried to show his readers a new version of Medea. He also knows the versions that Medea fled to Athens and give a birth to the prince¹⁶³ Medus there:

“So escapyng his indignacioun.
Be crafft off magik she wente at liberte
To Athenys, and in that region
She weddid was onto the kyng Egee.
Nat longe afftir bi hym a sone had she,
The which[e] child, myn auctour tellith thus,
Afftir Medea callid was Medus.”¹⁶⁴

“She achieved freedom in Athens when she tried to escape from her unworthy deed. She did it with magic. When she arrived in Athens, she married king Aegeus and quite soon bore a son from him”.

Lydgate mentions king Aietes among the “fallen princes”. He was deprived of his throne but later, when Jason and Medea returned to Colchis, returned him his throne. Lydgate mentioned here that he does not know anything else about their fate:

“Cam first Oetes, and hath his compleynt gunne,
Kyng off Colchos and sone onto the sunne.
Myn auctour tellith, that Iason & Mede
Resorted han a-geyn onto Colchos
Hir fadir Oetes, & from his pouerte
Brouht hym a-geyn into his roial see,
And to his crowne bi force thei hym restore:
Touchyng his eende, off hym I fynde no more.”¹⁶⁵

¹⁶³ This should be King Aegeus. This version of the myth comes from antique age authors.

¹⁶⁴ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

¹⁶⁵ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

“Aietes, king of Colchis and sun of the Sun should be mentioned first and also his grief. My author says that when Jason and Medea returned to Colchis and saved her father from poverty, they returned him to the royal palace, and reinstated on his throne by forces. And I do not know anything else about their late fate“.

It is interesting that Lydgate thinks Theseus was Jason’s companion, when he returned to Colchis. It seems, by Lydgate’s perception, Theseus joined them when they were in Athens with king Aegeus. And they altogether returned to Colchis to reinstate Aeietes on Colchian throne.

“And in a theatre callid Maratoun,

Duk Theseus hadde this victorie.

Afftir he wente to Colchos with Iasoun...“¹⁶⁶

“Noble Theseus¹⁶⁷ won in a theater called Marathon, and then he went to Colchis with Jason“.

Medea is quite controversial in medieval and early Renaissance English literature – initially she is the woman who was martyred for the love, a woman who deserves the respect from the reader however. her image returned to classical Greek version, as soon as the knowledge and understanding about antique age increased. Increased availability of the Greek texts, initially via Boccaccio, changed the attitude of English authors towards her. This is especially vivid in John Lydgate’s works. She had her metamorphosis in the hands of one author. Ruth Morse thinks that Lydgate’s negative attitude towards Medea is determined by his Christian worldview and Medea is punished by fate because her story begins with the sin¹⁶⁸.

Medea is mentioned not only by these two authors in English literature. Later this topic is still popular and we will pay our attention to later authors too. We hope, this paper contributed to the study of the topic.

¹⁶⁶ John Lydgate, *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1> Date of access: 01.07.2020

¹⁶⁷ The word “Duke” is mentioned in the original version, modern meaning is close to noble.

¹⁶⁸ Ruth Morse. *Medieval Medea*. Cambridge. DS Brewer publishers. 1996. p. 197

Medea's Visual Metamorphosis in Medieval Age and during Renaissance

Myth of the Argonauts was quite familiar for western European society in the Middle Ages, however Renaissance brought the new life to it and its popularity grew. Medieval versions of the myth were based on Roman versions, while Renaissance authors knew the Greek ones also. Therefore, they have a little bit different perception of Medea. While in Medieval texts she is a protagonist – positive hero and a victim of the traitor Jason, Renaissance Age Medea is a children slayer again. Changes in her characteristics are accompanied by visual alterations. Visual metamorphosis of Medea in medieval age and during Renaissance seems to be quite interesting. Emphasis on this can bring new aspects in the study of the myth of the Argonauts and its reception in later periods.

Major questions which we are interested in and intend to answer in our paper, are the following: 1) What are major visual characteristics of medieval Medea and why did these changes occur? 2) What are major visual characteristics of Renaissance age Medea and why did these changes occur? 3) To what extent Europeans are aware of Colchis and how this knowledge influenced Medea's visual image?

Medieval and Renaissance age texts about Medea and the Argonauts are profound. Discussion and study of all of them requires knowledge not only of Latin but also almost every vernacular languages – the task which is impossible for one scholar. Different versions of the myth of the Argonauts and image of Medea in Medieval and Renaissance age are mostly based on very similar narrative versions, as the scholars of different authors point out. We decided to study some texts in depth and to choose the ones which could serve as good examples in order to analyze visual images better. Specifically, we became interested in English authors – Geoffrey Chaucer, whose versions of the myth is mostly based on medieval versions and John Lydgate (see above in details), who was writing his versions based on medieval versions at first and later, after he became acquainted with Giovanni Boccaccio's works, changed his attitude and position towards

Medea. Boccaccio knew Greek versions of Medea and that is why Medea is less attractive in his "*de mulieribus Claris*" than in Chaucer's version. Lydgate was influenced by him and this is a very good example how in the work of one author Medea transformed from betrayed woman into a children slayer again. Visual images of Medea we took from two major databases: 1) the Warburg Institute of Iconographic Database and 2) Manchester Digital Collection. The first one contains Medea's visual representation of different time period and gives us the opportunity to trace visual metamorphosis well.

First of all, it should be mentioned that myth of the Argonauts is not an independent story in Medieval Age, rather it is included in the history of the destruction of Troy. This is a tradition which follows two late Roman authors: Dares Phrygius and Dictys Cretensis.¹⁶⁹ Story of the Argonauts, Jason and Medea is considered to be the prerequisite and the major cause of the Trojan War – this is the story they support and that is why they start the history of the Trojan War with Jason and Medea. Medieval authors and those who were writing based on Medieval tradition, like Chaucer, do not know Greek version of the myth which is far stricter towards Medea based on Euripides, and this became the major reason that Medea is not a traitor for them, but a victim of Jason. Chaucer in his "Legend of Good Women" vividly demonstrates his attitude towards Medea¹⁷⁰.

Chaucer goes further, as Ruth Morse, the scholar of Medieval Medea mentions, for Chaucer Medea is not an evil sorceress¹⁷¹. She believes that Jason was not a hero, but his heroism was created by Medea. Chaucer vividly demonstrates this idea¹⁷².

¹⁶⁹ Names are fictional and does not denominate real persons, these names still are used conditionally. For details see: Phiphia, Natia. Argonauts and Ancient Colchis "De EXCIDIO TROJAE HISTORIA" written in late antiquity. Proceedings of Institute of Georgian History. Faculty of Humanities. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Meridiani publishers. No. 9. 2015. pp. 32-42 available at: <http://historyproceedings.tsu.ge/index.php/History/article/view/51/45> Date of access: 01.07.2020

¹⁷⁰ Chaucer, Geoffrey. The Legend of Good Women. Edited by Rev. Walter W Skeat. Oxford: Clarendon Press. 1889 p. 73..Available at: <https://archive.org/stream/legendofgoodwome00chauuoft#page/n5/mode/2up> Date of access: 01.07.2020

¹⁷¹ Morse, Ruth. Medieval Medea. D. S. Brewer. Cambridge. 1996. p. 225

¹⁷² Chaucer, Geoffrey. The Legend of Good Women. Edited by Rev. Walter W Skeat. Oxford: Clarendon Press. 1889 p. 73. Available at: <https://archive.org/stream/>

English authors also try to depict Medea attractive and thus show their sympathy towards her. Lydgate describes her as beautiful and kind.¹⁷³

Revival of the Greek texts changed the attitude towards Medea, she was no longer an unprotected, betrayed by Jason woman, but a strong and revengeful again¹⁷⁴. It is interesting to what extent her visual metamorphosis is accompanied by changes in her personality according to narratives. We will discuss images and then make suggestions.

“The Destruction of Troy” by Guido delle Colonne was the most popular version of this story. 136 manuscripts of this version have survived till today¹⁷⁵ and majority of them were illuminated. These illuminations were different in each of them. One example of Guido delle Colonne’s manuscript’s illustration which is dated back to c. 1370, is an image showing Jason and Medea at the banquet of king Oetes (Aietes).¹⁷⁶ Medea and Jason together with the Colchian king are sitting at the banquet, Medea looks shy, dressed in medieval clothes, however her apparel is quite regal (see appendix 1). The same scene is depicted on another illustration taken from the other manuscript, kept in Bodmer library¹⁷⁷. Here also Jason and Medea

legendofgoodwome00chauuoft#page/n5/mode/2up Date of access: 01.07.2020

¹⁷³ Lydgate, John. *Troy Book: Selections*. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-bookbook-1> Date of access: 01.07.2020

¹⁷⁴ Phiphia, Natia. *The Argonauts and Medea in Medieval and Early Renaissance English Literature* (Geoffrey Chaucer, John Lydgate). *Proceedings of Institute of Georgian History*. Faculty of Humanities. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Meridiani publishers. vol. 10. 2016. pp. 225-239 available at: <http://historyproceedings.tsu.ge/index.php/History/article/view/58/52> Date of access: 01.07.2020

¹⁷⁵ Guido De Columnis, *Historia Destructionis Troiae* edited by Nathaniel Edward Griffin. Cambridge, 1936. Kraus reprint, New York, 1970. p. XI

¹⁷⁶ Jason and Medea at the banquet of king Oetes (4th quarter of the 14th c.), Guido delle Colonne, *Historia Troiana*. London, British Library, Add MS 15477, The Warburg Institute of Iconographic Database. Available at:

https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73174 Date of access: 01.07.2020

¹⁷⁷ Jason meets Medea at the banquet of King Oetes. Guido delle Colonne, *Historia Troiana*, Cologny, Bibliotheca Bodmeriana, Bodmer 78 (Venetian, c1370). The Warburg Institute of Iconographic Database. Available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=71452 Date of access: 01.07.2020

meet each other on the feast of king Oetes. Medea wears medieval clothes, again adjusted to the fashion of the period and here also, she looks very shy. The only difference between these two illustrations is that if Colchian king is depicted in the center of the illustration on London manuscript version. An illustration from Bodmer manuscript shows Medea and Jason in the center of the feast, while Colchian king sits at the end of the table (see appendix 2).

Late fourteenth century depictions sometimes imagine late Medea as a peasant girl. She is painted in 'casual' dress like it is on Niccolo di Giacomo de Bologna's illustration. He illustrated the late 14th century manuscript of Seneca¹⁷⁸. Several scenes from the life of Medea are depicted here in one illustration. In one of them Medea gives poisoned dress to her children in order to give it to Creusa as a present, in another scene she kills her children and also, in the other one she escapes to Colchis by chariot. In all these scenes she wears casual, more peasant woman dress. It might be caused by her diminished status at that time, since she is no longer a princess, but an abandoned woman, or authors' individual imagination of Medea in the late 14th c. might have played a role (see appendix 3).

Another illustration which depicts several scenes from the life of Medea, is from late 15th century manuscript of Ovid's metamorphosis¹⁷⁹. Three scenes are depicted here: 1) Medea sacrifices a ram and prays to Hecate and Hebe, 2) Medea cuts the throat of the aged Aeson, 3) Medea travels in the chariot to collect all the herbs she needs for the potion. This

¹⁷⁸ Medea kills her children, Jason present but not at a feast; Medea escaping in a dragon-pulled chariot from Jason's revenge; Medea sends her children to hand over a poisoned robe to Creusa, Jason's new wife; Creusa receives Medea's poisoned robe from Medea's children. Seneca, Tragedies, Innsbruck, Universitätsbibliothek, Cod. 87 (Niccolò di Giacomo da Bologna, late 14th century). The Warburg Institute of Iconographic Database. available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73322 Date of access: 01.07.2020

¹⁷⁹ Medea sacrifices a ram and prays to Hecate and Hebe, Medea cuts the throat of the aged Aeson, Medea travels in the chariot to collect all the herbs she needs for the potion. Ovid (Publius Ovidius Naso), Ouidio metamorphoseos vulgare (CNCE 56473), Venetia (Pensa), 1501 March 7, fol. 53v. The Warburg Institute of Iconographic Database. available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73743 Date of access: 01.07.2020

illustration is quite unusual since Medea is depicted naked. In our opinion, this change is determined by witchcraft craze in Europe at the end of the 15th century (see appendix 4). Illustrators put forward Medea's skills as a magician and since she is associated with pre-Christian era, she could be easily connected with witchcraft sin. Imagination of the late 15th century illustrator made her nude rather than wearing royal clothes, or at least casual dress of late Medea which is on Niccolo di Giacomo de Bologna's illustration.

John Lydgate's Troy Book illustrations created in the mid-15th c. bear more medieval characteristics. Despite the fact that perspective had been invented by that time, they tend to be less naturalistic and are painted with more medieval style. English art was not familiar with Italian Renaissance achievement yet and therefore, the style in the miniatures is medieval. Jason and Medea are dressed up in the apparel characteristic to the 15th century England on one illustration depicting secret meeting of Jason and Medea, when she gives him ointment for successfully fighting the bulls¹⁸⁰. Here Jason looks more like medieval knight rather than a Greek warrior (see appendix 5).

Illustration of Jason as a medieval knight is quite common, especially before renaissance would reach the northern Europe. For example, in one of the images from the manuscript of Raoul Le Fèvre's *"L'histoire de Jason"* Jason is imagined as a medieval knight wearing helmet, feathered hat and bearing medieval style weapons. Medea's cloths also have medieval characteristics¹⁸¹ (see appendix 6). It is interesting to note that Raoul Le Fèvre's work was translated into English by William Caxton and in 1473-74 was published in England and it became the very first book printed in English Language.

¹⁸⁰ John Lydgate, Sege of Troy, image JRL0926924dc, manuscript: English MS 1, Rylands Medieval Collection, Manchester University Database, available at: <https://enriqueta.man.ac.uk/luna/servlet/detail/Man4MedievalVC~4~4~253882~107225:Medea-meets-Jason?qvq=q:lydgate%2Bmedea%2Bmeets%2Bjason&mi=0&trs=2#> Date of access: 01.07.2020

¹⁸¹ Medea gives Jason a statue, an ointment, a ring that makes invisible and poison against the bulls. Le Fèvre, Raoul, *L'histoire de Jason* (GW M17458), Lyon (Le Roy), 1486-1487, fol. a2v. The Warburg Institute of Iconographic Database. Available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73065 Date of access: 01.07.2020

15th century saw the revival of Medea as a vengeful character of the myth. Episode of killing her own children became very popular. She kills her children in different ways – either this is strangulation, as it is depicted in one illustration of “*Roman de la rose*”¹⁸² dated back to 1410, or dismemberment by bare hands, like it is on two different illustrations of Le Fèvre’s work¹⁸³, or killing by sword, as it is depicted on one illustration of “*Histoire ancienne jusqu’ à César*”¹⁸⁴. This is the 13th century compilation of ancient history till Julius Caesar, but the illustrations included in the manuscript, are dated back to the 15th c. These four illustrations bear non-naturalistic character and are totally medieval. However, Italian painters of the 15th century depicted Medea in a different way. The paintings usually are naturalistic. As for apparel, in some cases they try to revive antique fashion and the style, like it is on Andrea Mantegna’s painting¹⁸⁵, while in other cases, painters prefer to cloth Medea and Jason in Italian, their age fashion, like it is on the Bernardino Orsi’s work, which was created in 1460 in Milan¹⁸⁶. The iconographic differences between Italian and the northern

¹⁸² Medea kills her children, Guillaume de Lorris and Jean de Meun, *Roman de la Rose*, Oxford, Bodleian Library, Douce 371, fol. 87v. The Warburg Institute of Iconographic Database. Available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73282 Date of access: 01.07.2020

¹⁸³ Medea kills her children at Jason’s wedding banquet or another feast, Le Fèvre, Raoul, *L’histoire de Jason*, London, British Library, Add MS 10290 (Northern Netherlands, 1475-1480). fol. 138r. The Warburg Institute of Iconographic Database. available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=71764 Date of access: 01.07.2020 and Medea kills her children at Jason’s wedding banquet or another feast, Le Fèvre, Raoul, *L’histoire de Jason* (GW M17455), Haarlem (Bellaert), 1485-1486, fol. 18v (or from the Dutch edition GW M17467 (1485)), The Warburg Institute of Iconographic Database. available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73048 Date of access: 01.07.2020

¹⁸⁴ Medea kills her children at Jason’s wedding banquet or another feast, *Histoire ancienne jusqu’ à César*, London, British Library, Stowe MS 54, fol. 44r. The Warburg Institute of Iconographic Database. available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73193 Date of access: 01.07.2020

¹⁸⁵ Medea kills her children, Mantegna, Andrea (c1431-1506), location Hampton Court, Royal Palace. The Warburg Institute of Iconographic Database. available at: https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73313 Date of access: 01.07.2020

¹⁸⁶ The taking of the Golden Fleece, Orsi, Bernardino, (c1450-c1532). Location: London,

ones are determined by the fact that renaissance did not have much influence outside Italy till 1497. Ancient texts were available in the north via Italian authors, specifically, Boccaccio influenced Lydgate, however painting style and technique, specifically knowledge of perspective and naturalistic depiction is not common for northern authors yet. Literary influence came earlier in England than artistic. This is the main reason, why Medea looks like more medieval in the 15th century French and English depictions, while she is naturalistic and in some cases, more ‘Antique’ in Italian paintings of the same period.

Apart from apparel and other deviations from the original versions of Medea, there are some other historical anachronisms in the depictions of Medea. She was painted with Christian symbols, like it is in the 15th century Baccio Baldini’s illustration¹⁸⁷. Christian cross is between the images of Jason and Medea (see appendix 7).

To sum up, visual metamorphosis of Medea is less connected with the plot, but mostly with the ages. Medea is depicted wearing medieval or Renaissance age clothes rather than antique ones. Only Italian Renaissance paintings show her in naturalistic and in some cases more ‘antique’ way. Also, one tendency can be traced: while Greek artists tried to depict her in oriental costume in order to follow the style correctly, medieval and renaissance age artists seem not to care about authenticity at all. Ignorance of Europeans about Colchis seems to be the major reason. Also, it is interesting that medieval images of Medea and Jason seem to be more sexual rather than the previous ones. It seems, antiquity which did not know the restrictions common for medieval society was imagined as quite liberal

Christie’s (lot 4) (2 July 2013). The Warburg Institute of Iconographic Database. available at:

https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=61489 Date of access: 01.07.2020

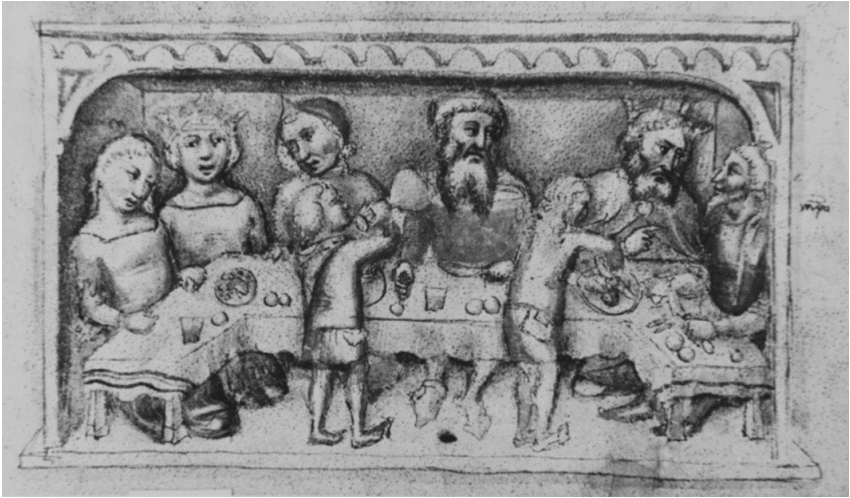
¹⁸⁷ Medea gives Jason a statue, an ointment, a ring that makes invisible and poison against the bulls, Baldini, Baccio (c1436-1487) (attributed), location: London, British Museum (Dept. of Prints and Drawings). The Warburg Institute of Iconographic Database. available at:

https://iconographic.warburg.sas.ac.uk/vpc/VPC_search/record.php?record=73190 Date of access: 01.07.2020

from this point of view. Medea as a famous sorceress was an interesting character at the end of the 15th century at the peak of the witch craze in Europe. This is a Medea, which cannot be seen in any other illustration – the witch looking very much devilish quite which is common for this era. All in all, the major changes in plot determined by the revival of the Greek texts, brought new topics for the illustrations, rather than changed the style of depiction. Changes in style came only after the Renaissance art reached the north.

Appendix 1

Guido delle cologne, c. 1370, northern Italy, Jason and Medea at the banquet of king Oetes.

Appendix 2

Guido delle cologne, c. 1370. Jason meets Medea at the banquet of King Oetes

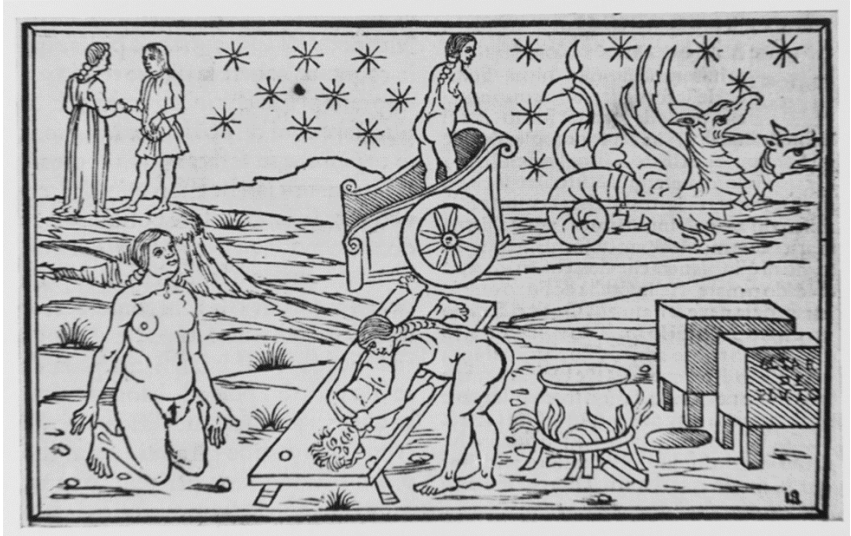
Appendix 3

Niccolo di Giacomo de Bologna, (late 14th c.) several scenes involving Medea

Appendix 4

Ovid's *Metamorphoses*, late 15th c., several scenes involving Medea

Appendix 6

Le Fèvre, Raoul, L'histoire de Jason (1486-87), Medea gives poison to Jason to overcome the dragon

Appendix 7

Baldini, Baccio (c. 1436-1487) (attributed), Medea gives Jason a statue, an ointment, a ring that makes invisible and poison against the bulls

ნათია ფიფია

NATIA PHIPHIA

ნარკვევები არგონავტებისა და მედიას შესახებ

I

ESSAYS ON THE ARGONAUTS AND MEDEA

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
თამარ სტიჟნაძე

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
აღ. ყაზბეგის გამზ. №47
E – mail: meridiani777@gmail.com ტ. 239-15-22